

quo narrationem finivit, multa notatu digna congregavit. Sed nullo ordine, nullo certo consilio ductus, tempora valde turbavit, plerumque annos aperte falsos etiam in rebus suæ ætati proximis annotavit (11), multa quæ nullo modo historiam illustrant recepit, præsertim miraculis et rebus prodigijs enarrandis (12), disquisitionibus theologicis et, ut verbo abutar, philosophicis (13) exponendis immoratus est. Quæ annum millesimum antecedunt ex fama hausisse videtur. Certe rerum scriptores nullos post Paulum ipsum novisse jam dixi; Vitæ enim S. Germani Antissiodorensis, S. Mauri et Brendani, quas affert (14), ad tempora antiquiora spectant; Maioli vero et Willelmi epistolas (15) facile aliunde recipere potuit. Postea quoque rex sæpius ex vago rumore accepit. Quamvis

(11) Ultimis annis semper duobus annis a vero recedit, Conradi mortem in an. 1041 (V, 4), Henrici nuptias in an. 1043 (V, 1) collocans. Ita etiam eclipsis lunæ quam an. 1046 ascribit, jam 1014 accidit, ita ut non ultra hunc annum narratio procedat. Quod non satis perspexit Rivet *Hist. litter.* VII, p. 401.

(12) Quod sibi propositum fuisse ipse dicit loco nota 9 allato.

(13) Cf. quæ initio de quatuor ætatibus cum quatuor elementis, virtutibus et fluvijs comparatis dicit, quæ III, 8, contra hæreticos disputat, et alia multa ejusmodi.

(14) II, 8; III, 5; II, 2. In Vita Willelmi c. 45, etiam Gregorii Tur. librum De gloria martyrum et Vitam S. Benigni affert.

(15) I, 4; IV, 4. Cf. aliam Willelmi epist. in Vita, c. 19.

(16) Verbi gratia Terentium III, 9. Et ipse versus narrationi immiscet III, 9; et cum in monasterio S. Germani degeret, rogatus a conservis et fratribus ejusdem loci, ut altiorum titulos, qui a scholasticis viris compositi olim fuerant, sed, vetustate ut pene cuncta fatiscunt, minime comparebant, reformaret, hoc libenter fecit.

(17) II, 3. Vesuvium in Africa collocat. IV, 8, de Germaniæ situ inaudita prorsus refert.

(18) I, 5 (Normanni); II, 3 (Aurelianis); III, 5 (Cluniacum); IV, 8 (Retia et Leutici).

(19) Cf. III, 3; IV, 2 et 3 (quod cap. inscriptum est: Quod peccatis hominum exigentibus, Domino per-

litteris operam dederit, et non solum scriptores ecclesiasticos, sed etiam poetas Latinos (16) legerit, in terrarum tamen situ definiendo (17), in urbium populorumque nominibus explicandis (18) errores ridiculos commisit. Quibus si addas superstitiosum animum (19), sermonis inelegantiam, ne dicam horrorem (20), sane non valde auctorem commendandum putes. Verumtamen quæcumque ipse vidit aut a cæteris accepit (21) fideliter in schedas retulit, animo satis candido et justo (22) sæculi genium descripsit, moresque depravatos coloribus vividis pinxit. In historia Gallica multa sunt quæ ex ipsius testimonio pendunt: etiam de rebus in Germania et Italia gestis habet quæ alibi frustra quæras.

mittente, a nequam spiritibus aliquando fiunt miracula). V, 1, etc.

(20) Ita sæpius participio utitur pro tempore finito, sæpe verborum nexum prorsus neglexisse videtur.

(21) Cf., præter locos jam allatos, III, 3; IV, 3, 6; V, 1; etiam III, 6: nam rei quam dicturi sumus testes exstiterunt, quanti in eadem civitate eo tempore vivebant homines; IV, 4: ut ipse postmodum conspeximus; IV, 6: Odolricus Aurelianorum præsul illic pergens quid viderit nobisque narraverit: V, 3: referente Widone Remorum archipræsule didicimus. Quæ de Odilone refert, ipse optime comperta habere potuit: cf. II, 8; IV, 7; V, 4.

(22) Ita falsum reliquiarum cultum perstringit IV, 3, in simoniam non semel invehitur. Cf., præter locos Infra editos, etiam II, 6, ibique præsertim verba: Nam ipsi reges, qui sacræ religionis idonearum decretores personarum esse debuerant, munerum largitione corrupti, potiore quempiam ad regimen ecclesiarum vel animarum dijudicant, illum videlicet a quo ampliora munera suscipere sperant. Notanda sunt etiam verba II, 4: Licet namque pontifex Romanæ Ecclesiæ ob dignitatem apostolicæ sedis cæteris in orbe constitutis reverentior habeatur, non lumen ei licet transgredi in aliquo canonici moderaminis tenorem. Sicut enim unusquisque orthodoxæ Ecclesiæ pontifex ac sponsus propriæ sedis uniformiter speciem gerit Salvatoris, ita generaliter nulli convenit quippiam in alterius procaciter patrare episcopi diœcesi.

RODULFI GLABRI

CLUNIACENSIS MONACHI.

HISTORIARUM SUI TEMPORIS LIBRI QUINQUE

AB ELECTIONE POTISSIMUM HUGONIS CAPETI IN REGEM AD ANNUM USQUE 1046.

Opus cum vetusto exemplari Thuanæo collatum.

(Duchesne, *Hist. Franc. Script.*, IV, init.)

RODULFI GLABRI PRÆFATIO

Clarorum virorum illustrissimo ODILONI Cluniacensi cœnobii Patri, RODULFUS GLABER.

Justissima studiosorum fratrum querimonia, interdumque propria sæpius permotus, cur diebus nostris

temporis non quispiam existeret, qui futuris post nos multiplicia hæc quæ videntur fieri tam in Ecclesiis Dei, quam in plebibus, minime abdenda qualicumque styli pernotatione mandaret: præsertim cum, Salvatore teste, usque in ultimam extremi diei horam, sancto Spiritu cooperante, ipse facturus sit in mundo nova cum Patre. Et quoniam in spatio fere ducentorum annorum nemo ista appetens existit, id est, post Bedam Britannicæ presbyterum, seu Italiæ Paulum, qui historialiter quidpiam posteris misisset scriptum: quorum uterque historiam propriæ gentis, vel patriæ condidit. Dum videlicet constet tam in orbe Romano, quam in transmarinis seu barbaris provinciis per plura devenisse, quæ si memoriæ commendarentur proficua nimium hominibus forent, atque ad commodandum quibusque cautelæ studium potissimum juvarent. Non scius ergo quæ dicuntur, quin solito multiplicius circa millesimum humanati Christi Salvatoris contigerunt annum. Et idcirco prout valeo vestræ præceptioni

ac fraternæ voluntati obedi, primitus duntaxat ostensurus, quanquam salus annorum a mundi origine pernotata secundum Hebræorum historias a Septuaginta Interpretum translatione discrepet. Illud tamen certissime commendamus, quod annus incarnati Verbi millesimus secundus ipse sit regni Henrici Saxonum regis primus. Isdem quoque annus Domini millesimus fuit regni Rotberti Francorum regis tertius decimus. Isti igitur duo in nostro citra marino orbe tunc Christianissimi atque præmaximi habebantur. Quorum primus, videlicet Henricus, Romanum postmodum sumpsit imperium. Idcirco vero illorum memoriale seriei temporum stabilivimus. Præterea quoniam de quatuor mundani orbis partium eventibus relaturo sumus, dignum videtur ut cordi est, qui utique religiosis loquimur, ut vim divinæ et abstractæ quaternitatis, ejusque conformem convenientiam, Domino præcunte, suscepto operi inseramus.

LIBER PRIMUS

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI.

- I. *De divina quaternitate.*
- II. *De Rodulfo rege.*
- III. *De Lothario rege.*
- IV. *Qui postmodum Romæ imperatores existierint.*
- V. *De paganorum plagis.*

CAPUT PRIMUM.

De divina quaternitate.

Multiplicibus figuris formisque Deus conditor universorum distinguens ea quæ fecit, ut per ea quæ vident oculi, vel intelligit animus, sublevaret hominem eruditum ad simplicem Deitatis intuitum. In his ergo perscrutandis per noscendisque primitus claruere Patres Græcorum catholici mediocriter philosophi. Cum enim in plurimis exercitatos haberent sensus perinde in quarumdam quaternitatum speculatione, per quam præsens mundus infirmus mundusque futurus datur intelligi supernus. Quaternitates vero earum, quæ in sese reflexus, dum a nobis descripti immobiliter cœperint, mentes simul atque intellectus se speculantium alacriores reddent. Quatuor igitur sunt Evangelia, quæ constituunt in nostris mentibus supernum mundum. Tot enim constant elementa, quæ perficiunt istum infimum. Quatuor quoque virtutes, quæ cæterarum gerunt principatum, nosque per admirationem sui ad cæteras informant. Pari etiam ratione quatuor sensus existunt corporis præter tactum, qui subtilioribus famulatur cæteris. Quod est ergo æther igneum elementum in mundo sensibili, idem est prudentia in intellectuali. Sursum namque sese erigens, anhelansque desideranter esse circa Deum. Illud quoque

quod aer in mundo corporali, id ipsum fortitudo in intellectuali, qui cuncta viventia vegetans, et in quemcunque actum promoventia roborat. Simili quippe modo quod gerit aqua in mundo corporali, idem temperantia in intellectuali. Nutrix quippe est honorum, efferensque copiam virtutum, ac servans fidem per divini amoris desiderium. Conformem quoque terræ gerit speciem mundi infirmi, justitiæ speciei in intellectuali. Scilicet subsistens atque immobilis collocatio rectæ distributionis. Dignoscitur namque per omnia similis Evangeliorum complexio spiritalis. Evangelium itaque Matthæi terræ mysticam continet figuram, quoniam Christi hominis cæteris apertius demonstrat carnis substantiam. Illud autem secundum Marcum temperantiæ, quæ aquæ speciem gerit, cum ex Joannis baptisate pœnitentiam temperanter indicit. Illud quoque juxta Lucam aeris et fortitudinis præfert similitudinem, quoniam spatium diffusum, plurimisque est historiis roboratum. Illud vero secundum Joannem ignifici ætheris prudentiæ, quodque cæteris constat sublimius, formam signanter exprimit, dum simplicem Dei notitiam et fidem insinuans introducit. Quibus etiam speculativis connexionibus, elementorum scilicet ac virtutum, Evangeliorumque, ille convenienter sociatur, videlicet homo, cujus hæc invisæ concessa

sunt obsequio. Namque illius vitæ substantia Græci philosophi μικρόκοσμον, id est parvum mundum dixerunt. Visus quippe et auditus, qui intellectum et rationem ministrant, superiori conveniunt ætheri, quod constat subtilius in elementis, quodque quantum cæteris sublimius, eo honestius ac lucidius. Subsequitur vero olfactus, qui aeris et fortitudinis significantiam sorte exprimit. Gustus namque satis convenienter aquæ et temperantiæ parem portendit significantiam. Tactus ergo, qui omnium constat infimus, cæterisque solidius ac stabilis, terræ ac justitiæ congruentissime præfert indicium. Ab his igitur ovidentissimis complexibus rerum patenter et pulcherrime silenterque prædicatur Deus, quoniam dum stabili motu in sese vicissim una portendit alteram, suum principale primordium prædicando, a quo processerunt, expetunt, ut in illo iterum quiescant. Constat etiam juxta prædictæ stipulationis conditum mente cauta intueri fluvium, qui manat ex Eden Orientis, partiturque in nominatissimos quatuor amnes. Horum igitur primus, id est Phison, qui *oris aperit* dicitur, prudentiam signat, quæ semper est in optimis diffusa et utilis. Per inertiam quippe paradisi sublatus est homini; necesse habet, ut præunte prudentia repetatur. Secundus Geon, qui *terræ hiatus* intelligitur, temperantiam signat, nutricem utique castitatis, quæ scilicet frondessalubriter extirpat vitiorum. Tertius quoque Tigris, quem incolunt Assyrii, qui interpretantur *dirigentes*. Per hunc nihilominus signatur fortitudo, quæ scilicet, rejectis prævaricatoriis vitiis, dirigens homines per Dei auxilium ad æterni regni gaudia. Quartus vero Euphrates, cujus etiam nomen *abundantiam* sonat, patenter justitiam designat, quæ pascit ac reficit omnem animam illam desideranter amantem. Cum igitur significantia horum fluminum gerat in se species prædictarum virtutum, pariterque figuram quatuor Evangeliorum, non minus easdem virtutes figuraliter gerunt tempora mundani hujus sæculi divisa per quadrum. A mundi namque initio usque ad ultionem diluvii, in his duntaxat, qui ex simplicis naturæ amando suum cognoverunt Creatorem, bonitate prudentia viguit, ut in Abel, Enoch, Noe, vel in cæteris, qui mentis ratione pollentes, utilia quæ agerent intellexerunt. Ab Abraham vero, et in reliquis patriarchis, qui signis et visionibus frui sunt, ut in Isaac, Jacob, Joseph, et in cæteris, temperantia conformata probatur, qui scilicet inter adversa et prospera propriam super omnia dilexerunt auctorem. A Moyse quoque et in reliquis Prophetis, viris videlicet robustissimis, legalium præceptorum institutionibus fultis, fortitudo sancitur, dum laboriosa siquidem legis præcepta sollicitè ab eis exercitata monstrantur. Ab adventu denique incarnati Verbi ac deinceps omne sæculum justitia implet regitque, circumdat veluti cæterarum finis ac fundamentum, sicut dixit suo Baptistæ Veritas: *Decet, inquit, nos implere omnem justitiam.*

Dicturi igitur ab anno 900 incarnati creantis ac

vivificantis omnia Verbi ad nos usque, qui clarere viri in Romano videlicet orbe insignes catholice fidei, cultoresque justitiæ, prout certa relatione comperimus, vel visuri superfuimus; seu etiam qui rerum eventusque vel plura contigerunt memoranda tam in sacris Ecclesiis, quam in utroque populo primitus ad illud totius quondam orbis imperium principale, scilicet Romanum, convertimus stylum. Cum ergo omnipotentis Christi virtus utique terrarum principes ad suum incurvasset imperium, tanto minus viguit terror Cæsarum, quanto jura illorum veracius comprobantur, plus exstitisse ex timore ferocitatis, quam ex amore piæ humanitatis. Sic denique tota paulatim illorum stirps a præfato imperio dispartita atque evacuata, ut majus indigeret sui dominio urbs Romana, ejusque populus, quam ut olim consueverat promere leges et jura externis patriis ac civibus. Cæperuntque plures ex gentibus, quas prius subdiderat, crebris illam infestationibus vexare, illius nomen etiam imperii præripiendo usurpare. nonnulli ex circumjectarum provinciarum regibus Tunc perinde valentiores et præmaximi reges gentis Francorum Christianitatis justitia pollebant, armorumque industria ac militari robore cæteris excellabant. Quorum videlicet ditioni triumphaliter per plures annos applicatum est totum imperii culmen Inter quos etiam excellentissime micuerunt, Carolus scilicet, qui dictus est Magnus, nec non et Ludovicus cognomento Pius. Hi denique prudenti consilio et virtute quosque in gyro belliones ita proprio subjugavere dominio, ut quasi una domus famularetur suis imperatoribus orbis Romanus; potiusque re publica de paterno gratularetur propectu, quam tuta pompaticè extolleretur imperatorum metu Sed quia horum gesta non disposuimus, seu genealogiam historiali more narrare, ad quem tamen finem regnandi vel imperandi illorum genus devenerit, breviter curavimus intinere. Perduravere igitur reges ex eorum prosapia imperatores tam in Italia quam in Gallis, usque ad ultimum regem Carolum Hebertem cognominatum. Is denique habebat unum inter regni sui primates quemdam Heribertum, cujus ex sacro fonte filium susceperat, qui tamen ei calliditate sua certissime suspectus esse potuisset, si non excogitatæ fraudis simultas intervenisset. Cum enim decrevisset idem Heribertus prædictum regem decipere, fingens cujusdam deliberandi occasionem negotii, qualiter illum, ut postmodum fecit, demulcendo in unum castrorum suorum introduceret, ac vinculatum carceri manciparet; tandem vero a quibusdam suggestum est regi, ut cautissime se ageret, ne Heriberti involveretur fraudibus. Dumque ille ex hoc quod audierat, credulus, cautelam sibi de Heriberto adhibere decrevisset, contigit una die nimis expedite eundem Heribertum cum suo filio in regis palatium devenire. Surgens itaque rex ei osculum porrexit. Ille vero toto se humilians corpore, osculum regis suscepit. Deinde cum ejus filium osculatus fuisset, stansque juvenis quamvis conscius fraudis,

novus tamen calliditatis, regi minime semet supplicaret : pater cernens, qui propter astabat, valenter alapam collo juvenis intulit. « Seniores, inquiens, et regem erecto corpore osculaturum non debere suscipere quandoque scito. » Quod intens rex cunctique qui aderant, abhinc deceptionis fraudisque adversus regem Heribertum expertem crediderunt. Videns quoque regem contra se placatum, nihilominus rogabat attentius ut, ad se veniens, negotium deliberaturus, quod dudum poposcerat. Statim vero rex promisit se, quo vellet, iturum. Designato igitur die, venit rex ubi Heribertus rogaverat, tenuem etiam ducens exercitum, amicitiae gratia. Qui nimium poposce die primo ab eo susceptus. In secundo autem, quasi ex jussu regis, præcepit idem Heribertus ut universi qui cum rege venerant, ad propria redirent, veluti ipse cum suis obsequio regis sufficeret. Illi quoque audito Heriberto recesserunt, ignorantes quod regem in vinculis reliquissent. Tenuit enim Heribertus vinctum prædictam regem usque in diem mortis suæ. Genuerat præterea idem rex filium nomine Ludovicum, adhuc tamen puerum, qui, ut cognovit quod de patre factum fuerat, arripens fugam, Oceanum transiit, ibique usque ad annos viriles degit.

CAPUT II

De Rodulpho rege.

Erat igitur tunc temporis Rodulphus Richardi ducis Burgundie filius, aptus videlicet corpore, et intellectu idoneus. Qui etiam uxorem duxerat, Emmam nomine, sensu scilicet atque aspectu insignem, sororem videlicet Magni Hugonis, cujus si quidem militari industria regnum Francorum dirigebatur. Cuius quoque Hugo cernens regnum rege destitutum, ac sciens regis instaurationem suo pendere arbitrio, misit ad sororem, consulens illam quem potissimum ad regale eligeret culmen, se videlicet suum fratrem, an potius maritum prædictum, scilicet Rodulphum. Illa igitur prudenter, ut fuerat consulta, respondit magis se velle regis mariti genu osculari quam fratris. Audiens autem Hugo gratanter annuit, regni quoque solium Rodulpho habere concessit. Qui Rodulphus, carens omni prole, solus sui generis regni culmine potitus obiit. Fuit enim hic Hugo filius Roberti Parisiorum comitis, qui videlicet Robertus brevi in tempore rex constitutus, et ab exercitu Saxonum est interfectus. Cujus genus idcirco adnotare distulimus, quia valde in ante reperitur obcurum.

CAPUT III.

De Lothario rege.

Interca totius regni primates elegerunt Ludovicum, filium videlicet prædicti regis Caroli, unguentes eum super se regem hæreditario jure regnaturum. Jam tamen prædictus Heribertus morte crudeli obierat. Nam cum, divino exercitatus languore, ad vitæ exitum propinquaret, atque a suis tam de salute animæ quam de suæ domus dispositione interrogaretur, omnino nihil aliud respondebat nisi hoc solummodo

verbum : « Duodecim fuimus, qui traditionem Caroli jurando consensimus. Hocque plurimum repetens exspiravit. Præterea Ludovicus ex Gerberga, uxore quondam Gisleberti ducis, genuit filium, nomine Lotharium. Qui, confirmatus in regno, ut erat agilis corpore et validus, sensuque integer, tentavit redintegrare regnum ut olim fuerat. Nam partem ipsius regni superiorem, quæ etiam Lotharii regnum cognominatur, Otto rex Saxonum, imo imperator Romanorum, ad suum, id est Saxonum, inclinaverat regnum. Ipsum denique Ottonem, scilicet secundum, filium primi ac maximi videlicet Ottonis, conatus est quondam capere positum in palatio Aquigrania. Sed quoniam eidem Ottoni clam prænuntiatum a quibusdam est, noctuque cum uxore vix fuga præsidium petens obtinuit. Tunc denique Otto, congregato exercitu sexaginta millia et eo amplius militum, Franciam ingressus, venit usque Parisios, ibique triduo commoratus ; cœpit redire in Saxoniam, rursusque quoque Lotharius, ex omni Francia atque Burgundia militari manu in unum coacta, persecutus est Ottonis exercitum usque in fluvium Mosam, multosque ex ipsis fugientibus in eodem flumine contigit interire. Dehinc vero uterque cessavit, Lothario minus explente quod cupiit. Hic denique genuit filium nomine Ludovicum. Quem, jam adultum juvenem, ul post se regnaret, regem constituit. Cui etiam adduxit ab Aquitanis partibus uxorem, quæ, cernens videlicet juvenem patre minus fore industrium, ut erat ingenio callida, elegit agere divortium, monuitque illum fecte ut simul, de qua advenerat, redirent Provinciam, scilicet jure hæreditario sibi subdituram. Ille quoque, non intelligens mulieris astutiam, ut monitus fuerat, ire paravit. Ad quam dum venissent, relinquens eum mulier, suis adherit. Cumque patri nuntiatum fuisset, prosequens filium ad se reduxit. Qui simul deinceps degentes, post aliquot annos absque ulla liberorum ope uterque obiit. In his igitur duobus regale seu imperiale illorum genus regnandi finem accepit.

CAPUT IV.

Qui postmodum Romæ imperatores exstiterint.

Præscriptorum igitur regum genere exinanit, sumpserunt imperium Romanorum reges Saxonum. Quorum scilicet primus Otto Henrici Saxonum regis filius, cujus etiam sororem, nomine Haduicem, duxit uxorem Hugo dux Francorum, cognomento Magnus. Is denique Otto in gloria et vigore imperii non dispar illorum qui ante se imperium rexerant, necnon et in Ecclesiarum atque eleemosynæ expensis valde liberalis exstitit. Hujus quoque imperii tempore, egressi audacter Sarraceni ab Africanis partibus occupavere tutiora Alpium montium loca, ibique aliquandiu morantes vastando regionem in gyro, diverso raptu tempus expleverunt. Contigit ergo eodem tempore ut beatus pater Maiolus, ab Italia rediens, in arctissimis Alpium eisdem Sarracenos obviaret. Qui arripientes abduxerunt illum cum suis omnibus ad remotiora montis, ipso tamen patre gra-

viter in manu vulnerato, dum in ea excepisset ultro ictum jaculi super unum de suis venientis. Disperditis quoque inter se omnibus quæ illius fuerant, interrogaverunt eum si tantæ ei essent in patria facultates rerum, quibus videlicet se suosque valeret redimere de manibus illorum. Tunc vir Dei, ut erat totius affabilitatis dignitate præcipuus, respondit se in hoc mundo nihil proprium possidere, nec peculiaris rei se fieri possessorem velle; sua tamen ditione non negans plures teneri, qui amplorum fundorum et pecuniarum domini haberentur. Quibus auditis, ipsimet hortabantur illum ut unum e suis mitteret qui suæ suorumque redemptionis pretium illis deferret. Insuper pecuniæ pondus atque numerum ei determinantes indixerunt. Fuit enim mille librarum argenti, ut videlicet singulis libra una in partem proveniret. Misit quoque vir sanctus per unum de suis ad monasterium scilicet, cui præerat, Cluniacense, per parvam epistolam ita se habentem: « Dominis et fratribus Cluniacensibus, frater Maiolus miser et captus. *Torrentes Belial circumdederunt me, præoccupaverunt me laquei mortis.* Nunc vero, si placet, pro me et his qui mecum sunt capti redemptionem mittite. » Quæ ut delata est videlicet prædicti monasterii fratribus, exstitit illis pro vita incomparabilis mæror ac luctus, necnon et totius patriæ pertristis nuntius. Distractis quoque ab eisdem fratribus, quæque in omni ejusdem monasterii ornamentorum erant supellectili, præstitutum pii patris quantocius coadunavere pretium.

Sed vir sanctus sæcularis, dum interim a Sarracenis captus teneretur, cujus meriti esset latere non potuit. Nam cum ei hora prandii obtulissent cibos quibus vescebantur, carnes videlicet panemque admodum asperum, et dicerent: « Comede, respondit: Ego vero si esuriero, Domini est me pascere; ex his tamen non comedam, quia non mihi in usu fuerunt. » Cernens enim unus illorum viri Dei reverentiam, pietate ductus, exuens brachia simulque abluens, et clypeum, super quem etiam in conspectu venerabilis Maioli satis mundissime panem confecit. Quem etiam citissime decoquens, ei reverentissime detulit. Ipse quoque suscipiens illum, atque ex more oratione præmissa ex eodem reficiens, Domino gratias egit. Alius quoque Sarracenorum eorumdem, cultro deplanans ligni hastulam, posuit incunctanter pedem super viri Dei codicem, Bibliam videlicet, quam ex more secum sæper ferre consueverat. Dumque vir sanctus intuens ingemisset, aliqui minus feroces ex ipsis, perspicientes, suum increpuerunt comparem, dicentes non debere magnos prophetas sic pro nihilo duci ut illorum dicta pedi substerneret, si quidem Sarraceni Hebræorum, quin potius Christianorum, prophetas legunt, dicentes etiam completum jam esse in quodam suorum, quem illi Mahomed nuncupant, quidquid de universorum Domino Christo sacri vates prædixere. Sed, ad errorem illorum comprobandum, etiam ipsorum genealogiam penes se habent, ad similitudinem videlicet evangelii Matthæi,

A qui scilicet ab Abraham narrat genealogiæ catalogum usque ad Christum, per Isaac successionem descendens. In cujus videlicet semine universorum promissa atque prædicta est benedictio illorum, inquit: Ismael genuit Nabaioth, atque deinceps usque in erroneum illorum descendens figmentum, quod scilicet tantum est a veritate alienum quantum a sacra et catholica auctoritate extraneum. Præterea, ut beati Maioli sanctitas claresceret, is qui ejus volumen pede calcaverat, eodem die pro quavis occasione, revera iudicio Dei, cæteri furiose irruentes in eum, eundem ei truncaverunt pedem. Plures vero jam ex ipsis erga eum cœperunt mitiores ac reverentiores existere. Tandem vero quidam de fratribus illuc expeditus remeantes, data eisdem Sarracenis præsignata pecunia, patrem cum viris tantam quæcum eo capti fuerant, in patriam reduxerunt. Ipsi denique Sarraceni paulo post, in loco qui Fraxinetus dicitur, circumacti ab exercitu Willermi Arelatensis ducis, omnesque in brevi perierunt, ut ne unus quidem rediret in patriam.

Ipsa igitur in tempore mortuus est prædictus Otto imperator, suscepitque filius ejus, secundus videlicet Otto, idem imperium, quod satis strenue dum adviveret rexit. Eodem ergo imperante, venerabilis pontifex Adalbertus, ex provincia quæ lingua Sclavorum vocatur Bethem, in civitate Braga regens ecclesiam sancti martyris Vitiscloidi, egressus ad gentem Brucorum, ut eis verbum salutis prædicaret, dumque apud eosdem plurimam egisset prædicationem, multique ex eis converterentur ad fidem Christi, prædixit suis quoniam in eadem regione martyrii coronam esset accepturus; ac ne paverent, eis periter indicavit, quia præter eum ibidem nemo ex eis erat perimendus. Contigit enim ut die quadam, præcipiente eodem episcopo, quædam profana arbor sita juxta fluvium, cui etiam superstitione immolabat universum vulgus, videlicet excisa convelleretur, constructoque ac sacrate in eodem loco altari, missarum solemniam per se episcopus ex plebe paravit. Qui, dum in ipsis sacramentis peragendis esset constitutus, ictibus jaculorum ab impiis perfossus, tandemque sacrum solemnè peractum, simulque præsentis vitæ imposuit terminum. Denique discipuli ejus, accepto corpore sui domini, illud secum ferentes, in propriam sunt reversi patriam. Cujus etiam meritis usque in præsens largiuntur hominibus plurima beneficia. Sequenti quoque, post multa nobiliter gesta remque publicam decenter dispositam, tempore obiit Otto, relinquens filium Ottonem videlicet tertium, adolescentem tamen sæpe duodecim annorum. Qui, ut erat juvenculus, ac tamen viribus et ingenio, suscepit jure paterno regimen imperii.

Contigit igitur imperii illius initio ut sedes apostolica urbis Romæ proposito viduaretur pontifice. Ipse vero illico, imperiali usus præcepto, quemdam sui consanguinum, cujusdam ducis filium illo delegit, atque ex more in sede apostolica sublimari

mandavit. Quod utique dum sine mora peractum fuisset, pergrandis calamitatis occasio exstitit. Erat enim quidam Crescentius, Romanorum civis præpotens, qui, ut illorum mos est, quantum onerosior pecuniæ, tantum pronior serviens avaritiæ. Hic autem non plane, ut rei probavit eventus, parti favebat Ottonis. Nam ipsum pontificem, quem, ut diximus, ordinari, Otto jusserat, idem Crescentius omni destitutum honore a sede expulit, alterumque pro-caciter in ejus loco subrogavit. Sed mox ut Otto hoc factum comperit, ira accensus, cum permaximo exercitu Romam properavit. Quod cum cognovisset Crescentius, illum scilicet urbi propinquare, conscendens cum suis turrim quæ sita est extra civitatem trans Tiberim, ob altitudinem sui Intercælos vocatam, vallavit eam, defensurus pro vita. Tandem cum pervenisset imperator ad urbem, primitus jussit comprehendere illum male securum pontificem, videlicet Crescentii arrogantia constitutum. Comprehensumque, præcepit ejus manus quasi sacrilegas amputari, deinde vero aures abscindi atque oculos expelli [f. evelli]. Post hæc denique comperiens Crescentium, ut diximus, turri vallatum, quæ scilicet paulo post illum crudeli erat redditura neci, præcepit eandem circumdari densa obsidione sui exercitus, ne videlicet Crescentio quoquo modo locus daretur confugii. Interea, jubente imperatore, construuntur in gyro machinæ ex lignis celsarum abietum nimium artificiose compositæ. Cernens quoque Crescentius nullam posse evadendi viam reperire, licet tardius pœnitentis adinvenit consilium; non tamen ei præstitit miserendi aditum. Quadam igitur die, quibusdam de imperatoris exercitu consentientibus, egrediens latenter Crescentius, de turri scilicet, birro indutus, et operto capite, veniensque improvisus corruit ad imperatoris pedes, oransque se ab imperatoris pietate vitæ servari.

Quam cum respexisset imperator, conversus ad suos, ut erat amaro animo, dixit: «Cur, inquit, Romanorum principem, imperatorum decretorem, datoremque legum, atque ordinatorem pontificum, intrare sinistis magalia Saxonum? Nunc quoque reducite eum ad thronum suæ sublimitatis, donec ejus honori condignam videlicet præparemus susceptio-nem.» Qui suscipientes illum, scilicet ut jussum fuerat, illesum reduxerunt ad turris introitum. Ingressusque nuntiavit secum pariter reclusis quoque niam solummodo tantum contingeret illis vivere quandiu ipsa turris tueri valeret ab hostium captione, nec ullam prorsus salutem debere ultra sperare. At imperatoris exercitus a foris urgendo impellens machinas; paulatimque euntes applicatæ sunt turri. Sicque pugne inito certamine, dumque alii desuper contententes intrare, alii prorupere ad ostium turris illudque considentes evellunt, sursumque certatim gradientes, ad turris superiora pervenerunt. Respi-ciens quoque Crescentius cernit se teneri ab his quos putabat pugnando longius arceri posse. Capto nam-que ipso ac graviter vulnerato, cæterisque, qui cum il-

lo inventi fuerant, trucidatis, miserunt ad imperato-rem quid de eo præciperet. Qui ait: «Per superiora, inquit, propugnacula illum dejicite aperte, ne dicant Romani suum principem nos furatos fuisse.» Quem, ut jussum fuerat, projicientes, deinde post terga boum religatum per paludes viarum plurimum devolventes, ad ultimum vero in conspectu civitatis in trabe excelsa pendere dimiserunt. His denique ita gestis, accersiens imperator Gerbertum videlicet Ravennæ archiepiscopum, constituit illum princi-palem Romanorum pontificem. Isque Gerbertus e Gallis oriundus exstitit, minorum etiam gerens pro-sapiam, sed tamen ingenio acerrimus, artiumque liberalium studiis planissime instructus. Proinde Remorum etiam a rege Francorum Hugone fuerat constitutus pontifex. Sed quoniam, ut diximus, valde erat acer ac providus, intelligens Arnulphum ejusdem urbis archiepiscopum, quo vivente ordina-tus fuerat ex consensu ejusdem regis, niti in pristi-nam reformari sedem, caute iter arripiens ad præ-dictum devenit Ottonem. Qui satis honorifice ab eo-dem susceptus; quem etiam statim Ravennæ, inde ve-ro, ut diximus, Romanæ urbis sublimavit pontificem.

Contigit igitur ipso in tempore ut idem imperator, suggerente tam ipso pontifice quam aliis quibusque zelum profectus religionis domus Dei gerentibus, quosque in beati Pauli Ecclesia nomine tenus mo-nachos, cæterum prave degentes, inde expellere deberet; ac alterius instituti, quos videlicet cano-nicos dicimus, in eodem loco servituros, ut ei sug-gestum fuerat, substituturus esset. Cumque hoc appe-teret implere decretum, apparuit ei noctu per visum beatissimus apostolus Paulus, atque eundem impe-ratorem hujusmodi monere curavit. «Si vere, in-quiens, zelus divinæ servitutis optimi operis te adurit, vide ne hujus propositi institutum præsumas in monachis immutare expellendis. Non enim omnino expedit cujusque ecclesiastici ordinis quamvis ex parte depravati, proprium unquam abjici seu im-mutari propositum. In eo namque unusquisque judicandus est ordine, in quo se primitus Deo vovit servire. Reemendari tamen licet corrupto cuique in eadem propriæ vocationis sorte.» Taliter quippe monitus, imperator retulit suis quæ audierat ab Apostolo, curamque agens qualiter eorundem institutum, scilicet monachorum, quivisse ad melius informare, non expellere a loco vox immutare. Interea minus idoneo usus consilio, prædicti Crescentii Joannis in suam uxorem assu-mens, quam etiam paulo post, ut inconsulte accepe-rat, divortium agens dimisit. Tandem quoque ni-tens remeare ad Saxoniam, morte superveniente, in Italia obiit. Cernens quoque exercitus, quem secum duxerat, se suo domino destitutum, coegerunt se pariter in unum agmen, ne ab iis quos in Italia presserant trucidarentur, imposito ante se in equo defuncti imperatoris corpore. Sicque in patriam tuti pervenientes in monasterio beatæ semper vir-ginis Mariæ Aquisgranis decenter sepellerunt. Sus-

cepit igitur, post Ottonem videlicet tertium, regnum Saxonum illius consanguineus Henricus, qui, etiam non regni sui [dominus], imperator factus est Romanorum. Sed interim libet ex parte commemorare quibus vicissim cladibus, præscriptorum regum temporibus, tam externis quam intestinis consequenter sit flagellatus orbis Romanus. Constat igitur ab anterioribus illud principale totius orbis imperium fuisse divisum, scilicet ut, quemadmodum universæ Latinæ Roma gerere deberet principatum, ita Constantinopolis tam Græcorum speciale caput in transmarinis orientis partibus quam cæterorum. Sed dum semel in sese novit dispertiri, postmodum paulatim pars utraque usitatus didicit minui, videlicet donec contingeret illud amodum coarctari præliis, ut foret brevius, et istud appeteret moderari extraneus. Et quoniam magis contingebat tyrannide imperare, quam vel liberali pietate, vel originali propagine, idcirco par erat talium contumaciam cum sibi subtilis crebris infestationum plagis atterere.

CAPUT V.

De paganorum plagis.

Denique circa nongentesimum Verbi incarnati annum, egressus ab Hispania rex Sarracenorum Algalif, veniensque cum exercitu maximo in Italiam, scilicet traditurus humanas res cum suis in prædam, cum gladio atque incendio demoliendas. Qui cum venisset, depopulans totam regionem usque Beneventum progressus est. Ex aliquibus tantum civitatibus Italiæ primates, collecto agmine, nisi sunt adversus prædictum Algalif inire pugnam. Sed cum se cernerent exercitu nimium impares, ut sæpius mos est istis modernis Italicis, fugæ potius quam bellum [belli], petiere præsidium. Interea reversi cum suo principe ad Africam Sarraceni, ab illo tempore non destiterunt impugnare regionem Italiæ, quamvis plurimis fuissent præliis laccessiti tam ab imperatoribus quam a patriæ ducibus ac marchionibus, usque ad Altmuzor illorum principem, et prædictum Henricum Romanorum imperatorem. Præscripto igitur tempore, non minor clades in Galliarum populis, Normannorum infestatione, exstitit hostium. Qui videlicet Normanni nomen inde sumpsere, quoniam raptus amore primitus egressi ex aquilonaribus partibus audacter occidentalem petiere plagam. Siquidem lingua illorum propria *Nort* aquilo dicitur, *Mint* quoque populus appellatur. Inde vero Normanni, quasi aquilonaris populus denominantur. Hi denique in primo egressu diutius circa mare Oceanum degentes, brevibus contenti stipendiis, quousque in gentem coaluere non modicam. Postmodum vero telluris ampla et pelagi hostili manu pervagantes, aliquas urbes ac provincias in propriam redegere sortem. In processu quoque temporis ortus est vir quidam in pago Trecassino ex infimo rusticorum genere, Astingus nomine, in vico videlicet qui *Trnquillus* dicitur, tribus a civitate distans milliaribus. Qui juvenis, valens robore corporis, perversæ tamen indolis, superbiendo abiciens fortunam pau-

perum parentum, elegit exsul fore dominandi victos cupidine.

Denique clam egrediens ad prædictam Normannorum gentem, illis tantummodo primitus adhaerit qui, assiduo raptui servientes, victum cæteris ministrabant, quos etiam illi communiter *Plotam* vocant. Illoque aliquandiu huic nequam mori inserviente, cepit pessimis commilitonibus tanto existere diligentior, quanto effliciebatur flagitiosior. Paulatimque robustior cæteris viribus ac rebus effectus, omnes pariter illum constituere terra marique principem. Constitutus autem huiusmodi, ampliore crudelitate assumpta, parvi pendens præteritorum sævitiam, cepit suum in longinquas gladium dilatare provincias. Postmodum etiam cum universa pene, cui præerat, gente conscendens ad superiores Galliarum partes, quamvis pestifer parens nativum male quærens revisere solum. Qui cum venisset, gladio et igne ultra omnem hostium cladem universa demoliens, nemine repugnante, diutius consumpsit. Tunc quoque domus Ecclesiarum per Gallias universas, præter quas municipia civitatum vel castrorum servarunt, omnimodis dehonestatae atque igne succense sunt. Universis siquidem peragratis Galliis, opimaeque diversarum rerum politus spolia, ad propria reduxit exercitum. Sicque deinceps tam ab ipso Astingo quam ab ejus successoribus, illius videlicet gentis principibus, in spatio fere centum annorum huiusmodi clades illata est longe lateque populis Galliarum. Hæc quoque, quæ retulimus, per interval-
C

Italia quam in Galliis, priusquam restaurarentur, sæpius contigerunt. Sed cum interea prædictæ gentis exercitus more solito ad Gallias procedere decrevisset, occurrit illis jam longius a solo proprio remotis venerabilis Burgundiæ dux Richardus, pater scilicet regis Rodulphi, ut supra commemoravimus. Initoque cum eis prælio, tanta cæde eodem prostravit, ut perpauci ex eis fuga lapsi ad propria vix remearent. Et licet posthæc plures insulas ac provincias mari contiguas iidem scilicet Normanni depopulaverint, in partes tamen Francorum regum sorte regendas non deinceps, nisi ab eisdem regibus evocati, conscenderunt. Quin etiam paulo post vicissim scilicet Franci, necnon et Burgundionum plerique, cum prædictis Normannis, catholice fidei jam effectis cultoribus, pacifice junxere connubia, atque unius regis regnum pari consensu decreverunt dici et esse. Indeque orti duces excellentissimi, Guillelmus videlicet, atque post ipsum quique denominati, paterno seu avito jure Richardi. Illorum quippe ducaminis principatus fuit metropolis civitatis Rothomagorum.

Cum igitur prædicti duces ultra cæteros vigerent militiæ armis, tum perinde præ cæteris gratia communis pacis ac virtute liberalitatis. Nam omnis provincia quæ illorum ditioni subjici contigerat, ac unius consanguinitatis domus vel familia, inviolatae fidei concors degebat. Nempe furi ac prædoni ap-

illos comparabatur quicumque hominum, in aliquo negotio, plus justo [sumens], vel falsum quidpiam vendendum mentiens, subtrahebat alteri. Egenorum quoque et pauperum omniumque peregrinorum, tanquam parentes filiorum, curam gerebant assiduam. Dona etiam amplissima sacris Ecclesiis pene in toto orbe mittebant, ita ut etiam ab oriente, scilicet monte denominatissimo Sina, per singulos annos monachi Rothomagum venientes, qui a prædictis principibus plurima redeuntes auri et argenti suis deferrent xonia. Hierosolymam vero ad sepulcrum Salvatoris centum auri libras secundus misit Richardus, ac quosque cupientes illuc devote peragrare donis juvabat immensis. Præterea in successibus prædictorum temporum, exigentibus culpis peccantium hominum, orta est discordia duorum regum, Francorum videlicet ac Saxonum. Quæ scilicet, diutius exardescens, occulto Dei iudicio rursus terribile flagellum ingruit populis Galliarum. Denique Hungarorum princeps cum omni ipsius gentis militari exercitu, hujus discordiæ mali occasione, sine Galliarum irrumpens, semel ac bis omnem miserabiliter depopulans regionem, utrumque etiam genus hominum captans, tum rebus humanis abducens, nemine obstanti, diripuit. Quæ denique clades tandiu desævit, quousque Deo propitiante utriusque regni principes, Francorum videlicet ac Saxonum, unius fidei ac consanguinitatis vinculo neclerentur. Evacuato siquidem priorum regum genere, sedatisque jurgiis, cepit orbis novorum regum pace sub amica reflorescere, Christi que regnum per fontem sacri baptismatis circumqueque tyrannos sibi subjugare. Ipsa denique Hungarorum gens, post tot patrata flagitia, post tot flagella gentibus illata, cum suo rege ad catholicam fidem conversa, quæ prius consueverat crudeliter rapere aliena, libens imperitur pro Christo propria, a quibus etiam jam dudum diripiendo captivabantur, undecunque in miserrima mancipia distrahendi, qui reperiebantur Christiani; ab eisdem quoque foventur nunc ceu fratres vel liberi. Illud nihilominus nimium condecens ac perhonestum videtur, atque ad pacis tutelam optimum decretum, scilicet ut ne quisquam audacter Romani imperii sceptrum præproperus gestare princeps appetat, seu imperator dici aut esse valeat, nisi quem papa sedis Romanæ morum probitate delegerit aptum reipublicæ, eique commiserit insigne imperiale. Cum videlicet aliam ubique terrarum quilibet tyranni, sese proceriter impellentes, sæpissime sint imperatores creati atque eo minus apti Reipublicæ, quo constat eos tyrannide quam pietatis auctoritate processisse.

Anno igitur Dominicæ incarnationis septingentesimo decimo, licet insigne illud imperiale diversis speciebus prius figuratum fuisset, a venerabili tamen papa Benedicto sedis apostolicæ fieri jussum est admodum intellectuali specie idem insigne. Præcepit fabricari quasi aureum pomum, atque circumdari per quadrum pretiosissimis quibusque gemmis, ad decem auream crucem inseri. Erat autem instar

A speciei hujus mundanæ molis, quæ videlicet in quadam rotunditate circumstare perhibetur, ut dum siquidem illud respiceret princeps terreni imperii, foret ei documentum, non aliter debere imperare vel militare in mundo quam ut dignus haberetur vivificæ crucis tueri vexillo. In ipso etiam diversarum gemmarum decoramine, videlicet imperii culmen plurimarum virtutum speciebus exornari oportere. Cumque postmodum prædictus papa imperatori, videlicet Henrico hujus rei gratia Romam venienti, obviam cum maxima virorum et sacrorum ordinum multitudine processisset ex more, eique hujusmodi insigne scilicet imperii in conspectu totius Romanæ plebis tradidisset: suscipiens illud hilariter, circumspectoque eo, ut erat vir sagacissimus, dixit: « Optime pater, inquit ad papam, istud facere decrevisti nostræ portendendo innuens monarchiæ, qualiter sese moderari debuerat, cautius perdocuisti. » Deinde manu gerens illud auri pomum, subjunxit: « Nullis, inquit, melius hoc præsens donum possidere ac cernere congruit quam illis qui, pompis mundi calcatis, crucem expeditius sequuntur Salvatoris. » Qui protinus misit illud ad Cluniacense monasterium Galliarum, quod etiam tunc temporis habebatur religiosissimum cæterorum, cui et alia dona plurima contulerat ornamentorum. Sed et illud nimirum etiam perpendendum quoniam, cum ista quæ retulimus, videlicet de conversionibus perfidarum ad fidem Christi gentium, extrinsecus in aquilonaribus atque occidentalibus orbis partibus persæpe fieri contigerit, nusquam talia in orientalibus atque meridionalibus ejusdem orbis plagis contingit audiri. Cujus denique veracissimus præsagii index fuit constitutio illa crucis Dominicæ, dum in ea Salvator penderet in loco Calvariæ. Nam cum retro illius verticem suspensi tum fuisset, crudus nimium populis oriens, tunc etiam in ejus oculorum conspectu lumine fidei repleturus constitit Occidens. Sic quoque omnipotentem ipsius dexteram ad misericordiæ opus extensam, sacri verbi fide mitis suscepit septentrio, ejusque lævam gentibus barbarorum tumultuosis sortitur merides. Sed licet hujus sacri breviter meminerimus portenti, nostræ tamen, id est catholicæ, manet inviolabile subsidium fidei, quoniam in omni loco et gente absque exceptione, quicumque sacro regeneratus fonte, credens omnipotentem Patrem ejusque Filium Jesum Christum pariter, et in Spiritum sanctum, unum solumque verum Deum, si quid boni egerit ex fide Deo acceptum fore, atque omnem qui sic permanserit, perenni vita beate vivere. Hoc quippe soli Deo nosse competit, cur humanum genus manus seu minus propriæ salutis capax efficitur in diversis partibus orbis,

Sed idcirco ista retulimus quoniam usque in fines prædictarum orbis binarum partium, videlicet septentrionalis et occidentalis, Christi Domini deveniens Evangelium illarum populis locavit optimum in sacra fidei fundamentum; cum videlicet e diverso minus reliquas duas, scilicet

orientalem atque meridianam penetraverit, ac illarum populos cautius in proprii erroris feritate irretitos sciverit. Sed ne boni Conditoris proinde dispensationi contumeliosa a quoquam inferatur in hac parte calumnia, cautius nihilominus prospiciendus est sacer Scripturarum canon. In quo videlicet canone omnis procul dubio forma invenitur expressa mundani sæculi: ut scilicet ipsius auctoris bonitas pariterque justitia probabiliter demonstrantur, videlicet in his qui salvi sunt, et in his qui pereunt. Nam sicut primus hominum pater propriæ salutis arbiter a totius boni auctore primitus fuerat constitutus, ita ab eodem Redemptore universis pro captu spontanea generaliter oblata est salus. Sed tamen occulta illius dispensatio, cui semper et simul totum, quidquid esset habet, præsto fuit, ac cui nihil defuit, ostendit spaciatur per incrementa temporum sese omnipotentem solum bonum atque veracem, tam per opera pietatis quam per ultionem vindictæ justæ retributionis. Non enim principalis bonitas aliquando vacat a pietatis opere, quin imo semper aggregat plerosque ex massa filiorum prævaricatoris in sinum filii suæ Deitatis. Dumque id quotidie in mundo agitur, quid aliud quam Omnipotentis bonitas, etiam immobiliter mobilis et mobiliter immobilis, operari monstratur? Atque idcirco quanto præsentis sæculi terminus imminet proprius, tanto ista fieri, quæ dicuntur, contigerit frequentius. Suspiciendum etiam quomodo paulatim ab ipso humani generis exordio ipsius auctoris sit manifestata cognitio. Primus igitur hominum Adam

etiam cum omni suo genere Deum conditorem suum prædicat, dum per transgressionis præcepti illius culpam privatus paradisi gaudiis, multatusque exilio, sese miserum clamat lugendo. Sed accepto diffusius per universum orbem terræ incremento, nisi proprii auctoris bonitatis providentia misericordiæ reduxisset ad sinum, totum penitus idem genus humanum in sui erroris atque cæcitatæ præcipitium jam olim irrevocabiler fuisset demersum. Idcirco ab exordio sui, divina boni Conditoris dispensatione, prolata sunt ei prodigiosa rerum miracula, ac portentosa elementorum signa, nec non et sagacissimorum virorum, tam spem quam formidolositatem inculcatura, divinitus oracula. Ac velut idem Conditor per sex dierum intervalla cuncta mundanæ rerum machinæ proferendo perficiens opera, hisque editis requievit, die septima videlicet; ita per sex millia annorum spatia operatus est, pro eruditione hominum exhibendo illis frequentia signanter ostenta. Scilicet ut non, præteritis sæculis, quodquam dimissum est vacans ab his signis tempus miraculorum, æternum Deum prædicantibus, usquequo illud maximum rerum principium apprens homine vestitus in mundo. Sexta duntaxat ætate præsentis sæculi, atque ut putatur, quod sit finis in septima hujus mundanæ molis diversorum laborum, ut ab illo procul dubio, unde cœpit quidquid esse habuit exordium, in eodem competentissimum propriæ quietis inveniat finem.

EXPLICIT LIBER I.

LIBER SECUNDUS.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SECUNDI.

- I. De electione Hugonis in regem.
- II. De celo maris et occidentalium bellis.
- III. De Conano duce Brittonum, et Fulcone Andegavorum.
- IV. De monasterio Lucacensi.
- V. De portento Aurelianæ urbis mirabili.
- VI. De prælationibus turpis lucri arreptis.
- VII. De incendiis et mortibus nobilium.
- VIII. De Henrici ducis morte, et vastatione Burgundiæ.
- IX. De fame valida et infestatione Sarracenorum.
- X. De inundatione lapidum.
- XI. De Leutardo insaniente hæretico.
- XII. De hærese in Italia reperta.

CAPUT PRIMUM.

De electione Hugonis in regem.

Si quisquis igitur peragrans quamlibet vastissimam orbis mundani plagam, seu spatiosum remigando æquor penetrans, sæpius altitudini montium aut proceritati arborum scilicet respectans, dirigit aciem oculorum, ut videlicet illorum a longe reperta agnitione, absque errore quo disposuerat valeat pervenire. Ita quoque erga nos fore contingit, qui utique, dum cupimus præterita ostendere futuris, obtutus nostri sermonis pariterque animi frequenter in relatione porrigimus magnatorum viro-

rum personis, quibus videlicet fiat ipsa relatio clarior, et appareat certior. Igitur finito, ut diximus, tam regnandi quam imperandi apud Italiam et Gallias, magnorum regum genere, videlicet Ludovici, nec non et Caroli, ac sui generis cæterorum Regum, protinus in unius consanguinatis viros utriusque regni contigit devenire monarchiam. Nam qualiter primus et secundus nec non et tertius Otto sint potiti Romanorum imperio, scilicet usque ad Henrici imperium, superius nos jam digessimus meminimus. Nunc quoque restat, ut quemadmodum abhinc Francorum sit regnum dispositum refera-

mus. Mortuis igitur Lothario ac Ludovico regibus, totius Franciæ regni dispositio incubuit Hugoni Parisiensis duois filio, videlicet illius Magni Hugonis supra memorati, cujus etiam frater erat nobilissimus Burgundiæ dux Henricus. Qui simul cum totius regni primatibus convenienter prædictum Hugonem in regem ungi fecerunt. Erant ergo, ut jam commemoravimus, affinitate consanguinitatis regibus Saxonum uniti, a primo scilicet Ottone, qui natus est ex Hugonis Magni sorore (23). Suscepto igitur Hugo regimine regni Francorum, non multo post plerosque suorum, quos etiam prius in universis habuerat subditos, persensit contumaces. Tamen, ut erat corpore et mente vividus, cunctos sibi rebellantes paulatim compescuit. Habebat enim filium admodum prudentem, nomine Robertum, artium etiam litterarum studiis plurimum eruditum. Cumque se cognovisset jam aliquantulum viribus defici, congregatis in Aureliana urbe regia quibusque Francorum ac Burgundionum regni primoribus, eundem Robertum, filium videlicet suum, anno scilicet tertio decimo ante millesimum incarnati Salvatoris, adhuc se superstiti, regem constituit. Post aliquot vero annos idem etiam rex Hugo in pace, regno deposito, feliciter obiit. Erat namque Robertus rex tunc juvenis, ut diximus, prudens atque eruditus, dulcisque eloquio ac pietate insignis. Sed, divina providentia elementia, hujusmodi virum ad Catholicæ plebis regimen omnium Dominus illo præcipue in tempore dignatus est destinare. Nam diebus regni ipsius, elementorum etiam signis præsentibus, non modicæ cladis incubuere Christi Ec-

CAPUT II.

De cetu maris, et occidentalium bellis.

Anno igitur quarto de suprascripto millesimo, visa est cetus miræ magnitudinis descendisse per mare, in loco qui Bernovallis nuncupatur. Egrediens scilicet a septentrionali plaga in occidentalem. Apparuit quoque mense Novembri mane prima diei aurora, ad instar insulæ, ac transeundo perdurans usque in horam diei tertiam, maximum etiam stuporem admirationemque se cernentibus contulit. Sed et ne alicui forte sit dubium quod narratur, quamvis a multis visum fuit, tamen huic simile monstrum a plerisque invenitur descriptum. Denique legitur in gestis egregii confessoris Bendani, orientalium videlicet Anglorum, quoniam idem vir Dei scilicet Bendanus cum pluribus monachis per marinas insulas per aliquod temporis spatium eremiticam transgisset vitam, hanc vel huic similem quondam obviam haberet belluam. Nam cum remigando quasque in mari constitutas circumiret insulas, superveniente noctis crepusculo, cernens procul velut maritimam insulam, ad quam etiam divertens cum omnibus qui secum erant, supervenientem duntaxat (23) Imo Hugonis M. uxor fuit soror Ottonis I.

exacturus noctem. Cumque ibi ventum fuisset, exeuntes de scaphis, conscendentesque turgentem belluæ dorsum, unius tantummodo ibidem hospitio noctis potituri. Cumque post brevem cenam cæteri fratres se sua indulgissent membra quieti, solus vir Domini Bendanus pervigil custos Dominici ovilis, ac magis assiduus quam frequens psalmicen, explorabat caute vim ventorum et siderum cursus. Qui dum hoc attentius per noctis conticinium ageret, repente intellexit quoniam illud promontorium, ad quod scilicet hospitaturi diverterant, ad orientalem illos eveheret plagam. Luce quoque alterius diei reddita, solertissimus vir convocans collegas videlicet suos, qui aderant, blande exhortans ac consolans eos, inquit: « Universorum conditori et gubernatori Deo, fratres benignissimi, indefessas referamus gratias, qui sua nobis in his marinis fluctibus providentia præparavit vehiculum non egens humano remigio. » Quibus a viro Dei socii auditis, mentis stupore adacti, divinæ protinus sese providentiæ committentes, ac viri sancti innitentes prudentiæ, cœperunt securiores eventum præstolari rei fortuitæ. Hujusmodi ergo per spatia plurimorum dierum nisi evectio, semper tamen semet conspiciebant ad solis ortum tendere. Tandem vero perventum est ad insulam cæterarum speciosissimam atque omni amœnitate gratiosissimam. Illius quoque arborum habitudo atque avium dissimilitudinem gerit universorum. Egressus quoque vir sæcularis accedens ad eam, reperit etiam ibi monachorum vel potius anachoretarum collectas miras ac multiplices, quorum scilicet vita et conversatio universorum mortalium studiis sanctior atque nobilior enitebat. A quibus etiam magna cum charitate suscepti pluribus diebus ibidem commanentes, de multis quæ ad veram pertinent diligenter salutem instructi, postmodum et ad nativum revertentes solum, universa quæ compererant patriæ redditi narraverunt. Præterea viso, ut dicere cœpimus, Oceani portento, exorsus est bellicus tumultus in universa occidentali orbis plaga, videlicet tam in regionibus Galliarum quam in transmarinis Oceani insulis, Anglorum videlicet atque Brittonum nec non et Scotorum. Siquidem, ut plerumque solet contingere, propter delicta infimi populi versi in dissensionem illorum reges ac cæteri principes, statimque exardescentes in subjectæ plebis depopulationem scilicet, usque dum perducuntur ad suimet sanguinis effusionem, Quod videlicet tandiu patratum est in prædictis insulis, quousque unus regum earumdem vi solus potiretur regiminis cæterarum. Denique mortuo rege Adalrado, in regno scilicet illorum qui Danimarches cognominantur, qui etiam duxerat uxorem sororem Ricardi Rothomagorum ducis, invasit regnum illius rex videlicet Canue occidentalium Anglorum, qui etiam, post crebra bellorum molimina ac patriæ depopulationes, pactum cum Ricardo stabiliens, eoque germanam Adalradi videlicet uxorem in matri-

monium ducens, utriusque regni tenuit monarchiam. Post hæc quoque idem Canuc cum plurimo exercitu egressus, ut subjugaret sibi gentem Scotorum, quorum videlicet rex Meloulo vocabatur, viribus et armis validus, et, quod potissimum erat, fide atque opere Christianissimus. Ut autem cognovit quoniam Canuc audacter illius quæreret invadere regnum, congregans omnem suæ gentis exercitum, potenter ei, ne valeret, restitit. Ac diu multumque talibus procaciter Canuc inserviens furgiis, ad postremum tantum prædicti Ricardi Rothomagorum ducis, ejusque sororis persuasionibus, pro Dei amore omni prorsus deposita feritate, mitis effectus, in pace degit. Insuper et Scotorum regem amicitiae gratia diligens, illiusque filium de sacro baptismatis fonte excepit. Cœpit ergo ex illo fieri ut, si qua hostilis necessitas Rothomagorum duci incumberet, a transmarinis insulis in suum auxilium exercitum sumeret copiosum. Sicque diutius gens Nortmannorum scilicet ac prædictarum populi insularum tuti pace fidissima, ut ipsi potius formidine suæ potentiæ plerosque exterarum provinciarum terrerent populos, quam ipsi ab aliis terrerentur. Nec mirum quippe quoniam a quibus honorum extirpatrix Dei timore expulsa fuerat discordia, in eisdem pace prævia Christi nobile regnum felix obtinuit tripudium.

CAPUT III.

De Conano duce Brittonum, et Fulcone Andegavorum.

Præscriptorum igitur dierum tempore, nihilominus in infimis Galliarum partibus intestinorum bellorum desævit tumultus. Narrant siquidem plerique disputantes de mundani orbis positione, quod situs regionis Gallie quadra dimetiatur locatione. Licet ergo a Riphæis montibus usque Hispaniarum terminos, in lævo habens Oceanum mare, in dextro vero passim juga Alpium, propria excedat longitudine mensuram rationis quadriformæ. Cujus etiam inferioris finitimum ac perinde vilissimum cornu Gallie nancupatur. Est enim illius metropolis civitas Rhodanum. Inhabitatur quoque diutius agente Brittonum, quorum solæ divitiæ primitus fuere libertas fisci publici et lactis copia. Qui omni prorsus urbanitate vacui, suntque illis mores inculti ac levis ira et stulta garrulitas. Horum scilicet Brittonum aliquando princeps exstitit quidam, Conanus nomine, qui etiam, accepta in matrimonio Fulconis Andegavorum comitis sorore, ac demum insolentior cæteris suæ gentis principibus cœpit existere. Nam more regio imposito sibi diademate, in sui anguli popello plurimam inconsulte exercuit tyrannidem. Postmodum vero inter ipsam Conanum et prædictum Fulconem, Andegavorum videlicet comitem, exortum est indissolubile jurgium, ita ut, crebris suorum invicem depopulationibus ac sanguineis effusionibus laccessiti, ad ultimum quoque, quanquam civile, tamen ineluctabile, inirent cominus prælium. Cum igitur diu multumque vicissim sibi mala quæ poterant irrogassent, ab utroque decretum est ut in loco qui Concretus

A dicitur, quisque illorum, cum suo exercitu die constituto advenientes, prælii certamen inirent. Sed Brittonum exercitus excogitata fraudis decipula, partem Fulconis exercitus nequiter prostraverunt. In prædicto denique loco, scilicet ubi certamen ineundum fuerat, clam prævenientes populi Brittonum, ibi nimium astute profundum atque perlongum fodere vallum, ramisque arborum densatis superinsertis, imposita videlicet hostibus mœcipula, recesserunt. Die igitur constituto juxta conditum, dum illic uterque cum suo exercitu adveniret, atque acies utraque jam in procinctu videretur, informata gens Brittonum callida fraudisque propria conscia, simulans se velle arripere fugam, scilicet ut avidius demergeret hostem in latentem mœcipulam. Quod cernens Fulconis exercitus, cupiens expedite super eos irruere, corruit pars ex eis non modica in foveam, videlicet Brittonum astu patratam. Illico autem Brittones conversi qui prius fugam simulaverant, inhianteque super Fulconis exercitum irruentes, asperrima quamplures ex eis eode prostraverunt, ipsum etiam Fulconem pulsum de equo in terram lorcatum dejecerunt. Qui exurgens nimio accensus furore, dictis relevans exacuensque suorum animos, ac velut turbo vehementissimus per densas segetes impellentes, omnem exercitum Brittonum crudeli nimium cædemactaverunt. Deletoque pene universo exercitu Brittonum, ipsum etiam Conanum illorum principem truncatum dextera vivum capientes Fulconi reddiderunt. Qui potita victoria, reversus ad propria: non illi postmodum quispiam Brittonum molestus exstitit.

CAPUT IV.

De monasterio Lucacense.

De eodem igitur Fulcone per plura dici potuissent ipsius gestorum, quæ scilicet, fastidium vitantes, siluimus. Unum tamen restat memorabile, quod impresentiarum relaturi sumus. Cum enim circumquaque in diversis præliorum eventibus, plurimum humanum fudisset sanguinem, metu gehennæ territus, sepulcrum Salvatoris Hierosolymiorum adiit. Indeque, ut erat audacissimus, admodum exultans rediens, aliquantulum ad tempus a propria feritatis est lenior redditus. Tunc ergo mente conceptit ut in optimo fundorum proprii juris loco ecclesiam construere, ibidemque monachorum cœtum caeteret, qui videlicet die noctuque pro illius animæ redemptione intervenirent. Qui etiam (ut scripsit) curiose agebat (cœpit quosque perunctari religiosis in quorum potissimum memoria sanctorum ecclesiam fundare deberet, qui videlicet pro ejus remedio animæ omnipotentem Dominum orarent. Cæterum inter cæteros a propria etiam uxore, quæ valde bene pollebat consilio, suggestum est ut in honore memoria illarum celestium virtutum, quæ cherubim et seraphim sublimiores sacra testatur auctoritas, votum quod voverat expleret. Qui libentissime annuens ædificavit ecclesiam admodum pulcherrimam, in pago scilicet Turonico, milliario interposito a

nas castro. Expleto denique quantocius basi-
 ere, protinus misit ad Hugonem Turonorum
 resulem, in cujus scilicet constituta erat dic-
 t illam sacraturus, quemadmodum decreve-
 reniret. Qui venire distulit, dicens se minime
 illius votum dicendo Domino committere, qui
 et matri Ecclesie sedis sibi commissæ prædia
 scipia subriperat non pauca. Hocque potius
 ebatur competere, ut primitus, si quid injusta
 erat alicui restitueret, sicque deinceps justo
 Deo propria, quæ voverat, offerre deberet.
 re igitur ista Fulconi a suis perlata fuissent,
 i feritate resumpta, nimium indigne ferens
 pi responsa: insuper comminatus illum valde,
 hmius inde quod valuit adegit consilium. Mox
 se, copiosa argenti et auri assumpta pecunia,
 n pergens, ac Joanni papæ causam suæ pro-
 is exposuit. Ac deinde poscens quod ab illo
 rat, plurima ei munerum dona obtulit. Qui
 us misit cum eodem Fulcone ad prædictam
 am sacrandam unum ex illis quos in beati
 postolorum principis Ecclesia cardinales vo-
 nomine Petrum, cui etiam præcepit, veluti
 ai pontificis auctoritate assumpta, quidquid
 am Fulconi videbatur, intrepida expleret.
 utique audientes Galliarum quique præules
 mptionem sacrilogam cognoverunt ex cæca
 itate processisse, dum videlicet unus rapiens,
 raptum suscipiens, rocens in Romana Ecclesia
 na creavissent. Universi etiam pariter deto-
 us, quoniam nimium indecens videbatur ut is
 postolicam regebat sedem, apostolicum primi-
 : canonicum transgrediebatur tenorem. Cum
 er multiplici sit antiquitas auctoritate roborat-
 ut non quispiam episcoporum in alterius dioc-
 stad præsumat exercere, nisi præule, cujus
 i, compellente seu permittente. Igitur die qua-
 nensis Maii congregata est innumerabilis po-
 naltitudo ad dedicationem scilicet prædictæ
 iæ. Ex quibus multo etiam plures illuc Falco-
 rror, ob suæ elationis pompam, convenire
 xlit. Episcopi tantum, qui ejus dititione preme-
 r, coacti interfuere. Cæpta igitur die constituto
 pompaticæ hujusmodi dedicatione atque per-
 missarumque ex more solemnibus celebratis,
 odum quippe ad propria rediere. Denique im-
 de ipsius diei hora nona, cum fabris lenibus
 am undique consisteret cœlitum, repente super-
 a plaga australi vehementissimus turbo, ipsam
 lentes ecclesiam, ac replens eam turbido aere,
 altumque concutiens. Deinde vero solutis la-
 libus, universæ ejusdem ecclesie trabes, simul-
 ta teges, per pignam templi ejusdem occiden-
 in terram corruentes, eversum ierunt. Quod
 multi per regionem factum comperissent, nulli
 in dubium quoniam insolens præsumptionis
 cia irritum consituisse votum. Simulque præ-
 bus ac futuris quibusque, ne huic simile age-
 . evidens indicium fuit. Licet namque pontifex

A Romanæ Ecclesie ob dignitatem apostolicæ sedis
 cæteris in orbe constitutis reverentior habeatur,
 non tamen ei licet transgredi in aliquo canonici
 moderaminis tenorem. Sicut enim unusquisque or-
 thodoxæ Ecclesie pontifex ac sponsus propriæ se-
 dis uniformiter speciem gerit Salvatoris, ita gene-
 raliter nulli convenit quidpiam in alterius procaci-
 ter patrare episcopi diocesi.

CAPUT V.

De portento Aurelianæ urbis mirabili.

Anno igitur incarnati Verbi octingentesimo octo-
 gesimo octavo contigit in urbe Aureliana Galliarum
 admodum memorabile atque formidolosum porten-
 tum. Constat ergo in eadem urbe monasterium in
 honorem apostolorum principis antiquitus consti-
 tutum, in quo primitus collegium sanctimonialium
 virginum omnipotenti Deo deservisse dignoscitur.
 Quod etiam exinde cognomento Puellare dicitur. In
 cujus denique monasterii medio defixum stabat cru-
 cis vexillum, præferens ipsius Salvatoris, pro salute
 humana mortem patientis, imaginem. A cujus sci-
 licet imaginis oculis per aliquot dierum spatium
 continue, multis cernentibus, rivus emanavit lacry-
 marum. Ad quod nimirum terribile spectaculum
 inspicendum multitudo maxima convenit hominum.
 Plerique tamen, cum illud cernerent, admodum ani-
 madvertentes quoddam esse divinitatis præsigium,
 videlicet illius urbis superventuræ calamitatis. Que-
 madmodum enim idem per se Salvator præsciens
 imminere urbis detrimentum Hierosolymitanæ, fle-
 visse illam perhibetur, sic denique et hanc videlicet
 Aurelianam paulo post imminentem cladem passu-
 ram per expressam suæ imaginis figuram flevisse
 comprobatur. Contigit ergo post paululum in eadem
 civitate inauditæ rei, id ipsum, ut putatur, portendens
 eventus. Denique cum una noctium custodes, vide-
 licet majoris ecclesie, videlicet episcopii, ex more
 exsurrexissent, atque ipsius ecclesie portas quibus-
 que ad matutinales laudes properantibus aperuis-
 sent, subito lapus affuit, ecclesiamque ingressus, ac
 funem signi ore arripiens, agitansque illud, insonuit.
 Cernentes nimirum qui aderant, mentis stupore
 concussi, tandem clamore emisso, ac si inermes
 nisu quo valere illum exturbantes ab ecclesia ex-
 pulerunt. Sequenti vero anno tota illius civitatis
 humana habitatio cum domibus ecclesiarum terri-
 biliter igno cremata. Unde etiam nulli venit in du-
 bium, quoniam unius cladis eventum utriusque rei
 præcessisset portentum. Erat igitur tunc temporis
 prædictæ civitatis pontifex venerabilis Arnulfus, qui
 videlicet genere et doctrina sapientis pertobilis ac
 paternorum fundorum redditibus locupletissimus,
 cernens excidium scilicet propriæ sedis, desolatio-
 nemque sibi commissæ plebis, potiore usus consi-
 lio, magnum colligens apparatus, cœpit domum
 majoris ecclesie, quæ olim dicata fuerat in crucis
 Christi honore, jugiter a fundamentis reedificare.
 Qui dum acerrime cœpto operi cum suis omnibus
 intenderet, ut scilicet quantocius honestissime, con-

summaret, nimium evidenter præstitum est illi divinitus juvamen. Contigit igitur quadam die, dum cæmentarii, fundamenta basilicæ locaturi soliditatem perscrutarentur ipsius telluris, ut reperirent copiosa auri pondera, quæ scilicet ad totius, quamvis magnæ, basilicæ fabricam reformandam certissime crederentur sufficere. Suscipientes ergo qui fortuito casu invenerant aurum, ex integro episcopo detulerunt. Ipse vero, omnipotenti Deo pro collato sibi munere gratias agens, ac suscipiens illud, custodibus operis tradidit, totumque fideliter in opus ejusdem ecclesiæ expendi jussit. Fertur namque quod etiam illud aurum solertia beati Evurtii, antiqui ejusdem sedis præsulis, ibidem hujus restorationis gratia fuisset reconditum. Idcirco permaxime, quoniam, dum isdem vir sanctus quondam, potiore quam fuerat primitus, eandem informaret ecclesiam, contigit illi huic simile munus divinitus sibi reservatum inibi reperire. Sicque præterea factum est ut et domus ecclesiæ videlicet sedis pontificalis, priore elegantior reformaretur. Ipsaque suadente pontifice, cæterarum, quæ in eadem civitate deperierant, basilicarum sanctorum quorumcunque meritis dicatarum ædes anterioribus potiores constituerentur, atque divinorum operum cultus in eisdem excellentior haberetur præ omnibus. Ipsaque urbs paulo post referta domorum ædificiis, plebs tandem illius mitigata a flagitiis Domini pietate subventa, tantoque citius convaluit, quanto sagacius propriam calamitatem excepit ob correptionis ultionem. Fuit namque prædicta civitas antiquitus, ut est impresentiarum, regum Francorum principalis sedes regia, scilicet pro sui pulchritudine ac populari frequentia, nec non et telluris ubertate, perspicuique irrigatione fluminis. Ex Ligere quippe sibi congruo etiam flumine agnomen habet inditum, diciturque *Aureliana*, quasi *ore Ligeriana* : eo videlicet quod in ore ejusdem fluminis ripa sit constituta. Non, ut quidam minus cauti existimant, ab Aureliano Augusto, quasi eam ipse ædificaverit, sit vocatam; quin potius ab amne, ut diximus, quod rectius veriusque illi congruit.

CAPUT VI.

De prælationibus turpis lucri arreptis.

Sacro igitur præmonente eloquio, luce clarius compertum habetur quoniam in processu novissimorum dierum, frigescente in hominibus charitate ac superabundante iniquitate, instabant periculosa animarum tempora. Nam et multiplicibus antiquorum Patrum intimatur assertionibus quod, grassante avaritia, præteritarum jura vel ordines religionum ex eo unde consurgere debuere ad incrementi profectum, exinde sumpsere corruptionis defectum. Illudque aliquibus versum est in animarum detrimentum, quod quibusdam eo legitime utentibus fuit emolumentum. Siquidem, ut diximus, turpis lucri avaritia imperante, suffocatur sæpissime censura justitiæ. Cum enim in diversarum gentium ac provinciarum cultibus istus habeatur probabile,

evidentius tamen in Israeliticæ plebis levitis et sacerdotibus. Qui scilicet quanto dudum cæteris opulentiores, eo amplius plerique illorum superba cupiditate insolentiores; idcirco etiam ad ultimum omnibus effecti deteriores. Sed multum distant legis veleris instituta, multiplicibus figurarum ænigmatibus vestita, a novæ gratiæ perspicuis ac spiritalibus sacramentorum donis. Ibi namque munera solummodo conferebantur terrenarum hostiarum: in his ipse Deus accipitur in præmium. Ibi que nihilominus totum promerebatur quisque ex servitutis actione; hic vero quisque dignus habetur duntaxat ex sincera optimæ conscientiæ voluntate. Atque idcirco ista præmissimus, quoniam jamdudum, muneribus ineptis excæcatis pene universis principibus, desævit hæc pestis longe lateque in Ecclesiarum quibusque prælatis toto terrarum orbe diffusis. Denique omnipotentis Christi Domini gratuitum ac venerabile donum, ad propriæ damnationis cumulum, convertunt in avaritiæ lucrum. Ideoque hujusmodi videlicet prælati tante minus ad divinum peragendum opus inveniuntur idonei, quanto constat quia non ad illud accesserunt per aditum principalis ostii. Et licet adversus talium personarum procacitatem multipliciter clamet sacrarum Scripturarum canon, nunc tamen solito multiplicius comperitur fieri in diversis Ecclesiarum ordinibus. Nam ipsi reges, qui sacræ religionis idonearum decretores personarum esse debuerant, munerum largitione corrupti, potiore quampiam ad regimen Ecclesiarum vel animarum dijudicant, illum videlicet, a quo ampliora munera suscipere sperant. Atque idcirco permaxime quique procaces ac turgore superbiæ inflati, sæpe ultro cuique prælationi ingerunt, minus formidantes incurrere lapsum neglectæ pastoralis curæ, quoniam tota solummodo illorum pendet fiducia ex loculis collectæ pecuniæ, non ex perceptæ donis sapientiæ. Tantoque amplius adepto regimine student avaritiæ, quanto constat propriam ex illa ambitionem implese. Ac, velut idolo sibi pro Deo constituto, illi serviunt, per quam scilicet informati, ad tale nomen absque merito vel opere proruperunt. Fitque minus cautis deceptiora imitandi forma, ac perinde vicissim contumax invidentia. Quippe quoniam quidquid in talibus aliter emulando colligit, videtur alteri invidendo sibi subripi; atque, ut invidorum semper mos est, alienis felicitatibus invidiosè appetunt torqueri. Hinc etiam procedunt litigiorum tumultus assidui, oriunturque frequentissima scandala, ac diversorum transgrediendo convellit tenor ordinum. Sic etiam contigit ut, dum irreligiositas grassatur in clero, procacitatis et incontinentiæ appetitus succrescat in populo. Deinde vero mendaciorum circumventionia, fraudes atque homicidia universos pene in interitum subripiendo pertrahunt. Et quoniam catholicæ fidei oculum, videlicet Ecclesiæ prælatos, pessimæ cæcitatæ caligo obrepit, idcirco plebs illius, propriæ salutis viam ignorans in suæ perditionis ruinam decidit. Jure etiam contumaciter

git ut ipsi scilicet praelati ab eisdem quos subjectos habere debuerunt, affligantur, atque contumaces sentiant illos quos utique suo exemplo a justitiæ itinere fecere devios. Nec mirum præterea si, in aliquibus angustiis constituti, minus dum clamant exaudiuntur, quoniam ipsi sibi per avaritiæ cumulum clausere misericordiæ ostium, cum certissimum nihilominus habeatur pro hujusmodi vicissitudine flagitii sæpissime imminere communem cladem populis et amentibus cunctis, nec non etiam plurimam pestem frugibus videlicet ex intemperie aeris. Sic quippe fieri contigit, ut hi scilicet qui omnipotentis Dei gregi sibi commisso ferre debuerant salvationis adminiculum, opponerent eidem consueti beneficii obstaculum. Quandocumque enim defuit religiositas pontificum, ac marcessit districtio regularis abbatum, simulque monasterialis disciplinæ vigor tepescit, ac per illorum exempla cætera plebs mandatorum Dei prævaricatrix existit; quid aliud quam totum simul humanum genus rursus in antiquum præcipitii chaos suæ perditionis spontanea voluntate illabatur? Ex ejusmodi rei procul dubio eventu, dudum ille antiquus Leviathan fiduciam conceperat, quod inundatio Jordanis fluvii os illaberetur illius, ut videlicet baptizatorum multitudo, per avaritiæ appetitum viam veritatis deserens, demergeretur in interitum. Et quia, ut ex auctoritate apostolica completum dignoscitur, frigescente scilicet charitate, ac superabundante iniquitate, in hominibus utique semet plus justo amantibus, solito crebrius ista, quæ retulimus, circa millesimum post nati Salvatoris Domini annum universis mundi partibus contigerunt.

CAPUT VII.

De incendiis et mortibus nobilium.

Septimo igitur de supradicto millesimo anno Vesuvius mons, qui et Vulcani olla dicitur, solito multipliciore hiatu evomens igne permistam sulphureo grandium saxorum multitudinem, qui usque in tertium rotabantur miliarium. Sicque suo halatu putido circa se inhabitabilem cœpit facere provinciam. Sed neque hoc puto silentio præterire, cur istud in sola Afiicana contingat regione. Primum denique ob telluris vacuitatem ex nimio ardore solis; et quoniam illuc iucumbit dexterum ab Oriente Oceanum mare, immensos undarum erigendo in sese recolligit vortices, quibus videlicet percussus reconditur aer telluris in gremio. Deinde vero, cum igniflua vaporatione, quo valet, eructat ad supera. Si quidem aer sicut ex ordinali constitutione penetrat supera, si ex ejusdem ambigua natura, humoris scilicet atque caloris, sæpius exagitationes exprimit in arctis ignem, aut in humidis glaciem. Contigit interea pene universas Italiæ et Galliæ civitates ignium incendiis devastari, ipsamque urbem Romanam ex parte maxima igne cremari. Quod dum heret, beati Petri Ecclesiæ tigna idem ignis arripuit, cœpitque sub aereo tabulatu consumendo lambere ligna. Quod cernens universa hominum multitudo

quæ aderat, nullam omnino compescendæ cladis artem reperiens, conversi uanimes voce clamantes terribili, ab ipsius apostolorum principis cucurrere confessionem, eum imprecantes, si non pervigil propriæ foret ad præsens defensor Ecclesiæ, multos in orbe terrarum a suæ fidei professione decedere. Statim vero vorax flamma, abictinas deserens trabes disparuit. Per idem tempus obierunt in Italia et in Galliis, qui præcipui erant pontifices et duces, nec non et comites. Primitus quoque papa Joannes, deinde Hugo marchionum optimus. Post hæc vero per Italiam quique nobiliores. In Galliis namque Odo et Heribertus, quorum prior Turonorum Carnotique, sequens vero Meldorum atque Trecorum comes exstitit. Tunc temporis etiam dux Rothomagorum Ricardus obiit, qui monasterium ædificaverat nimium locuples, in loco qui dicitur Fiscampus, in quo etiam sepultus quiescit. Viellermus quoque Pictavorum dux sub eodem tempore vitam finivit. Pontifices item in Galliis quique religiosiores a sæculo excesserunt. Manasses videlicet vir sanctitate plenus Trecorum episcopus, et Gislebertus [*al.* Engelbertus.] Parisiorum, nec non et Geboinus Gatalaunorum, cum aliis pluribus. Inter quos etiam bonæ memoriæ sanctus videlicet Maiolus apud Silviniacum cœnobium vitæ præsentis terminum consecutus. Cujus scilicet vitæ honestatem pretiosus etiam commendat transitus. Nam ad illius famam sanctitatis confluere ex universo Romano orbe viri et mulieres utrorumque ordinum plurimi, exinde referentes diversarum infirmitatum gratiam sanitatis. Desæviebat eodem tempore clades pessima in hominibus, ignis scilicet occultus, qui quodcumque membrorum arripisset, exurendo truncabat a corpore. Plerosque, etiam in spatio unius noctis, hujus ignis consumpsit exustio. Sed cum in plurimis sanctorum memoriis hujus tremendæ pestis sint inventa remedia, maximus tantum concursus factus est ad trium sanctorum confessorum ecclesias, Martini scilicet Turonorum, atque Odolrici Bajoariorum, nec non et istius venerabilis patris Maioli, optatæque salutis inventa sunt beneficia.

CAPUT VIII.

De Henrici ducis morte, et vastatione Burgundiæ.

Igitur anno tertio de supradicto millesimo moritur in Burgundia dux Henricus apud castrum Pulliacum super Ararim fluvium, sepulturæque Autissiodori apud eximium confessorem Germanum traditur Octobri mense. Sequente vero mense Decembri vespere Sabbati ante diem Dominicæ Nativitatis, apparuit in aere portentum mirabile: species videlicet seu moles ipsa immensi draconis, a septentrionali plaga egrediens, cum nimia coruscatione petebat austrum. Quod prodigium pene homines universos qui videre, infra Gallias terruit. Sequenti denique anno ascendit Robertus rex in Burgundiam cum magno exercitu pugnatorum, ducens etiam secum Ricardum Rothomagorum comitem cum triginta

millibus Normannorum, quoniam Burgundiones ei fuere rebelles, nolentes eum suscipere in civitatibus et castris quæ fuerant ducis Henrici, ejus videlicet avunculi; quin potius sibi in proprias divisere partes. Deveniens quoque rex primitus cum omni exercitu civitatem Antissiodorum, cum obsidione circumdedit. Qui diu ibi crebris assultibus fatigatus residens non adversus eam prævaluit, quæ fertur nunquam fraude vel hoste fuisse decepta. Relicta namque civitate, rex cum universo bellico apparatu convertit se ad castrum beati præsulis Germani expugnandum, quod munito aggere præpollens hæret civitati. Vallaverat enim illud Landrici comitis exercitus nec non ejusdem loci familiares viri, hostium siquidem metuentes sacri gregis diremptionem. Occurrit interea furenti regi Odilo venerabilis abbas Cluniacensis monasterii, cupiens intervenire partes utrasque: siquidem ut regi exhiberetur honorificentis, solidaretur concordia principum, pax patriæ firmaretur. Qui minus posse fieri cernens quod decreverat, hortabatur fratres octo tantummodo, qui ad confessoris custodiam relictæ fuerant (nam cæteros cum suo abbate Hilderico nomine jussio regis inde exire compulerat), ut orationi instarent assidue, si forte Domini pietas eos, pariterque locum, a tanta obsidione dignaretur eripere. Sexto igitur obsidionis illuscescente, nimio rex arreptus furore, indutus lorica simul et galea, omnemque exercitum dictis exacuens, habens etiam secum Hugonem ejusdem urbis pontificem, solum ex omni Burgundia parti regis faventem. Eidem namque regi in prosinctu jam constituto occurrit supradictus abbas Odilo, illum increpans, ejusque primates redarguens, cur adversus tantum Dei pontificem, scilicet Germanum, hostili manu insurrexissent: cui specialiter, ut in gestis illius invenitur, usu fuit Dei auxilio et bella comperescere plurima, et regum ferocitati resistere. Cujus verbis minus auditum præbentes, quo tendebant pervenerunt, cingentesque supradictum castrum in coronæ modum, certatim illud expugnaturi prælium inierunt. Alternis quoque partibus diu multumque decertantibus, domus suæ parti Dei subito affuit præsens auxilium. Nam ejusdem castrum universa capacitas ita repleta est in hora prælii teterrima nebula, ut nemini hostium a foris pervius foret jaculandi aditus, cum ab intro repugnantibus cernerent se gravi cæde prosterni. Sicque cum suorum maxime Normannorum concisione, dimiserunt castrum incolome, quos licet tarde pœnituit adversus magni meriti locum arma sumpsisse. Contigit etiam ut, hora qua regia exercitus adversus locum sacrum certamen inire cœpisset, vir religiosus Gislebertus ejusdem loci monachus, super altare beate Mariæ semper virginis, quod decentius cæteris in vertice ejusdem constat ecclesiæ, quemadmodum hora diei tertia quotidie consueverat, missarum sacramenta celebrare inciperet. Quod scilicet factum satis cœlitus præstitæ congruit victoriæ. Sequenti igitur die, egrediens rex inde processit igne cremando res

hominum, præter civitates et castra tutissima, neque in superiores Burgundiæ partes. Qui Franciam rediens, post hæc tamen licet tardius ad se reversis Burgundionibus, prospere universam obtinuit regionem.

CAPUT IX.

De fame valida et infestatione Sarracenorum.

Eodem autem tempore facta est fames prævalida quinquennio in universo Romano orbe, siquidem ut nulla audiretur non inops regio et indigens pane. Multique exhausti inedia de populo perierunt. Tunc etiam per plura loca terrarum, non solum immundorum animalium et reptilium, verum etiam virorum ac mulierum infantiumque carnes compulit fames horrida sumere in cibum, nulla vel parentum obstante necessitudine. Nam eo usque devenerat hujus sævitia famis, ut jam adulti filii consumerent matres, ipsæque in parvulos, remota pietate materna, idem exercebant. Subsequente namque tempore, gens Sarracenorum cum rege suo, Almuzor nomine, egressa est ab Africanis partibus, occupans pene universam Hispaniæ regionem usque in Australes Galliarum fines, plurimasque Christianorum dedere strages. Sed licet impar exercitu, sæpius tamen inijt cum eis prælia Willermus dux Navariæ, cognomento Sanctus. Tunc etiam ab exercitus raritatem compulsi sunt regionis illius monachi sumere arma bellica. Cæcæ denique graviter utraq; partes, tandem concessa Christianis victoriæ post grande suorum dispendium, qui superfuere Sarracenorum ad Africam fecere confugium. Sed et in illis diutinis conflictibus præliorum constat Christianorum religiosos plures occubuisse, qui potius ob fratrum charitatis amorem cupiebant decertare, quam propter aliquam gloriam laudis pompaticæ, erat quippe eo tempore frater quispiam Wilferius nomine, ducis admodum moribus, ex conversatione in monasterio Reomagense, quod est situm in pago Tarnodorensi, cui etiam apparuit die quadam Dominica visio satis credulitati commoda. Nam, dum per expletionem matutinalium laudum in supradicto oraturus quiescisset monasterio, cæteris fratribus inde aliquantulum ad passam redeuntibus, subito repletus est totius ejusdem ecclesiæ ambitus viris scilicet vestibus albis indutis ac purpureis stolis insignitis, quorum etiam continentia gravitas plurimum de ipso instituebat eos cernentem. Qui vero eos procedebat crucem manu gestans, episcopum se esse multum dicebat plebium, ibique die ipse sacra missam celebrare se oportere perhibebat. Referbat etiam tam ipse quam cæteri se illius noctis supra fratribus ejusdem monasterii matutinales interfuisse solennæ. Afferebant in super optimæ laudis officina, quæ audierant illi diei congruere. Erat autem Dominica dies octava Pentecostes, in qua, propter gaudii completionem Resurrectionis Dominice, ejusdem Ascensionis, et adventus Spiritus sancti, in plerisque diversarum regionum locis mos est psallere responsoria, verbis valde honestissimis composita ac summi

sonoritate referta, et, ut mens valet humana, Deificæ Trinitati condigna. Cæpit interea qui præerat episcopus, super altare sancti Madritii martyris missarum solemniam, ejusdem Trinitatis antiphonam intonans, celebrare. Interim vero percunctatus est supradictus frater, qui, aut unde essent, pro quæ causa illuc devenissent. Cui satis leniter tale dederunt responsum: « Professionem, inquit, Christianitatis gestamus, sed ob tutelam patriæ Catholiceque plebis defensionem, gladius nos in bello Sarracenorum separavit ab humanorum corporum habitatione. Idcirco nos omnes pariter divina vocatio nunc transfert in sortem beatorum. Sed ideo per hanc provinciam nobis contingit habere transitum, quoniam plures ex hac regione infra breve temporis spatium nostro sunt addendi collegio. » Præterea is qui missarum explebat officium, finita oratione Dominica, pacem omnibus dans, misit unum qui ipsi fratri pacis osculum daret. Qui cum fecisset, ianuit etiam ei ut illum sequeretur. His ita conspectis, cum vellet eos sequi, disparuerunt. Intellexit quoque idem frater se in brevi spatio exiturum a sæculo; quod etiam sic contigit fieri. Nam mense quinto, id est Decembri, postquam hæc quæ diximus viderat, sui abbatis imperio perrexit Antissiodorum gratia medicandi aliquorum in monasterio beati Confessoris Christi Germani infirmantium fratrum. Erat enim medicinæ artis studiis instructus. Qui veniens illuc cæpit commonere illos fratres pro quorum causa advenerat, ut quam citius quæ pro salute illorum agenda erant exercere curarent. Cognoverat enim exitum suum proximum fore. Cui dum responderent: « Quietè indulge jam hodie pro fatione itineris, ut dies crastina te valentior inveniat. » At ipse ait: « Si hodie, quantum superest, non explevero, prout valeo, jam die crastina noveritis me ex his nihil acturum. » Qui ludere illum existimantes, ut erat semper alacri mente placidus, quod monuerat omiserunt. Die autem altera illucescente, preventus acri dolore accessit, prout poterat, ad altare beate Mariæ semper virginis, sacra missarum celebraturus. Quibus peractis, recessit ad domum infirmorum fratrum, jamque nimium dolentes artus composuit lecto. Cui, ut talibus fieri solet, cæperunt palpebræ somnum querere inter angustias. Repente vero astitit ei virgo splendida, coruscans immenso falgore, interrogansque illum quam mentis dubietatem haberet. Quam cum ipse intuitus fuisset, adiecit: « Si de itinere metuis, non necesse est enim ut paveas, quoniam ego tibi custos exstitero. » Ex qua visione securior effectus, ad se venire mandans loci præpositum nomine Achardum, eruditissimum valde virum, qui postea ejusdem monasterii abbas exstitit, narravit ei non solum præsentem, sed etiam præteritam visionem ex ordine. Qui dixit ei. « Confortare, frater, in Domino. Sed quoniam ea vidisti quæ raro humano visui conceduntur, necesse habes persolvere universæ carnis debitum, ut in eorum quos vidisti, possis admisceri consortium. » Convo-

calisque cæteris fratribus, secundum morem ei visitationem fecerunt. Tertia namque die peracta, incipiente nocte migravit a corpore. Quem dum cuncti fratres ex more abluere ac pannis componere pararent, signaque monasterii universa pulsarent, quidam laicus, sed religiosus, juxta commanens, ignorans obitum fratris, æstimansque ob nuntiandos matutinos signa pulsari, exsurrexit, ut solebat, pergere ad ecclesiam. Qui cum venisset ad pontem quemdam ligneum, qui fere in medio erat itinere, audierunt plures ex vicinis voces quasdam ex latere monasterii proclamantes hujusmodi: « Extrahe, extrahe, et educ ad nos illum quantocius. » Quibus etiam vocibus tale responsum est redditum: « Hunc interim non queo, alium tamen educam si potero. » Statim vero ille qui ad ecclesiam pergebat, cernit ante se super pontem quasi unum vicinorum suorum, revera ergo diabolum, contra se venientem; de quo etiam dubitare non posset. Quin etiam nomine proprio illum vocans, monuit ut provide transiret. Illico autem malignus spiritus turrigera specie in altum se erigens, cupiensque decipere hominem, ejus fallacem pompam visibus sequentem. Quam tamen dum aspiceret, ejus pes lapsus, graviter in ponte corruit. Qui citissime se erigens, muniensque se signo crucis, cognita maligni diaboli fraude, regressus domum cautior est redditus; paulo post nempe et ipse in pace obiit.

CAPUT X.

De inundantia lapidum.

Per idem tempus contigit in Burgundia apud castrum Jaunniacum valde mirum et memorabile præsagium in domo cujusdam nobilis, nomine Arlebaudi. Nam per triennium fere continue per universam illius domum indicibiliter vel ab aere, sive a tabulatu, distillavere magni atque parvi lapides, ita ut acervos circa domum ex ipsis ejectis lapidibus usque nunc in promptu sit videre. Sed cum die noctuque per domum ubique pluerent, neminem tamen suo ictu lædebant, sed neque vas aliquod infringebant. Multi enim ibi limites, quos alii *bonnas* nominant, suorum recognovere agrorum. Simul etiam de viis et domibus ac diversis ædificiis, et prope et longe constitutis, illuc delati reperti sunt lapides. Quod etiam futuræ pestis illius domus familie fuisse indicium rei probavit eventus. Nam exstiterat vir supra dictus cum uxore sua de generosis admodum parentibus. Idcirco increverant ejus filiis ac nepotibus paternorum fundorum cum circumjectis vicinis non parva litigia. Contigit ergo, non longo post spatio temporis, ut villam quamdam Allanto cognomine, sitam in pago Senonico, quæ etiam ex rectorum monasterii sanctæ Columbæ virginis largitione juri illorum pervenerat; sed milites Antissiodori commanentes ipsam eis diripiende abstulerant, ipsi tamen toto nisu illam sibi redintegrari pararent. Cum vero jam plures de hac altercatum annos fuisset, uno vindemiarum die bellum inierunt in eadem villa partes utraq; in quo etiam bello multi ex ambabus

partibus sunt interempti. Ex supra dicta quoque A domo inter filios et nepotes undecim ceciderunt. In processu namque temporis imminente jurgio, crescentibusque discordiis, perduravere cædes innumerae illius familiae, illorumque homicidia hostium, usque in tricesimum et eo amplius annum.

CAPUT XI.

De Leutardo insaniente hæretico.

Exstitit circa finem millesimi anni homo plebeius in Galliis, apud vicum Virtutis vocabulo, in pago Catalaunico, Leutardus nomine: qui, ut finis rei probavit, Satanæ legatus credi potuit. Cujus etiam vesaniæ pervicacia hoc exbrdium habuit. Morabatur enim aliquando solus in agro quidpiam ruralis operis peracturus. Qui ex labore somno depressus, visum est ei ut grande examen apum in ejus corpus persecretâ ingrederetur naturæ, quod etiam per illius os nimio cum strepitu erumpens crebris illum punctationibus agitabat, ac diu multum agitato stimulis loqui ei videbantur, et multa hominum impossibilia præcipere ut faceret. Tandem fatigatus, exurgens venit domum, dimittensque uxorem, quasi ex præcepto Evangelico fecit divortium. Egressus autem velut oraturus, intrans ecclesiam, arripiensque crucem et Salvatoris imaginem contrivit. Quod cernentes quique territi pavore, credentes illum, ut erat, insanum fore. Quibus etiam ipse persuasit, sicut sunt rustici mente labiles, universa hæc patrare ex mirabili Dei revelatione. Affluebat igitur nimium sermonibus utilitate et veritate vacuis, doctorque cupiens apparere, dedocebat magistrum doctrinæ. Nam decimas dare dicebat esse omnimodis superfluum et inane. Et, sicut hæreses cæteræ, ut cautius decipiant, Scripturis se divinis, quibus etiam contrariæ sunt, palliant, ita et iste dicebat prophetas ex parte narrasse utilia, ex parte non credenda. Cujus etiam fama, quasi alicujus mente sani ac religiosi, in brevi ad se traxit partem non medicam vulgi. Quod comperiens vir eruditissimus Gebuinus senex episcopus, in cujus scilicet erat diocesi, accersiri illum ad se

jussit. Quem cum interrogasset de universis quæ dixisse vel fecisse compererat, cepit venenum suæ nequitiae occultare, cupiensque, quod non didicerat, de Scripturis sacris testimonia sibi assumere. Audiens vero sagacissimus episcopus non esse convenientia, imo non magis turpia quam damnabilia, ostendens hominem insanientem hæreticum factum, revocavit ab insania populum ex parte deceptum, catholicæ plenius restituit fidei. At ille, cernens se devictum atque ambitione vulgi destitutum, semet puteo periturus immersit.

CAPUT XII.

De hærese in Italia reperta.

Ipsa quoque tempore non impar apud Ravennam exortum est malum. Quidam igitur Vilgardus dictus, studio artis grammaticæ magis assiduus quam frequens, sicut Italici mos semper fuit artes negligere cæteras, illam sectari. Is enim cum ex scientia suæ artis cœpisset, inflatus superbia, stultior apparere, quadam nocte assumpsere dæmones poetarum species Virgilii et Horatii atque Juvenalis, apparentesque illi, fallaces retulerunt grates quoniam suorum dicta voluminum charius amplectens exerceret, seque illorum posteritatis felicem esse præconem; promiserunt ei insuper suæ gloriæ postmodum fore participem. Hisque dæmonum fallaciis depravatus, cepit multa turgide docere fidei sacræ contraria, dictaque poetarum per omnia credenda esse asserebat. Ad ultimum vero hæreticus est repertus, atque a pontifice ipsius urbis Petro damnatus. Plures etiam per Italiam tempore hujus pestiferi dogmatis reperti, quique ipsi aut gladiis aut incendiis perierunt. Ex Sardinia quoque insula, quæ his plurimum abundare solet, ipso tempore aliqui egressi, partem populi in Hispania corrumpentes, et ipsi a viris catholicis exterminati sunt. Quod præsagium Joannis prophetiæ congruit; quia dixit Satanam solvendam, expletis mille annis, de quibus in tertio jam libello prolixias tractabimus.

LIBER TERTIUS.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI TERTII.

- I. *De Stephano rege Ungrorum, et bellis Beneventanorum.*
- II. *De Roberto rege Francorum.*
- III. *De stella comete, quæ apparens plurima portendit.*
- IV. *De innovatione Ecclesiarum in toto orbe.*
- V. *De monasteriis reædificatis bene a Willermo abbate, vel institutis.*
- VI. *De sanctorum pignoribus ubique revelatis.*
- VII. *De eversione templi Hierosolymorum, et cæde Judæorum.*
- VIII. *De hærese apud Aurelianos reperta.*
- IX. *De filiis regis ejusdem.*

PRÆFATIO.

Nunc igitur, quoniam de priorum gestis aliqua retulimus, ab illo et infra, ut spondimus, anno videlicet millesimo nati cuncta vivificantis Verbi,

D tertii sumamus incitamen hujus operis libelli. Et autem, ut diximus, imminente, privatus est pene orbis universus personis et religiosis et nobilibus. Claruere tamen ab eodem anno, tam in Italia quam

his, utrorumque ordinum viri, quorum vita et o queunt posteris imitabilia informare exemplantibus quoque duobus Christianissimis, Henrico scilicet Saxonum rege et Roberto rum, etsi ab exteris nationibus illorum quietatris, creberrime tamen praeliis fatigatae testinis. Sicut enim aliquando perfidis honorur ex timore, ita bonis infertur pro sua re- timor. Nam cum ab omni Romanorum pottercedente papa Benedicto, viro sanctissimo, is adscisceretur in imperium Longobardo- ns consueta fraude dissensit, sibi que regem am quemdam unguentes instituerunt. Sed a multumque renitentes, postea tamen cum urum maxima imperialibus semet subdidere tis. Qui veniens Papiam, ab eisdem Longo- miri operis palatium sibi construi fecit. Po- decanter imperio, accepit in regno suo con- filiam scilicet Sigefredi Saxonum ducis. Ex iam cernens non posse suscipere liberos, non ropter hoc dimisit; sed omne patrimonium, liberis debebatur, Christi Ecclesie contulit. avit quoque monasterium in Saxonie loco, citur Bavoherch, id est, Bavonis mons. Lingua Theutonica Berch mons appellatur. Quod monasterium, donis innumerabilibus locuple- a pontifice Romano, supradicto scilicet Beno- in honore apostolorum principis dedicari atque, ejusdem pontificis usus consilio, eam- locosiam in episcopalem sublimavit sedem; tatoque in ea episcopo, amplissimorum fun- reditibus esse fecit locupletem.

CAPUT PRIMUM.

Stephano rege Ungrorum, et bellis Beneven- tanorum.

igitur tempore Ungrorum gens, quae erat Danubium, cum suo rege ad fidem Christi sa est. Quorum regi Stephano ex baptismo, decenterque Christianissimo, dedit memora- perator Henricus germanam in uxorem. Tunc ris ceperunt pene universi qui de Italia et ad sepulcrum Domini Hierosolymis ire cupie- onsuatum inter, quod erat per fretum maris, ra, atque per hujus regionis patriam transitum e. Ille vero tutissimam omnibus constituit excipiebat ut fratres quoscunque videbat, da- o illis immensa munera. Cujus rei gratia pro- innumerabilis multitudo, tam nobilium quam populi, Hierosolymam abierunt. Tunc etiam ator Basilius sancti imperii Constantinopoli- recepit cuidam satrapae suo, illi qui cognomi- Cataponti, eo scilicet quod juxta mare inha- ut a transmarinis civitatibus, quae Romano tur imperio, veniens tributa exigeret. Qui li- : annuens misit Graecorum classem ad res Ita- sublaturas. Hoc vero pertentatum est per duo- annorum spatium; non parva etiam pars subju- est a Graecis Beneventanae provinciae. Contigit a ipso in tempore, ut quidam Normannorum

A audacissimus nomine Rodolphus, qui etiam comiti Richardo displicuerat, cujus iram metuens, cum omnibus quae secum ducere potuit, Romam pergeret, causamque propriam summo pontifici exponeret Benedicto. Qui cernens eum pugnae militari elegantissimum, cepit ei querelam exponere de Graecorum invasione Romani imperii seque multum dolere quoniam minime talis in suis existeret qui repelleret viros exterae nationis. Quibus auditis, spondit se idem Rodulfus adversus transmarinos praeliaturum, si aliquid ei auxilium praerent vel illi quibus major incumbabat genuinae necessitudo patriae. Tunc vero praedictus papa misit illum cum suis ad Beneventanos primates, ut eum pacifice exciperent, semperque praeliaturi praese haberent, illiusque jussioni unanimes obedirent. Egressusque ad Beneventanos, qui eum ut papa jusserat susceperunt. Illico autem illos ex Graecorum officio qui vectigalia in populo exigebant invadens Rodolphus, diripuit quaeque illorum, ac trucidavit. His itaque auditis, illorum socii, qui jam plures civitates et castella propriae subjugaverant ditioni, coacto in unum suorum exercitu, inierunt praelium adversus Rodolphum et eos qui ejus favebant parti. In quo scilicet praelio pars Graecorum occubuit maxima, insuper et castra aliqua dimisere vacua; quae subsecutus Rodulphi exercitus victor obtinuit. Visa igitur Graeci suorum caede, miserunt Constantino- polim ut auxiliaretur eis quantocius ab his qui eos miserant. Statimque reformantes classem, multo plures quam prius praeliatores miserunt. Interea cum auditum esset ubique quoniam paucis Norman- norum concessa fuisset de superbientibus Graecis victoria, innumerabilis multitudo etiam cum uxori- bus et liberis prosecuta est a patria de qua egressus fuerat Rodolphus, non solum permittente, sed etiam compellente ut irent, Richardo illorum comite. Egre- dientes autem satis audacter venerunt ad locum Al- pium, qui et mons Jovis dicitur, ubi etiam in an- gustissimis semitis praepotentes regionis illius con- stituerant, imperante cupiditate, seras et custodes ad pretia transmeantium exigenda. At illi Normanno- rum exercitus contractis seris caesisque custodibus per vim transitum fecerunt. Egressique non parvum Rodulpho contulerunt auxilium. Sicque pars utraque resumptis viribus secundo inierunt praelium, in quo utrorumque exercitus graviter casus. Normanno- rum tamen exercitui victoria provenit. Post paulu- lum vero, terno comisso praelio, sese pars utra- que fessa cohibuit. Perspiciebat Rodolphus suos defecisse, virosque illius patriae minus belli aptos, cum paucis perrexit ad imperatorem Henricum, ex- positurus ei hujus rei negotium. Qui benigne illum suscipiens, diversis muneribus ditavit; quoniam rumor quem de illo audierat, cernendi contulerat desiderium. Protinus imperator congregans exerci- tum copiosum, ob tuendam rempub. ire disposuit. Tandem vero Graeci putantes a patria fugisse Ro- dulphum, prosilierunt ad castra, quae ipse victor

ab eis abstulerat; sed nequidquam: nam et veterem Troadem civitatem festinanter cinxere muris, replentes eam copiose viris et mulieribus. Interea imperator pergens ad regionem Beneventanam, expugnavit, ac subdidit universas civitates et castra quae Græci subripuerant, ejus imperio. Ad supradictam autem cum venisset Troadem, repellentes qui intus erant, diu multumque ei restiterunt. Nam sperabant ut sibi futura aestate, sicut Græci promiserant fore, Basilius succurreret. Insuper adjicientes in tantum Henricum humiliari, ut pedes Basilius territus pavore susciperet. At ille circumdans civitatem sui exercitus obsidione, instruxit machinas, ut eam per vim caperet. Illique de intus noctu egressi, tulerunt secum faces pice perlitas, igneque succensas machinas a foris cremaverunt. Quod cernens imperator, accensus ira potiores fecit reinstrui machinas, crudoque circumdari corio; vigilantique custodia jussit illas tueri. Exacto igitur jam tertio obsidionis mense, alternisque cædibus utriusque nimium fessi, nam et exercitum imperatoris dysenterica clades oppido vexaverat, tandem obsessi meliore usi consilio invenerunt viam evadendi discriminis. Quadam autem die accipientes sotitarium quemdam, indutum monachali habitu, quibus etiam Italia plurimum abundat, dederunt ei crucem gestare, miseruntque post illum omnes civitatis pueros minoris ætatis, sicque exclamando: *Kyrie, eleison*, devenit ad imperatoris tentorium. Quod audiens imperator, jussit interrogari quid sibi vellent. Cumque responsum fuisset quod misereri a se afflictæ civitati implorarent, respondit: « Optime novit ipse qui agnitor est cordium, inquit, quoniam magis quam ego horum parvulorum patres illorum sunt homicidæ. » Illacrymansque jussit ut salvi in civitatem redirent. Fecerunt autem ut jussu imperatoris. Altera quoque die iterum primo mane processerunt a civitate, ut prius clamantes: *Kirie, eleison*, usque dum sonoritas vocum illorum aures pulsaret imperatoris. Qui statim egressus tentorio respiciensque pupillorum turbam, pietate permotus, ut erat vir sapientissimus, voce Dominica usus, ait: *Misereor super turbam*. Nam ante jam dixerat quoniam, si ei contingeret capere civitatem, quidquid masculini sexus inveniretur in ea, suspenderetur patibulis, reliqua vero igne cremari ipsiusque civitatis moenia ad solum pertrahi. Præterea mandavit imperator illis qui in civitate cæteris præerant, ut, si indulgeri sibi ab eo vellent, iranque ejus placare, ipsimet subverterent partem murorum civitatis, quæ contra suas machinas rebellis stare videbatur. Qui audientes, certatim impleverunt quod eis mandatum fuerat. Post hæc quoque præcepit imperator eos pacifica ad se egredi, murumque civitatis ab eisdem reedificari. Acceptisque pacis obsidibus ab universis regionis illius provincialibus, reverens est Saxoniam. Normanni quippe cum suo duce Rodulfo, reversi in suam patriam, gratanter recepti a proprio principe Richardo. Sequenti denique anno,

A mense Julio obiit Henricus imperator apud Saxoniam, sepultusque est honorifice in monasterio Bavoberch, quod ipse, ut dictum est, in honore apostolorum principis ædificaverat.

CAPUT II.

De Roberto rege Francorum.

In præscripto igitur tempore, disponens Francorum regnum Roberto rege, plurimas ei intulere sui contumeliæ insolentias, illi maxime quos, aut ex mediocri aut ex infimo genere, tam ipse quam atque Hugo, ei scilicet pater atque avus, fecerunt maximis honoribus sublimes. Inter quos fuit Odo rebellium maximus, qui fuit filius Tebaldi Carnotensis, cognomento Fallacis, cæterique quamplures inferioris potentiae, qui exinde exstiterunt ei rebelles unde esse debuerant humiliores. Quorum non dispar fuit secundus Odo, filius scilicet prioris Odonis, qui, quanto potentior, tanto fraudulentior cæteris. Nam cum obiisset Stephanus comes Trecorum et Meldorum, Heriberti filius, ipsius regis consobrinus, absque liberis, apparuit idem Odo contra regis voluntatem [occupans] universa quæque latifundia in regis videlicet dominium jure cessura. Fuit etiam jugum litigium et bella frequentia inter ipsum Odonem et Fulconem Andegavorum comitem, quoniam uterque tumidus superbia, idcirco et pacis refuga. Necnon etiam Willermus Henrici ducis privignus, ac Alberti Longobardorum ducis filius, eidem regi aliquando rebellis exstitit, favente ei Landrico Nevernensi comite, qui ejus filiam uxorem duxerat; et Brunone Lingonensi episcopo, cujus habebat in matrimonio sororem, ex qua suscepit filios et filias, de quibus prius natum Landricus, reliquæ uterque Willermus, scilicet Pictavensis et Arelatensis, duxerunt uxores. Unusque filiorum ejus, Rainaldus nomine, duxit filiam Richardi Rothomagensis ducis, Adeledam nomine uxorem. Qui licet advena, puer etiam furtim sublatus a Longobardorum patria, matricque non mediocriter astute per quemdam monachum redditus in Burgundia, in tantum convaluit ut in divitiis et in militia non inveniretur secundus in patria. Sed huic plurimum adversatus restitit Hugo filius Lambertii Cabillonensis comitis, viri honestissimi. Qui, inter cætera quæ gessit optima, monasterium etiam construxit in pago Augustodunense, quod dicitur Paredo, in honore sanctæ Mariæ sanctique Joannis Baptistæ; in quo etiam sepultus honorifice quiescit. Fuit enim idem Augo episcopus Antissiodori, regisque comitatum patris ex imperio regis, quoniam præter eum pater non habuit sobolem sexus masculini, idcirco hostibus regis contrarius, quoniam regi fidissimus parebat in omnibus. Accepit autem prædictus rex illius cognatam, nomine et ante Constantiam, inclytam reginam, filiam videlicet Willelmi prioris Aquitanjæ ducis; ex qua etiam suscepit filios quatuor, et filias duas. Exstitit tamen aliquando quidam Hugo dictus Bellovacensis, qui inter ipsum regem ejusque conjugem nequam semina odiis spargebat, sui que gratia præmiis reginam et

fecerat odiosam. Tantam denique insuper gratiam a rege consecutus fuerat, ut comes palatii haberetur. Factumque est ut die quadam rex in silva venatum iret, idemque Hugo, ut semper solebat, cum illo. Veneruntque missi a Fulcone, Andegavorum comite, avunculo scilicet ejusdem reginæ, fortissimi milites duodecim, qui supradictum Hugonem ante regem trucidaverunt. Ipse vero rex, licet aliquanto tempore tali facto tristis effectus, postea tamen, ut decebat, concors reginæ fuit.

Hic itaque rex, ut sapientissimus Dei cultor, semper fuit humilium amator, superborumque, ut valuit, osor. Si qua enim pontificalis sedes in suo regno proprio viduaretur præsule, cura erat maxima ut utilis pastor, licet genere infimus, restitueretur Ecclesie potius, quam nobilitatis eligeretur persona secularis pompæ. Qua de causa etiam primates regni sensit plurimum contumaces, qui despectis humilibus sui similes eligebant superbos. Fuit enim ei pax cum regibus in gyro regni sui positis, maxime cum supradicto imperatore Henrico. Nam cum aliquando ad invicem colloquendum super Mosam fluvium, qui limes est utriusque regni, convenissent, pluresque ex ambabus partibus mussitarent indecens esse, ut quis illorum, tantorum scilicet regum, semet humilians, quasi in alterius transiret auxilium, hoc etiam fore potissimum, ut in fluminis medio navibus portarentur simul locuturi; sed viri eruditissimi illud uterque in mente habens: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus*: Primo namque mane surgens imperator transit cum paucis ad regem Francorum, nimioque amplexu semet deosculantes, sacramentisque missarum decenter ab episcopis in conspectu illorum celebratis, prandere utrisque simul congruit. Expleto quoque prandio, obtulit Robertus rex immensa munera auri atque argenti et pretiosarum gemmarum Henrico, centum insuper equos honestissime phaleratos, super unumquemque lorica et galea, mandans insuper tantum illorum amicitiam minuere quantum contingeret ex omnibus illi relinquere. At Henricus cernens amici liberalitatem, suscepit ex illis tantum librum Evangelii, auro et lapidibus pretiosis insertum, ac phylacterium simile factum, continens dentem sancti Vincentii Levitæ et martyris. Uxor vero illius pares auri tantum naves accepit. Cætera autem egrediens in gratia dimisit. Sequenti igitur die iterum rex Robertus cum episcopis ad imperatoris tentoria transiens, qui eum satis sublime suscipiens, expletoque simul prandio, centum libras ei ex auro puro obtulit; rex quoque pares tantum naves auri ex illo sumpsit: firmatoque uterque pacto amicitie, redire ad propria. Ab aliis quoque regibus satis gratissime fuit semper habitus, Adalrado scilicet rege Anglorum, et Rodulpho rege Austrasiarum, nec non et Sancio rege Navarriæ Hispaniarum; mittebantque ei munera et petebant ab eo auxilia.

CAPUT III.

De stella comete, quæ apparens plurima portendit.
Apparuit igitur præfati regis tempore in occidentalis aeris parte stella, quæ vocatur cometa, Septembrio mense, incipiente nocte, perdurans spatio trium mensium. Quæ scilicet nimia claritate fulgens maximam aeris partem sibi illustrando vindicabat, usque dum circa galli cantum occumberet. Sed utrum noviter a Deo stella mittatur, seu ab eodem ob gratiam portenti alicujus stellæ lumen multiplicius augeatur, ipsi soli scire competit, qui cætera indicibiliter sua sapientia disponit. Illud tamen habetur probatissimum quoniam, quoties hujusmodi hominibus ostenditur fieri in mundo, paulo post quoddam mirum atque terribile patenter innuitur. Denique contigit in proximum ecclesiam beati Michaelis archangeli cremari incendio, quæ scilicet constituta in quodam promontorio littoris Oceani maris, toto orbe nunc usque habetur venerabilis. Nam et inibi certissimum conspicitur, videlicet ex incremento atque decremento lunari eundo ac redeundo processu mirabili in gyro ejus promontorii reuma, scilicet Oceani. Cujus etiam maris excrementum *malinas* vocant, decrementum quoque *ledones* nuncupant. Atque ob hoc maxime prædictus locus a plurimis terrarum populis sæpius frequentatur. Est etiam non longe a prædicto promontorio fluviolus cognomento Arduus, qui post hæc paululum excrescens per aliquod temporis spatium intransmeabilis effectus, atque ad prædictam ecclesiam irivolentibus viam plurimum impediens, aliquantisper ejusdem itineris obstaculum fuit. Postmodum vero in sese rediens profundissime littus suo cursu sulcatum reliquit. His ita gestis, contigit ut venerabilis Abo, Pater monasterii S. Benedicti Floriacensis cognominati, gratia propagandæ religionis monasticæ in provinciam transiret meridianorum Vvasconum. Cumque illuc deveniens in quodam moraretur cœnobio, ibique more solito ea quæ Dei sunt sedulo exercebat, nimio a cunctis venerabatur affectu. Accidit igitur die quadam ut in atrio ejusdem cœnobii, exardescentibus quorundam litigiosorum irarum stimulis, nimium acer oriretur tumultus. Dumque vir reverentissimus, prædictus videlicet Abo, comperiens ad eundem tumultum sedandum pugillares gerens in manibus tabellas cum stylo processisset, unus e vulgo, afflatus spiritu diabolico, irruens in eum ejusque latus lancea perforans Christi martyrem fecit. Qui etiam, ut fertur, paulo post arreptus a dæmone, miserabiliter vitam finivit. Corpus vero prædicti Patris tam sui quam cæteri quique fideles ejusdem provincie honorifice ibi sepelierunt. Ubi etiam ad laudem sui nominis perplura postmodum Dominus largitus est hominibus beneficia.

Tunc igitur temporis in Italia, atque in Gallia, plerique episcoporum nonnulla inter se diversis quæstionibus habuere synodorum conciliabula. Nam de jejuniis, quæ plerique fidelium scilicet inter Ascensionem Salvatoris et Pentecosten observant, ita

decreverunt ut ne per imperium sacerdotum fierent, excepto Sabbato Pentecostes; et a quibus fieri vel-
lent, ne prohiberentur fieri. Simulque incidit quæstio
cur monachi per tres vel quatuor Dominicas dies
ante diem nativitatæ Dominicæ, seu quadragesimalis
observationis tempore, hymnum, scilicet *Te Deum*
laudamus, decantarent contra morem Romanæ Ec-
clesiæ. Qua videlicet quæstione aggressi tam abbates
quam monachi responderunt se pro nulla re illud
agere, nisi ex beati Benedicti nominatissimi atque
excellentissimi Patris præceptione, cujus etiam actus
simulque dicta a summo Romanorum pontifice, vi-
delicet Gregorio, haberentur descripta ac laudabi-
liter rōberata. His denique compertis episcopi, usus
monachorum authentico ex more viguit. Nec non
etiam de die annuntiationis Dominicæ, qui celebra-
tur octavo Kalendarum Aprilium, si forte quolibet
alio tempore præter Quadragesimam excoli con-
gruentius potuisset, ab eisdem pontificibus non
parva illata est quæstio. Ferebatur enim a quibus-
dam eandem videlicet annuntiationem Dominicam,
more Hispanorum, quinto decimo Kalendarum Ja-
nuariarum die irreprehensibiliter posse celebrari.
Nam cum ego postmodum in monasterio Cluniacensi
cum cæteris fratribus degerem, convenerunt illuc
ab Hispaniis quamplures honestæ conversationis
jamdudum more viventes propriæ regionis monachi.
Propinquante vero die nativitatæ Dominicæ, petie-
runt prædicti monachi venerabilem Odilonem ejus-
dem loci abbatem, ut more suorum liceret eis cele-
brare Annuntiationem. Quod cum fecissent, segre-
gati a cæteris, visum est nocte eadem duobus se-
nioribus loci, quod unus de Hispanis fuscina focaria
arriperet desuper altare puerum, mitteretque illum
in sartagine[m] prunis plenam, ita clamantem: « Pa-
ter, pater, quod tu dedisti isti auferant. » Quid plu-
ra? apud nos antiqua consuetudo, uti decebat, præ-
valuit.

CAPUT IV.

De innovatione ecclesiarum in toto orbe.

Igitur infra supradictum millesimum tertio jam
fere imminente anno, contigit in universo pene ter-
rarum orbe, præcipue tamen in Italia, et in Galliis,
innovari ecclesiarum basilicas, licet pleræque decen-
ter locatæ minime indignissent. Emulabatur tamen
quæque gens Christicolarum adversus alteram de-
centiore frui. Erat enim instar ac si mundus ipse
excutione scmet, rejecta vetustate, passim candi-
dam ecclesiarum vestem indueret. Tunc denique
episcopaliū sedium ecclesias pene universas, ac
cætera quæque diversorum sanctorum monasteria,
seu minora villarum oratoria, in meliora quique
permutavere fideles. Eo quoque tempore inter cætera
beati Martini Turonis monasterium cunctis, a ve-
nerabili scilicet viro Heriveo ejusdem loci archiclavo
eversum, atque ante ipsius obitum mirifico opere
reædificatum. De cujus etiam vita et conversa-
tione, qualis a pueritia usque ad præsentis vitæ
terminum existit, si quis referre quivisset, pleniter

A incomparabilem hujus temporis ostenderet virum
hominibus. Duxit enim ex nobilibus Francorum,
mente nobilior ipse, prosapiam, et ut liliū vel rosa
de spinis, de ferocioribus secundum sanguinem pa-
trix fuit. Qui, ut generosioribus mos est, nobiliter
educatus; dehinc vero scholis artium liberalium ap-
plicatus. Sed intelligens ex his plerosque plus fore
contumaces quam divinæ obedientiæ subditos, suf-
ficere sibi credidit si exinde salutem animæ repor-
taret. Relictis autem pompaticæ scientiæ studiis, ad
quoddam monasterium clam ingrediens, monachum
se fieri satis devote postulavit.

Sed quoniam, ut diximus, clari erat generis, id-
circo parentum minas pertimescentes nullo modo
acquievere fieri quod poposcerat fratres ejusdem
monasterii. In hoc tamen illum servantes ei fidem
dederunt, ut si vis non obstaret, parentum scilicet
ipsius, libentissime quod petebat explerent. Tandem
inibi commorans, qualis postmodum futurus
esset dans sanctitatis indicium universisque ibi de-
gentibus imitabile præbuit exemplum. Comperiens
vero pater ejus quod fecerat, furore arreptus venit
ad prædictum monasterium, filium exinde abstra-
cturus revera potioribus lucris inservientem. Satis-
que verbis redargutum, vim ei faciens, duxit illum
inde secum usque in regis curiam, ipsumque regem
obsecrans, ut ejus animum ab hac intentione bono-
rum sponsonibus revocaret. Quem cernens rex, vi-
delicet Robertus, ut erat pius ac religiosus, dulciter
illum exhortans, qualiter bonum propositum mente
integra conservare satageret, atque in præsens beati
C Martini ecclesiæ archiclavum esse præcepit, cupiens
illum postmodum cæteris imitabilem constiteret
pontificem. Id denique multoties pertentatum est,
sed, ipso renuente, effectu caruit. Suscepta quippe,
ac si coactus, ecclesiæ cura, vesteque alba tectus, in-
terdum more canonico mentem tamen et vitam ple-
niter possedit monachicam. Nam semper ad nudum
tectus cilicio irrefragabili, macerans corpus jejuniis,
sibi parcissimus, largus pauperibus, vigiliis et ora-
tionibus instabat assiduis. Præterea vir Deo piens
mente concepit ut ecclesiam, cui custos ascitus fue-
rat, amplioris altiorisque totius operis corpore sub-
limaret. Sancto itaque Spiritu se docente, designavit
latomis incomparabilis jactare fundamentum
operis, quod ipse, ut optaverat, ad perfectum duxit.
D Expleto itaque opere, accersitisque plurimarum ar-
bitrium episcopis, opus prædictum Deo consecrari sta-
duit. Ipsoque die sanctum Dei confessorem Martinum
intro, sicut decebat, reposuit. Venerabatur enim et
die præteritæ dedicatio basilicæ, quarto videlicet
Nonarum mensis Julii. Fertur etiam, quoniam idem
vir Domini Heriveus ante aliquot dies præfatæ trans-
lationis Dominum rogavisset, ut ad ostensionem
dilectionis sponsæ suæ ecclesiæ per beatum Marti-
num, ut olim fecerat, quodcunque miraculum digne-
retur demonstrare. Cui in oratione prostrato appa-
ruit idem confessor, blando usus alloquio, ita in-
quiens: « Hoc quod petis, fili dilectissime, scito te

potiora posse apud Dominum impetrare, sed tempori huic sufficere debent exhibita dudum miracula, quoniam contiguum instat prius exsparsi seminis collecturæ messis. Sola enim animarum erigens medela exoranda est universis, Pro his enim Domini misericordiam obsecrare minime omitto. Namque pro his noveris me apud Dominum præcipue intervenire, qui illi assidue in præsentis serviunt ecclesia. Quidam enim illorum plus justo præsentis sæculi implicati negotiis, armis insuper militaribus famulantes, quibus trucidati in prælio deciderunt. De quibus nolo te lateat, quoniam vix apud Christi clementiam obtinui, ut erepti de ministris tenebrarum locis refrigerii ac lucis sistere mererentur. Cæterum tu delectabile Domino votum, ut cœperas, exple. »

Superveniente igitur designato die, congregatæque episcopis et abbatibus cum innumera multitudine fidelium utrorumque sexuum et ordinum, priusquam inciperent sacra fieri, vir reverendissimus Heriveus sanctioribus qui convenerant sacerdotibus hoc, quod ei revelatum fuerat, manifestare curavit. Peracta vero ex more sacratione, omnibus utensilibus rite compositis, cœpit idem vir arctioris vitæ macerationibus sese conterere, atque solitarius in exigua penes ecclesiam cellula psalmis et orationibus vacans degere. Qui cum post hæc anno quarto cognovisset se in brevi migraturum a sæculo, jam jamque ægrotare cœpisset, ac plures ad eum visitandi gratia concurrerent, simulque præstolantes in ejus discessu aliquod fieri miraculum videre, utpote qui tanti meriti præsciebant virum, ipse vero mente sagaci prædixit illis ac monuit ut alia curarent; signum, quod et minime essent visuri, ne expectarent. Pro se potius obsecrabat ut piissimum Dominum attentius orarent; jam siquidem propinquans sui exitus horam erectis in cælum manibus et oculis creberrime dicebat: « Domine, miserere, Domine, miserere. » Sicque inter hæc verba ultimum efflavit spiritum. Sepultusque est in eadem ecclesia, in eo scilicet loco, ubi primitus beatus Martinus sepultus quieverat.

CAPUT V.

De monasteriis reedificatis bene a Willermo abbate, vel institutis.

Claruit, eo in tempore, in prædicta domorum Dei melioratione, venerabilis abbas Willermus, a beato siquidem Maiolo primitus ecclesiæ sancti martyris Benigni Pater constitutus. Quam videlicet ecclesiam illico tam mira locatione permutavit ut hujuscemodi altera difficile queat inveniri. Regulari etiam distinctione non minus effloruit, atque incomparabilis hujus ordinis suo tempore propagator existit. Sed quantum pro hac re diligebatur a religiosis et piis, tanto magis detrahebatur insidiabaturque a fraudulentis et impiis. Fuit enim ex Italia ortus, nobilem dicens a parentibus prosapiam: nobilior tamen illustrem per assecutam scientiam. Nam in eodem territorio, scilicet in fundo, qui ei parentum jure debe-

A batur, prius vocato Vulpium, construxit monasterium totius gratiæ abundantissimum; postea ab ipso mutato nomine Frutuarense cognominatum. Quod cum multigenis locupletasset beneficiis, constituit ibi monachorum Patrem, per omnia se imitantem, nomine Joannem. Erat enim prædictas Willermus acer ingenio, et insignis prudentia; idcirco summum in palatiis regum ac cæterorum principum oblinebat locum. Quodcumque denique monasterium proprio viduabatur pastore, statim compellebatur tam a regibus, vel comitibus quam a pontificibus, ut meliorandi gratia illud ad regendum susciperet, quoniam ultra cætera divitiis et sanctitate ipsius patrociniis assumpta cernebantur excellere monasteria. Ipse quoque firma testabatur assertionem quia si hujus institutionis tenor quocumque loco a monachis custodiretur, nullam omnino indigentiam cujuscunque rei paterentur. Quod etiam evidentissime declaratum est in locis sibi commissis. Fertur siquidem eadem institutio, ususque hujus consuetudinis, ex sancti Patris Benedicti monasteriis vel regula exordium habuisse, atque per beatum Maurum, ipsius videlicet discipulum, ad nostrum, id est, Gallicanum territorium delatam fuisse. Exstat etiam veridica relatio, quoniam post beati Mauri obitum, succedenti tempore hostium infestationibus expulsi monachi a monasterio cognomento Glannofolio, quod ipse construxerat, sicut in ejus gestis habetur, in Andegavense territorio, venientesque ad monasterium sancti Savini confessoris Pictavensis tulerunt secum totam quam valere suppellectilem, ibique per aliquod spatium temporis ea quæ didicerant operam dedere. Rursusque illo frigescente ejusdem districtiois tenore apud monasterium sancti Martini Augustodunensis suscepta dignoscitur aliquoties viguisse. Deinde vero quasi tertia transmigratione in superiore Burgundia locatum Balmense occupavit monasterium. Ad ultimum quoque, prædicta videlicet institutio jam pene defessa, auctore Deo, elegit sibi sapientiæ sedem, vires collectura, ac fructificatura germine multiplici, in monasterio, scilicet cognomento Cluniaco. Quod etiam ex situ ejusdem loci acclivo atque humili tale sortitum est nomen, vel etiam, quod aptius illi congruit, a *cluendo* dictum, quoniam cluere, crescere dicimus. Insigne quippe incrementum diversorum donorum a sui principio in dies locus idem obtinuit.

D Construxit igitur prædictum cœnobium primitus Pater monachorum supradicti Balmensis monasterii, Berno vocatus, jubente Willermo piissimo Aquitanorum duce, in pago Matisconense, super Graonam fluviolum. Quod etiam cœnobium in primo non amplius quam quindecim terræ colonias dicitur in dotem accepisse. Fratres tamen duodecim numero inibi memorantur convenisse. Ex quorum veluti optimo semine multiplicata stirps Domini exercituum innumerabilis magnam orbis plagam cognoscitur replese. Qui quoniam his, quæ Dei sunt,

videlicet justitiæ et pietatis, operibus incessanter adhæserunt, ideirco bonis omnibus repleri meruerunt, insuperque futuris imitabile reliquerunt exemplum. Nam post præfatum Bernonem suscepit regiminis curam sapientissimus abbas Odo, vir per omnia religiosissimus, qui fuerat sancti Martini Turonis Ecclesiæ præpositus, moribus et conversatione sanctitatis valde ornatus. Hic enim in tantum hujus instituti propagator exstitit, ut a Beneventana provincia quæque habebantur in Italia et in Galliis usque Oceanum mare potiora monasteria illius ditioni gratularentur esse subjecta. Post ejus obitum successit Heimardus vir simplex in ipsius locum. Qui licet non adeo famosissimus, regularis tamen observantiæ non impar custos. Post hunc quoque sanctus ac venerabilis eligitur Maiolus, cujus superius memoriam fecimus, qui etiam successorem sibi monachorum Patrem prævidit Odilonem. Hic etenim quintus a primo Bernone abbas exstitit prædicti Cluniensis cœnobii. Ex quo videlicet cœnobio per diversas provincias fratres sæpius petiti, atque monachorum Patres ordinati, plurimum Domino acquisivere lucrum. Hic tamen Pater, scilicet Willermus, de quo in præsentiarum sermone exordium habuit, præ omnibus exinde præcedentibus præscriptæ institutionis laboriosior ac spermologius fructificatior est reperi-

CAPUT VI.

De sanctorum pignoribus ubique revelatis.

Candidato, ut diximus, in novatis ecclesiarum basilicis universo mundo, subsequenti tempore, id est, anno octavo infra prædictum millesimum humanati Salvatoris annum, revelata sunt diversorum argumentorum indicia, quorsum diu latuerant, plurimorum sanctorum pignora. Nam veluti quoddam resurrectionis decoramen præstolantes Dei nutu fidelium obtutibus patuere, quorum etiam mentibus plurimum intulere solamen. Hæc enim revelatio primitus in Senonica Galliarum urbe, apud ecclesiam beati martyris Stephani dignoscitur cœpisse. Cui etiam præerat archipræsul Leotericus, a quo scilicet admiranda relatu reperta sunt ibi antiquorum sacrorum insignia. Quippe inter cætera perplura, quæ latebant, dicitur virgæ Moysi invenisse partem. Ad cujus rei famam convenerunt quique fideles, non solum ex Gallicanis provinciis, verum etiam ex universa peno Italia, ac de transmarinis regionibus, simulque ægrotantes non pauci sanctorum interventu exinde redierunt incolumes. Sed, ut sæpissime contigit, quoniam unde humana utilitas sumit exordium, cupiditatis vitio impellente, exinde solet incurrere casum, nam prædicta urbs conventu populorum, ut diximus, gratia pietatis effecta opulentissima, conceperunt illius habitatores nimiam pro tanto beneficio insolentiam. Siquidem mortuo ipsius civitatis comite, Flotmundo nomine, viro æque simplicissimo, suscepit ejus filius principatum satis nequam, res ci-

viles dispositurus. Nimum quippe flagitiosus effectus, ecclesiæ insuper decus, nisu quo valebat fœdare tentabat. Judæorum quoque in tantum prævaricatorias diligebat consuetudines, ut se regem ipsorum suo prænomine, Rainardus quippe dicebatur, suis omnibus imperaret. Cum enim in cæteris mendacissimus, etiam Christianæ fidei insidiosus habebatur detractor. Atque ideo pauperum indicia absque ulla promulgabat pietate, penitus humanitate remota. Nam rei, quam dicturus sum, tot testes exstiterunt quanti in eadem civitate eo tempore vivebant homines.

Comprehensus aliquando flagitiosus quidam, furtum faciens, ductusque ad eum ut ejus audientia, quid de eo faciendum esset, assignaretur. Qui statim omni miseratione remota suspendi in patibulo illum adjudicavit. At ipse qui deprehensus fuerat lacrymabiliter prædictum Rainardum rogare cœpit, ut ei ad præsens vitam indulgeret, promittensque se deinceps non latrocinaturum. Sed nequiquam. Crudelior quippe fiebat sacramentis etiam se obtrahens, non ultra victurum obsecrantem se miserum. Qui videns minime posse prolatam de se immutare sententiam, hoc solummodo impetravit, ut prædicto fieret confessus suorum facinorum episcopo; sibi que protinus morituro, quod hujus ministerio concessum est, clementer remitteret. Quod ut obtinuit, illico a nequam ministris compellitur suspensum iri; eductusque ad constitutam locum hæc verba sæpius iterabat: Domine Jesu, qui in hac die pependisti in cruce pro salute hominum, indulge mihi. Erat enim ille dierum sextus, qui idcirco fidelibus universis reverentior habetur. Esto: vincitur, elevatur, arctatoque suspenditur gutture. Cæctisque ab hac funesta, ut putabant, exsecutione recedentibus, pendens velut exanimis mansit is diem alterum. Tunc nutu divino ruptis ligaminibus suscepit terra solutum hominem, pariter et vivum qui cogebatur subire necem sibi sublatus per aeris vacua. Qui ingressus civitatem stupidum universis præbuit spectaculum. Sed heu! pro dolor! ad pristina reversus flagitiosus evasit.

Cui rei simile fertur contigisse in Trocassina civitate non longo ante tempore. Nam dum quidam fures, boves præ se minantes, a dominis boum insequi se intellexissent, commiserunt eosdem boves viro cuidam seni et innocenti, quasi victos necessaria quæsituri, revera fugæ præsidium petentes evasuri. Quod cum fecissent, statim deprehensus est senex cum bobus; trahitur, cœditur, ac reorum more vincitur. Ductusque ad principem civitatis, comitem videlicet Heribertum, vult causam discutere. Non auditur; quin potius quasi cruda sententia reus necis, suspendio ab eodem comite adjudicatur. Quodque etiam absque ulla dilatione peractum est. Sed mox ut suspendium pertulit, mirum in modum juvenca magni et pervalidi corporis, erecto corpore cornua suspensi plantis supposuit, sicque per triduum sine dolore visum sustinuit. Exple

toque triduo, audivit is qui pendeat viatores juxta prætereantes sermocinari ad invicem. Qui exclamans voce qua potuit, ad deponendum se quanto citius venire rogabat. Illi vero audientes dæmonica fieri illusionem credebant. Proclamante quoque ipso attentius, seque vivere affirmante, occurrerunt viri, solventes illum deposuerunt. Qui perductus ad civitatem, dum percunctaretur quomodo tandem in patibulo pendens sese habuisset, aiebat: « Dum essem, inquit, junior, accepta jam conjuge, excepi cum ipsa oblatum mihi a quodam de sacro fonte filiolum, cui etiam consensimus dare, ex nostra parva facultatula, quem solum de matre suscepimus liberali gratia vitulum unum. Ut enim pridem sum dimissus celsa de trabe pondere, visa est mihi grandior universis occurrissæ, extensoque corpore atque erecta cervice leniter meis submitit cornua plantis, ac me hujusmodi, quandiu pependi, sustinuit. » Hoc vero illo qui servatus a morte fuerat referente, ad illius exemplum data est postmodum in gyro filiolis fontis sacræ fidei vitulorum innumera multitudo. Præterea Rainardo, ut diximus, judaizante, quin potius insaniente, suasum est regi, qui videlicet illum frequenter ob suam improbitatem redarguerat, ut scilicet tantæ civitatis principatum regio subjugaret dominio, ne siquidem diutius vires pessimi incrementi sumeret scandalum sacræ fidei. Qua ratione rex compulsus, misit exercitum, qui prædictum Rainardum a civitate pellerent, sibi que illam tuendam servarent. Venientes vero qui missi fuerant a rege, ceperunt urbem cum nimia depopulatione, partem etiam ejus non modicam incendio cremare. Superavit siquidem magnitudinem prioris gaudii promerentibus flagitiis enormitas calamitatis.

CAPUT VII.

De eversione templi Hierosolymorum, et cæde Judæorum.

Et quoque tempore, id est anno nono post præfatum millesimum, ecclesia, quæ apud Hierosolymam sepulcrum continebat Domini ac Salvatoris nostri, eversa est funditus jussu principis Babylonis. Cujus videlicet eversionis occasio tale, quod dicturi sumus, cognoscitur exordium habuisse. Cum enim de toto terrarum orbe ob insigne Dominicum memoriale plurima fidelium multitudo Hierosolymam visitaturi pergerent, rursus cœpit invidus diabolus per assuetam sibi Judæorum gentem veræ fidei cultoribus venenum suæ nequitie propinare. Erat igitur hujus generis apud Aurelianensem Galliarum regiam urbem non modica multitudo, qui cæteris suæ gentis tumidiores, et invidi atque audaciores sunt reperti. Hi denique nequam consilio inito corruerunt quemdam data pecunia, videlicet girovagum sub peregrino habitu, nomine Robertum, fugitivum utique servum beatæ Mariæ Molerensis monachii. Quem accipientes caute miserunt ad principem Babylonis cum Hebraicis characteribus, scriptis epistolis, pictaculis ferri baculo insertis, ne

A quo casu potuissent ab eo divelli. Qui agressus detulit litteras prædicto principi refertas dolo et nequitia; et quoniam, nisi celerius domum Christianorum venerabilem subverteret, sciret se in proximum Christianis regnum illius occupantibus omnino penitus dignitate carere. His vero princeps auditis, protinus furore arreptus, misit Hierosolymam de suis qui prædictum funditus subverterent templum. Qui venientes fecerunt ut eis fuerat imperatum. Ipsum quoque concavum sepulcri tumulum ferri tudibus quassare tentantes minime valuerunt. Tunc etiam beati martyris Georgii ecclesiam in Ramulo pariter subverterunt, cujus olim virtus Sarracendrum nimium gentem terruerat. Fertur enim crebro illuc eos ingredi cupientes raptum cæcitatem pertulisse. Everso igitur, ut diximus, templo, post paululum manifeste claruit quoniam Judæorum nequitia tantum nefas sit patratum. Utque divulgatum est per orbem universum, communi omnium Christianorum consensu decretum est ut omnes Judæi ab illorum terris vel civitatibus funditus pellerentur. Sicque universi odio habiti, expulsi de civitatibus, alii gladiis trucidati, alii fluminibus necati diversisque mortium generibus interempti; nonnulli etiam sese diversa cæde interemerunt, ita scilicet ut, digna de eis ultione peracta, vix pauci illorum in orbe reperirentur Romano.

Tunc quoque decretum est ab episcopis atque interdictum ut nullus Christianorum illis se in quocunque sociaret negotio. Si qui tamen de illis ad baptismi gratiam converti voluissent omnemque Judaicam respuere consuetudinem vel morem, illos tantum suscipere decreverunt. Quod et fecerunt plurimi illorum magis amore præsentis vitæ coacti metu mortis quam vitæ sempiternæ gaudiis. Nam quicumque illorum sese tales mentiando fieri poposcerant paulo post ad morem pristinum sunt impudenter reversi. Præterea his ita gestis, prædictus litterarum bajulus ad nativum male securus repedavit solum. Cœpit itaque sedulo perquirere si forte quempiam gentis suæ fraudis conscium reperiret. Inventis vero per paucis in civitate Aurelianorum pavide admodum degentibus, rursus cœpit illorum familiaris uti consortio. Accidit igitur ut quidam peregrinus, ejus in transmarino socius itinere atque certissime illius itineris conscius negotii, illuc deveniret rursusque illum Judæorum amicitias nimis hæerere cerneret; palam universis indicare curavit quanti mali gerulus ille esset homuncio, ex cujus rei causa Judæorum potiretur opibus. Qui, illico comprehensus acrisque agitato verberibus, propriæ dilationi confitetur crimen, moxque a ministris regis in conspectu totius plebis extra civitatem igni est traditus atque consumptus. Judæi tamen profugae vagabundi, qui in locis abditis delitescunt prædictæ superfuerant cladi, post quinquennium eversionis templi cœperunt in urbibus apparere pauci. Et quoniam oportet, quamvis ad illorum confusionem, ut ex illis aliqui in futurum supersint,

vel ad confirmandum proprium nefas, seu ad testimonium fusi sanguinis Christi, idcirco vero credimus Christianorum animositatem divina dispensante providentia in eis ad tempus mansuevisse. Eodem nihilominus anno, divina propitiante clementia, cœpit mater ipsius principis, videlicet Ammirati Babylonis, mulier Christianissima, nomine Maria, reedificare Christi templum, jussu ejus filii eversum, poltis et quadris lapidibus. Nam et vir ipsius, quasi alter Nicodemus, pater hujus scilicet de quo præsens est sermo habitus, occulte Christianus dicitur fuisse. Tunc quoque de universo terrarum orbe incredibilis hominum multitudo exultanter Hierosolymam pergentes, domui Dei restaurandæ plurima detulerunt munera.

CAPUT VIII.

De hæresi apud Aurelianos reperta.

Tertio de vicesimo infra jam dictum millesimum anno, reperta est apud præfatam Aurelianensem urbem cruda nimium atque insolens hæresis, quæ scilicet diutius occulte germinata, in perditionis segetem male pullulans, plures in suæ cæcitatæ præcipitavit laqueum. Fertur namque a muliere quadam ex Italia procedente, hæc insanissima hæresis in Galliis habuisse exordium, quæ ut erat diabolo plena seducebat quoscunque volebat, non solum idiotas et simplices, verum etiam plerosque qui videbantur doctiores in clericorum ordine. Quæ scilicet veniens civitatem Aurelianensem, dum moraretur ibi per aliquod spatium temporis, veneno suæ nequitie plures infecit. Quod etiam seminarium nequam in plures hi qui susceperant toto conamine spargere nitentur. Fuerunt nempe hujus perversi dogmatis hæresiarches duo, heu! prohi dolor! qui in civitate putabantur genere ac scientia valentiores in clero, quorum unus Heribertus, alter Lisoius dicebatur. Hi denique, quandiu res latuit, tam apud regem quam apud palatii proceres summam obtinuerant amicitiam. Nempe idcirco facilius quosque decipere potuerunt, quorum mentes amor fidei universalis minus astrinxerat. Qui non solum in prædicta urbe, sed etiam in vicinis urbibus malignum dogma spargere tentabant, dum quemdam sanæ mentis in Rothomagorum civitate presbyterum cupientes suæ consortem facere vesaniæ, missis legatis qui ei omne secretum hujus perversi dogmatis explanantes, docerent. Dicebant nempe fore in proximum, in illorum scilicet dogma cadere populum universum. Quibus compertis, presbyter sollicitè perrexit ad Christianissimum comitem ejusdem civitatis Richardum, exposuit ei omnem rei, ut compererat, ordinem. Qui videlicet comes protinus misit celeriter ad regem, palam ei faciens clandestinam in regno proprio Christi ovium pestem. Ut autem cognovit rex, scilicet Robertus, ut erat doctissimus ac Christianissimus, tristis ac mœrens nimium effectus, quoniam et ruinam patriæ re vera et animarum metuebat interitum, idcirco quantocius Aurelianis properans, convocatis plurimis episcopis et abbati-

A bus ac religiosis quibusque laicis, acerrime cœpit perscrutari qui essent auctores hujus perversi dogmatis, vel qui parti illorum jam decepti consentirent. Facta igitur perscrutatione inter clericos, quomodo unusquisque sentiret et crederet ea quæ fides catholica per doctrinam apostolicam incommutabiliter servat et prædicat, illi duo, videlicet Lisoius et Heribertus, statim se aliter sentire non negantes, quales diu latuerant, manifestaverunt. Deinde vero plures post illos se parti istorum profitebantur hæerere, nec ulla ratione se posse affirmabant ab illorum segregare consortio. Quibus compertis, tam rex quam pontifices tristiores effecti interrogaverunt illos secretius, utpote viros hactenus in omni morum probitate perutilissimos, quorum unus Lisoius in monasterio sanctæ Crucis clericorum charissimus habebatur; alter idem Heribertus sancti Petri ecclesiæ, cognomento Puellaris, capitale scholæ tenebat dominium. Qui dum interrogati fuissent, a quo vel unde eis ista præsumptio accidisset, hujusmodi dederunt responsum: « Hoc enim diu est quod sectam, quam vos jam tarde agnoscitis, amplectimur, sed tam vos quam cæteros cujuscunque legis vel ordinis in eam cadere expectavimus; quod etiam adhuc fore credimus. » His dictis, continuo palam exposuerunt omnium antiquarum stultissimam ac miserrimam, nempe sui deceptricem, hæresim. Cujus videlicet ratiocinatio tanto minus erat idoneis sermonibus obnixa, quanto constat esse illi ter veritatis contrariam. Dicebant ergo deliramenta esse, quidquid in veteri ac novo canone certis signis ac prodigiis veteribusque testatoribus de trina unaque Deitate beata confirmat auctoritas. Cælum pariter ac terram, ut conspiciuntur, absque auctore initii semper existisse asseriebant. Et cum universarum hæresum insanientes, canum more latrantes deterrima, in hoc tantum Epicureis erant hæreticis similes, quoniam voluptatum flagitiis credebant, non recompensari ultionis vindictam. Omne Christianorum opus, pietatis duntaxat et justitiæ, quod æstimatur pretium remunerationis æternæ, laborem superfluum judicabant esse. Interea his aliisque quamplurimis insaniis impudenter ab eisdem prolatis, defuncti fideles atque idonei testes veritatis, qui illis sufficienter se vellent tam veritati quam propriæ sequiescere saluti, respondere de suis cæcis atque erroneis assertionibus valerent.

Sed et nos quoque secundum exiguitatem nostri intellectus, his, quos prænotavimus, illorum erroribus vel per pauca respondere decrevimus. Primitas tamen fideles hortamur universos ut interim mentes illorum præsagium serenet Apostoli, qui prævidens in futuram hujusmodi cautelam intulit. *Oportet, inquit, hæreses esse, ut ii qui ex fide sunt probentur.* In hoc igitur permaxime istorum insipientia deprehenditur, atque ipsi omni scientia ac sapientia vacui perscennitur, cum negent creaturarum auctorem universarum, scilicet Deum. Quoniam manifestum est quod omne, quantacunque sit molis vel magnitudo

i cujusque superatur magnitudine, a maximo in cognoscitur processisse: pari quoque ratiendum est, tam de re corporea quam in-
 x. Sciendum etiam, quoniam quæcunque res, corporalis sive incorporalis, per quodlibet ac-
 vel motione, vel cujuslibet alternitate sit ab immobili rerum præceptore, constat eam esse per ipsum, et si forte quieverit finem esse. Cum enim totius Conditor creaturæ presentia sit immobilis, propria essentia bonus et verax, sua omnipotentia naturarum modos acens ordinansque ineffabiliter, non exstat eum, ubi quietem expetant, nisi unde promittant redeant. Manifestumque est nihil in univ-
 factori deperisse, nisi illud quod procaciter constitutæ transcendit ordinem naturæ. Et id-
 omnis res tanto melius veriusque est quod constat esse, quando solidius firmitusque in e nature ordine consistit. Sicque fit, ut univ-
 us illius dispositioni incommutabiliter ob- continue serviendo auctorem prædicent. Si
 ro res procaciter ab eo deviendo in deterius, cæteris jure manentibus documentum præ-
 prædictis videlicet creaturis quoddam me- continet genus hominum, potius scilicet cum-
 mantibus, atque inferius cælestibus spiritibus itique genus, ut diximus, velut medium su-
 m inferorumque, si cui parti plus adhæserit, citur conformis. Ideoque tanto infimis potius
 melius efficitur, quanto supernorum spirituum m imitatur. Soli etiam homini datum est, præ-
 animantibus fore sese beatius, quoniam qui- C
 illum duntaxat, si caruerit, omnibus fieri de- miserius (?). Quem videlicet conditionis ordi-
 nate ab initio providens omnipotentis bonitas oris, cernensque sæpius eundem videlicet
 em deserendo supera, involvi nimium infimis, roinde plura identidem pro tempore ad erudi-
 i illius gratia erectionis prodigia. Hujus quo- i testis vel documentum exstat omnis divina-
 ber vel pagina litterarum. Quæ scilicet litteræ Omnipotentis magisterio repertæ, cum ejus
 liter multimoda gerant testimonia, mentem edo intellectum hominis in eisdem eruditi ad
 ionis respectum sui erigunt Conditoris. Deni- im eidem homini depositæ ostendunt super
 it constitutus, aut sub quibus positus, inexpl- D
 gerunt ei desiderium; quoniam tantum ei ant displicere universa quæ adsunt, quantum
 solet ad amorem illorum quæ desunt, fitque melior atque pulchrior, quanto his per amo-
 esserit vicinior. Atque in quantum melior, in n illi, qui summe bonus exstat, Creatori simi-
 lit idcirco patenter datur intelligi, quoniam nis hominum hujus amoris vacuus fuerit desi-
 omni procul dubio fiet pecuda miserior ac or. Quippe qui solus præ cunctis animantibus
 itatis potuit consequi beatitudinem, nullum eum corporale animal proprii erroris vel

A flagitii æternam sentiet vindictam. Sed et si cujus hominis animus sui Conditoris cognitionem deside-
 rat, expedit ut primum studeat, qualiter sese ut prævaluerit intelligat. Quoniam sicut non con-
 temnenda testatur auctoritas, quod in ea parte præcipue gerit homo speciem Conditoris, qua valet præ cæteris animantibus dono atque virtute rationis. Sed et sicut rationis bonum custodiunt sui-modera-
 men et auctoris dilectio, id est vera humilitas et perfecta charitas, ita illius annullant utilitatem nequam concupiscentia et furor. Hisque non repugnando efficitur homo bestiis similis, illis inser-
 viendo conformatur ad speciem vel imaginem Conditoris, ut videlicet per humilitatem sese quid sit intelligat, per dilectionem vero in boni Conditoris similitudinem transeat. Ob id etiam constituuntur ei
 B solummodo ab hominibus preces et donaria, ut vel illis donum rationis servet integrum, seu, quod mi-
 nus est, aut depravatam Conditoris bonitas augeat et reformet. Simul etiam laus et benedictio exhibentur eidem Conditori ut fiant hominibus sana-
 mente ac ratione vigentibus illius testimonium cog-
 nitionis; et quanto plus cuique contigerit in Conditoris cognitionem proficere, tanto magis reperiet idem homo se ipsum per eandem cog-
 nitionem et plus et melius effectum esse. Nec isdem poterit in aliquo Conditoris sui opere existere blasphemus, qui illius cognitione omnimodis melior quam exstiterat fuerit effectus. Atque ideo manife-
 stum est, quoniam quicumque illius operationis blasphemus exstitit, ejus cognitionis alienus fuit.
 C Uode etiam certissime comprobatur, quoniam sicut ad summum bonum deducit omnem hominem Creatoris cognitio, sic demergit ad extremum malorum illius ignorantia. Nam plures illius beneficiis per insipientiam ingrati, ac misericordiæ operibus illudentes atque increduli, pecudibus deteriores effecti, qui etiam in suæ cæcitatæ caliginem perpetuo sunt demersi. Et quod plerisque contigit, factum in suæ salutis maximum remedium, exinde sibi alii ac-
 quisierunt præunte culpa æternum detrimentum. Hoc perspicacissime et permaxime claret in omnipoten-
 tis Patris singulari gratia, sponte de cælo hominibus ab eo in mundo missa per suæ majestatis atque Deitatis coæternum Filium, videlicet Jesum Christum. Qui scilicet cum Patre æque origo omnis vitæ et veritatis atque bonitatis exhibuit se plane cre-
 dentibus. Quibusque a sæculis incognitum, occultis ænigmatibus involutum, de se etiam testimonium perhibentium Scripturarum, adimplebile documen-
 tum. In quo etiam veracibus verbis et prodigiis se ipsum, et suum Patrem atque eorum Spiritum in tribus discrete certissimis personis unum idem esse id est unius æternitatis et potentia uniusque volun-
 tatis atque operationis, et quod id ipsum totum est, unius bonitatis et per omnia coequalis essentia. Ex quo scilicet, et per quem, et in quo sunt omnia, quæ vere esse habent, plenum semper et æquale subsistens, ante omnia temporum curricula rerum

principium. Cujus etiam tota plenitudo per omnia, et finis omnium. Sed cum ipse Omnipotens in quodam creaturarum medio, videlicet in homine, suam expressisset imaginem, illumque proprio dimisisset arbitrio, insuperque omnia mundi optima illius ditioni subdidisset, neglecto propriæ constitutionis moderamine, ac plus quidpiam vel aliud quam auctoris voluntas illum decreverat sese existimans fore, continuo tanto deterior est effectus, quanto præsumptior. Ad cujus potiorem etiam reformationem idem Conditor personam filii suæ Deitatis misit in mundum, sui præformatam sumere imaginem. Quæ scilicet quanto utilior ac decentior, tanto subtilior ac mirabilior. Quam etiam plerique hominum non valentes, seu minus volentes credere, vel amare, ut sic tandem in illa suæ salutis sufficientiam potuissent intellectam reperire; potiusque diversis impliciti erroribus tanto exstiterunt veritatis rebelles, quanto probantur illius cognitionis expertes. De quorum procul dubio sorte sunt universæ hæreses, vel quorumcunque errorum sectæ in toto terrarum orbe. Quibus scilicet omnibus, nisi conversi sequantur Jesum gesta plenitudine, melius fuerat non fuisse. At quorum mens plena fide amando et credendo illi obedivit, tanto meliores ex eo effecti quanto perfectius adhæserunt illi, qui est initium et perfectio totius boni. Ex his nempe constat tota sanctorum laudabilis summa, quorum venerabilis memoria universa sæculorum ornat tempora. Quibus etiam datum est cum universorum Creatore perenne et feliciter esse et vivere, illiusque semper agnitionis visione beatiores fore. Nos igitur tandem credimus, ut sponderamus, his paucis illorum damnatorum insanie sufficienter respondisse. Præterea cum a pluribus omni sagacitate laboratum fuisset, qualiter deposita mentis perfidia veram et universalem reciperent fidem, atque illi omnimodis se facere denegarent, dictum est eis, quoniam nisi celerius ad sanam fidei mentem redeant, regis jussu et universæ plebis consensu igne essent protinus crematuri. At illi male in sua confisi vesania, vel pertimescere se jactantes, seque evasuros ab igne illæsos promittentes, quin potius ad meliora sibi suadentibus spernendo illudabant. Cernens quoque rex et universi qui aderant, minus posse illos revocari ab insania, jussit accendere non longe a civitate ignem permaximum, ut vel eo forte territi a sua malignitate desinerent. Ad quem cum ducerentur, rabida adacti dementia, se omnimodis hoc velle proclamabant ac sese ultro ad ignem trahentibus inferebant. Quibus ad ultimum numero 13 igni traditis, cum jam cœpissent acrius adori, cœperunt voce qua poterant ex eodem igne clamare se pessime deceptos arte diabolica nuper de universorum Deo ac Domino male sensisse, et ob hanc ab eisdem illatam ei blasphemiam illos temporali atque æterna ultione torqueri. His vero plures e circumstantibus auditis, humanitatis pietate permoti accedentes, ut vel semivivos ab igne

eriperent, minime valuerunt, quoniam vindicta consumente illos, continuo in pulveres redacti. Si qui vero postmodum hujus perve sectatores fuerunt reperti, simili ultionis vique ubique fuerunt perdit. Præterea venerabilis licæ fidei cultus, exstirpata insanientium perum vesania, ubique terrarum clarior emicet.

CAPUT IX.

De filiis regis ejusdem.

Suscepit igitur præfatus rex de supra conjugis sua filios quatuor, providusque d successu, elegit regnare post se illorum primum Hugonem nomine, puerum adhuc, clarum indolis illustrem. Cumque de ipsius sacralimio primates regni sagaciores contulissent ei dedere responsum: « Sine puerum, rex, cet, crescendo procedere in viriles annos, uti de te gestum est, tanti regni pondus committas ætati. » Erat autem idem puer decennis. Qui minime illorum acquiescens matre præcipue instigante, regio in Comadscitis regni primoribus, coronam, ut decem ex more a pontificibus fecit puero imponi. Cessu quocumque temporis cum adolevisset, cernens nil domini rei peculiaris præter victum et vex regno, unde coronatus fuerat, posse incipit corde tristari atque apud patrem ut accipiam domini largiretur conqueri. Quod ejus comperiens, ut erat avarissima maritique infieri renitens, insuper conviciis ac maledictionem lacescebat. Et sicut quidam ait: *Nemini mulierum, cum velis, ipsa nolit; ut si cupiet ultro*: nam quæ prius, ne fastu regni aliquo, ingruente mariti infortunio contra sola decretum sublimavit puerum, postea totis nisu, ac si hostem alienigenam, turpabat verbis et operibus. Ille vero cernens se non diutius talia æquanimiter tolerare, junctis aliquibus suæ ætatis juvenibus, cœpit infestis diripere ad libitum res genitorum. Tamen post Dei nutu in se reversus, ad genitores humiliter eos satisfactione benevolos erga se. Tunc demum ab eisdem largitur illi, ut decebat filium, jus ubique ac potestas regalis et quantus postmodum exstitit, per stylo nequit explicari. Quam humilis ac dulcis quoque, patri ac matri servis obedientior, par largus dator, monachorum et clericorum amator, nec non apud patrem cunctorum regis fidelissimus interventor, quam affluenter in optinis melior, quis valet exsequi relator? modi enim fama ubique provinciarum percellit optabatur a multis, præcipue ab italicis, ut imperaret, in imperium sublimari. Nam et ex merito proavi, Magnus Hugo dicebatur a cunctis. Dum igitur incomparabili mentis simul ac decore floreret, exigentibus majorum flagitante pente illum mors invida mundo subripi qualem justitiam contigit universis, nullo

vult exprimi. De cujus etiam funere subsequentes **A** isambicos rogatus a fratribus cecini :

Plasmator, parce mœstis mundialibus,
Succurrat fletus intimis doloribus :
Pascat mœrentes singultuum gemitus,
Humanum decus dum rapit interitus.
Annis florebat mundo juvenilibus,
Ter denis minus excreverat duobus,
Regnorum lumen Hugo, regnum maximus.
Quem nox funesta invidit hominibus.
Non alter nostro talis emicat ævo,
Regnis spectatus, adscitus imperio.
Ballorum tanto decoretur triumpho,
Vigore pari valeat corporeo.
Quos gens Francorum vigeat lætabunda,
Fideique pace tota simul Gallia.
Omnis quem prona poscebat Italia,
Cæsar ut jura promeret regalia.
Sed te non nostra, juvenum pulcherrime,
Heu ! proh dolor ! tempora meruere ;
Quibus inundant malorum miseris,
Vires honorum corruunt assidue.
Tu dolor matris, calamitasque patris,
Cruelis nimis monumentum germanis :
Mœror communis cunctis in palatiis,
Justitiumque populorum ultimis.
Leone presso, virgo solem ceperat,
Tua cum dirus membra pallor occupat.
Denis diebus sorte fit lux septima,
Te patri fama perdidisse nuntiat.
Jam sæculorum, cerne, rector optime,
Gentem Francorum qui regat tutissime,
Hostemque sævum valeat repellere :
Pactum quietis illi da perpetuæ.

Qui in eadem qua primitus coronatus fuerat ecclesia, beati martyris Cornelii videlicet, regio in Compendio est sepultus. Post cujus obitum cepit iterum idem rex tractare, quis potissimum ex residuis filius post se regnare deberet. Constituerat autem secundum Burgundiæ ducem Henricum nomine post Hugonem natum, ipsumque decrevit pro fratre in regnum sublimare. Sed rursus mater muliebri animositate agitata, tam a patre quam a cæteris, qui parti illius favebant, dissentit, dicens : Tertium ad regni moderamen præstantiorem fore filium, qui et Roberti patris nomine censebatur. Hoc quippe **D** inter fratres seminarium discordiæ fuit. Coadunatis denique rex metropoli Remis regni primatibus, stabilivit regni coronæ Henricum, quem delegerat. Tunc demum post aliquod temporis spatium, illi duo fratres, firmato amicitis fœdore, præcipue ob insolentiam matris cœpere vi invadere vicus et castella sui patris, ac circumcirca diripere quæ poterant bonorum illius. Nam ille, quem regem fecerat, Drogas illi castrum subripuit: alter vero in Burgundiæ partibus Avallonem atque Belnensem [al., Belonensem]. Pro quibus rex gravi turbatus amore, colligens exercitum ascendit Burgundiam: bellum plus

quam civile patrat. Interea eum super his venerabilem Patrem Willelmum consulisset, apud Divionensi castro, quid agere deberet; oransque, ut erat vir totius mansuetudinis et pietatis, qualiter tam pro se quam pro illis Dominum oraret, tale responsum ab eodem suscepit: « Meminisse te, o rex, convenit injuriarum opprobriorumque patri ac matri a te illatorum in tua juventute, quoniam talia tibi, justo iudice Deo permittente, a filiis ingeruntur, qualia tu ipse genitoribus ingessisti. » Hæc audiens rex patientissime tulit; seque ultro culpabilem clamans, non negavit. Deinde post obsidionem ac depopulationem utriusque provinciæ, ad pacem redeuntes, paulisper quieverunt. Anno quoque sequenti mense Julio Robertus rex apud castrum Meledunense diem clausit extremum, delatumque est corpus ejus ad ecclesiam sancti Dionysii martyris, ac in eadem sepultum. Tunc rursus oritur inter matrem et filios rediviva discordiæ crudelitas, ac præteritarum irarum frena laxant inveterata odia. Diu multumque vastando res proprias debacchatum est, donec Fulco Andegavorum comes, cognatus [al., avunculus] scilicet ipsorum, matrem redarguens cur bestialem vesaniam erga filios exerceret, utrumque parentem in pacem reduceret. Sequenti vero anno eodem mense, atque in eodem castro quo rex obierat et ipsa obiit, indeque portata est ad sancti Dionysii basilicam, ac juxta regem sepulta. Henricus nempe rex, paternis rebus potitus, germanum suum Robertum constituit Burgundiæ ducem. Præterea cum idem rex rempublicam vivaci mente et **C** agili corpore regni sui discerneret, tunc contigit ut Leotericus Senonum archipræsul obiret. Ille vero unum de suæ gentilis nobilibus consecrari mandavit atque in ejus loco subrogari. Sed Odo rerum ditissimus, licet fide pauper, alterum econtra delegerat, ne jus regium hac in parte foret integrum. Nam qui viventi patri Roberto multa tam vi quam calliditate subripuerat; arte simili filiis facere cupiebat. Cum enim primitus civitates, Trecorum videlicet ac Meldorum, cum multiplicibus castris, illi præripuisset, post mortem ejus conjugii et filiis illius Senonicam subripuit urbem, quam etiam tunc adversus illos infamis possessor vallaverat. Quod cernens Henricus, acra animi ferocitate tandiu illum insecutus est debellando, quousque genu flectens ei se subderet, ejusque ditioni obediens pararet. Erat enim isdem Odo natus ex filia Chuonradi regis Austrasiorum Berta nomine, licet a patris sui proavis obscuræ duxisset genus lineæ. Et quoniam regi Rodulfo, avunculo scilicet ejus, non erat proles ulla, quæ foret regni hæres, præsumpsit ipso vivente, vi potius quam amore, regni habenas præripere, confrensus super multa donaria, ut eis assensum præberent primores patriæ. Sed nequidquam: Domini est enim regnum, et cuicumque voluerit, dabit illud. Est etiam proverbium: Secundum fidem hominis erit amicus illius. Gens enim præcipue regni ejusdem assertionem fidei floccipendit, et fœdus pro nihilo

ducit. Exstitit igitur post mortem Henrici imperatoris, qui fuit nepos regis Rodulfi, Chuonradus de quo in subsequentibus narrabimus, habens in conjugio neptem præfati Rodulfi : ob hoc maxime valenter resistens contradicebat Odoni. Quorum etiam his acerrima regni utriusque maximam fecit depopulationem. Ad ultimum denique cum jam in conspectu Dei excederet mensura tanti mali, collecto undecunque exercitu permaximo, conscendit Odo in Tullensem pagum, quem jam sæpius depopulaverat, ibique oppugnans cepit Barrense castrum, cum magna tamen diremptionis eversione totius provinciæ. Cumque in eodem castro locatis militibus ad custodiam ferme quingentis, ut tamen ipse quantocius ad propria repedaret; utpote qui curis agitabatur innumeris: præstolabantur itaque illum legati ex Italia directi, deferentes ei arrham principatus, ut agebant, totius Italiæ regionis. Contempserant enim suum principem, prædictum videlicet Chuonradum, Mediolanenses, conjuratione facta adversus eum, junctis sibi quos poterant ex civitatibus in circuitu. Existimabant quoque eundem Odonem posse percipere regnum Austrasiorum, atque ad eos transire, ut illis gereret principatum. Sed sicut ait: *Manafortis insignis præcentor bellorum Domini : Dejecisti eos, inquit, dum allevarentur, ita contigit. Nam subito Gocilo dux totius primæ Rhetie regionis eis Rhenum cum exercitu nimio in eum irruens, omnem Odonis exercitum in fugam vertit, licet ex utraque parte plurima multitudo moriens corruerit. Tunc denique et ipse Odo miserrime interiit; cujus lacerum cadaver Rogerius Catalonorum præsul, habens secum virum venerabilem abbatem Richardum, a cæde suspiciens uxori reddidit. (24)* [Narrant etiam plerique, quod corpus ejus diu multumque quæsitum inveniri non potuit, donec uxor ejus veniens tali intersignio invenit : habebat enim verrucam inter genitalia et anum.] Quod sic inventum accipiens, direxit illud Turonis, ibique sepultum est juxta patrem suum in atrio sancti Martini superioris cænobii. Et quidem finis Odonis talis exstitit. Quem idcirco huic seriei intexere voluimus, qualiter impræsentiarum cognosceretur rerum Creator justissimus potenter explere, quod olim Thesomoro suo Moysi promisit: *Ego, inquit, Dominus, qui judico peccata patrum in filiis in tertiam et quartam generationem.* Tertius namque hic Odo, de quo a nobis sermo superior est habitus, nepos fuit illius Tebaldi Carnoti comitis, cui cognomen Tricator fuit. Hic nempe quondam junctus Arnulfo Flandrensi comiti, expetens per legatos Willelmum Rothomagorum ducem velut ad familiare colloquium pacis, promittens se ex parte regis Francorum seu Hugonis Magni, qui fuerat filius Roberti regis, quem Otto dux Saxonum, postea vero imperator Romanorum, Suessionis interfecit, et utilia esse dicturum: at ille quoque, ut erat vir innocens, licet potentissimus, ubi illi constituerat, per fluvium Sequanæ evectus,

(24) In uno cod. addita sunt sequentia in margine, sed recentiore manu.

A navigio, velociter illi adfuit. Qui dum simul convenientes irruunt in amplexus, unus simplicitate revera, cæteri dolo illecti, simulatæ pacis atque amicitie miscuere colloquia. Post finem vero insimulatorum verborum cepto recessu, jam longiuscule progrediente Willelmo, revocavit eum Tebaldus quasi secretiora adhuc ei loquens crediturus, seu charius valedicturus. At ille remum dextra accipiens, prohibuit ut nemo suorum exiens eum sequeretur, exsilivit ad ripam. Tebaldus quoque illum appropinquans, quasi aliquid locuturus, illico exerta, quam ad hoc tulerat sub pallio, spata, uno ictu a corpore caput decussit. Quod cernentes qui cum Willelmo venerant, remigando fugam arripiunt, nuntiavere Rothomagensibus ut contigerat. Erat enim Willelmo filius ex concubina Richardus nomine, tamen adhuc adolescens. Quem accipientes sui statuerunt pro patre principem regni. Tebaldus nempe patratoscelere concitus perrexit ad Heribertum Trecorum comitem, petens ab eo sororem ipsius dari sibi in conjugium, uxorem scilicet prædicti Willelmi quem interfecerat. At ille statim promisit dari, vocans eam ad colloquium sui, quæ nondum genuerat prolem, quasi consolaturus ex damno mariti, tradidit illam Tebaldo, detestabile satis in conjugium. Ex qua genuit Odonem, patrem videlicet istius, cujus finem teterrimum supra diximus. Illud etiam commemorari in calce tertii libelli placuit, qualiter vindex divina potestas totius boni moderatrix, insolentie humani generis vel ultrix impræsentiarum exstiterit. Olim igitur circa millesimum incarnati Verbi annum, cum rex Robertus accepisset sibi reginam Constantiam a partibus Aquitanie in conjugium, cœperunt confluere gratia ejusdem regine in Franciam atque Burgundiam, ab Avernia et Aquitania, homines omni levitate vanissimi, moribus et veste distorti, armis et equorum phaleris incompositi, a mediocapitis nudati, histrionum more barbis rasi, caligis et ocreis turpissimi, fidei et pacis fœdere omnino vacui. Quorum itaque nefanda exemplaria, heu! proh dolor! tota gens Francorum nuper omnium honestissima ac Burgundionum sitibunda rapuit, donec omnis foret nequitie et turpitudinis illorum conformis. Si quilibet vero religiosus ac Deum timens talia gerentes compescere tantavisset, ab eisdem insania notabatur. Sed vir integerrime fidei ac constantie pater, videlicet Willelmus, quem jam supra commemoravimus, rejecto pudore sumptaque spiritali invectione, regem pariter ac reginam, eorum talia in suo regno permitterent fieri, acerrime increpavit, quippe quod cæterorum honestissimum honore et religiose diutius claruerat regnum. Cæteros quoque inferioris gradus seu ordinis ita redarguens comminabatur, ut plerique monitionibus illius coerciti, relicta superstitiosa vanitate, in pristinum se reformarent usum. Asserebat igitur idem abbas hæc omnia molimina calteria esse Satana; ac si quis hominum talibus insigniis calteriatusex

hoc sæculo migrasset, difficulter a diaboli vinculis posse eripi. In pluribus tamen nequam usus convaluit, cujus etiam detestans elogium paucis heroicis pernotavi :

Anno post Dominum terris de Virgine natum
Milleno, gravibus homines erroribus acti,
Dum cupimus rerum species intendere plures,
Præteritisque placet studiis componere mores,
Objectat sese novitas inæauta periculis,
Ecce priora sibi rident, et tempora nostri.
Ludicra, quæque probris sociant, tumque usibus
Turpia nec horrent, animis et seria calcant.

Quæ justos rexere viros, honesta refutant.
Corpore perverso creat hæc nunc vita tyrannos,
Trunca veste viros, sine fœdere pacis ineptos.
Consilio muliebri gemi! respública laxa.
Fraus, raptus, quodcunque nefas dominantur in
Nullus honor sanctis, nulla est reverentia sacris.
Hinc gladius, pestisque, fames, populantur ubique.
Nec tamen impietas hominum correctâ pepercit,
Ac nisi magna Dei pietas protenderet iram,
Infernus hos terrioreo consumeret ore.
Hoc habet infelix peccandi consuetudo,
Quod plus quis peccat minus hic peccare pavescat,
Quisque minus peccat, magis hic peccare timescat

LIBER QUARTUS.

CAITULA LIBRI QUARTI.

- I. *De universalitate Ecclesie a Constantinopolitanis injuste requisita.*
- II. *De hæresi in Italia inventa.*
- III. *Quod peccatis hominum exigentibus, Domino permittente, a nequam spiritibus aliquando fiant miracula.*
- IV. *De fame validissima, quæ contigit in orbe terrarum.*
- V. *De pace et abundantia anni millesimi a passione Domini.*
- VI. *De confluentia populi totius orbis, quæ ad sepulcrum Domini Hierosolymis facta est.*
- VII. *De præliis Sarracenorum adversus Christianos in Africæ partibus.*
- VIII. *De Leucicorum prælio adversus Christianos in partibus Aquilonis.*
- IX. *De signo quod in sole apparuit.*

PRÆFATIO.

Post multiplicia prodigiorum aigna, quæ tam ante quam post, circa tamen annum Christi Domini millesimum in orbe terrarum contigere, plures fuisse constat sagaci mente viros industrios, qui non his minora propinquante ejusdem Dominicæ passionis anno millesimo fore prædixere; quod utique evidenter contigit. Mortuo quoque, ut jam diximus, Henrico piissimo imperatore, cui scilicet nulla proles exstitit, qui in regnum post illum succederet, nonnulli sese inferre tentantes de primatibus, qui tamen potius ut regni corona fulgerent, quam profectum reipublicæ moderamenque justitiæ exercerent: præ sanctis ergo quidam Chuonradus, quem superius taxavimus, audax animo et viribus ingens, sed fide non multum firmus. Cum enim diu multumquæ de constituendo regni principe, ac præcipue inter præcæles, tractatum fuisset, visum est eis ipsam Chuonradum debere eligere, nisi quod unum intererat, propter quod Henricus etiam illum valde exosum habuerat. Habebat enim conjugem, quæ illi erat affinis, quam etiam primitus quidam cognatus ipsius duxerat. Præterea innotuerunt ei pontifices, quid potissimum vellet, aut tale conjugium, quod manifestissime sacræ auctoritati nimium repugnabat, tenere; seu, eo dimisso, coronam imperii sumere. Qui protinus dimittendum promisit talis incesti conjugium, seque parere diligentissime illorum dictis, et obedire consiliis. Deinde vero mittunt ad papam

Romanum, ut eis in hoc quod decreverant consentiret. Qui statim libentissime annuit, mandans insuper ut quantocius, suscepto Germaniæ sceptro, Romanam pergeret suscepturus totius Italiæ coronam. Interea indeptus regni insula Chuonradus Italiam perrexit, secumque ducens uxorem, quam, ut diximus, illicito ceperat matrimonio. Cui protinus in descensu Alpium, quem Curiam Gallorum licet corrupte vocant, in oppido Cumis occurrit cum summo apparatu papa Romanus, ut ante sponderat. Fuere tunc quidam de marchionibus Italiæ, qui minus ei assensum præbuerunt. Sic enim illis facere mos est, ut jam supra taxavimus, in mortibus imperatorum. Nam et Papienses, cæterorum superbissimi, palatium regis in sua civitate operoso sumptu constructum destruxerant usque ad solum. Ille vero ut comperit, ferociter irruit, Iporeiam primitus civitatem capiens, deinde cæteras cum castris universis propriæ subjiciens ditioni. Sicque Romam deveniens, coronam ex more sumpsit imperii. Cui dum episcopi suggererent, ut auctoritate Romani pontificis, qualiter illis promiserat, repudium illiciti faceret conjugii, graviter accipiens, dixit: Se imperatorem creatum nullo modo debere uxore viduari, ac, sicut inepte ceperat, tenuit.

CAPUT PRIMUM.

De universalitate Ecclesie a Constantinopolitanis injuste requisita.

Circa annum igitur Domini millesimum vicesimum

quartum, Constantinopolitanus præsul cum suo principe Raalio, alique nonnulli Græcorum consilium iniere, quatenus cum consensu Romani pontificis liceret Ecclesiam Constantinopolitanam in suo orbe, sicuti Romana in universo, universalem dici et haberi. Qui statim miserunt qui deferrerent multa ac diversa donorum xenia Romam tam pontifici quam cæteris quos suæ parti favere conspicerent. Ubi convenientes, exposuerunt apud pontificem suæ protectionis querelam. Sed quid non pertentat cæcus amor habendi? estque proverbium, aureo pugillo murum frangere ferream. Ac licet pro tempore philargyria mundi regina queat appellari, in Romanis tamen inexplebile cubile locavit. Mox namque ut videre Græcorum sibi deferre fulgidas opes, versum est cor illorum ad fraudulentæ diverticula, pertentantes an forte clanculo concedere quiverant quod petebatur. Sed nequaquam. Non enim potest falli summa Veritas, quæ spondit: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Dum ergo adhuc leni sub murmure hujusce machinatores in conclavi sese putarent talia tractavisse, velox fama de ipsis per universam Italiam decurrit. Sed qualis tunc tumultus, quam vehemens commotio per cunctos exstitit, qui audierunt, dici non valet. Præcipue tamen vir prudentissimus, Pater videlicet Willelmus, de quo jam diximus, ad Romanum pontificem de hac re misit epistolam corpore brevem, sed materia ingentem, ac sermone pungentem, talia continentem: « Gratia Dei et reverentia beati apostolorum principis Petri sedium in orbe terrarum excellentissimo, indepto papæ Joanni [*al.*, Gregorio], Willelmus crucis Christi servus, sedem C
judicii cum apostolis, et regni coronam. Magistri gentium dictis instruimur, seniore non increpandum. Idem tamen alias dicit: *Factus sum insipiens, vos me coegistis*. Ideo igitur filiationis diligentia hortamur communem vestram paternitatem, qualiter in uno imitemini cogitationes hominum, providentem Dominum Salvatorem, ut dicatis ad aliquem vobis unanimum, quemadmodum ipse Petro: *Quid dicunt homines de me?* Si vero responsum illius ex fide fuerit, animadvertite qualiter sonuerit. Si autem clare, custodite ne obfussetur. Si vero obscure, lux mundi oranda est, qualiter ita fulgeatis, ut universis in gremio Ecclesiæ constitutis ad viam mandatorum Dei gradiendam lumen præbeat. Sed est fama rei, quæ nuper erga nos accidit, de qua quis audiens non scandalizatur, noverit se longe ab amore superno D
disparari. Quoniam licet potestas Romani imperii, quæ olim in orbe terrarum monarches viguit, nunc per diversa terrarum innumeris regatur sceptris, ligandi solvendique in terra et in cælo potestas, dono inviolabili incumbit magisterio Petri. Atque ista idcirco diximus, ut animadvertatis non aliter Græcis quam cenodoxia hujusce quam audivimus, apud vos requirere impetravisse. De cætero quoque optamus, uti universalem decet antistitem, vos acrius in correctione ac disciplina sanctæ et apostolicæ Ecclesiæ vigere, æterneque ac feliciter valere. Erat quippe

A Joannes [Gregorius] iste, cognomento Romanus frater illius Benedicti [Joannis], cui in episcopatum successerat largitione pecuniæ, repente ex laicali ordine neophytus constitutus præsul. Sed insolentia Romanorum hujusmodi adinvenit palliatæ sub dolositatis ridiculum, scilicet ut quemcunque pro suo libitu in præsentiarum ad pontificatum officium delegerint, mutato nomine, quod illi prius fuerat, aliquo magnorum pontificum nomine illum appellari decernunt. Re vera quem si non meritum rei, saltem nomen extollat. Præterea Constantinopoli ad propria remeantes, confutata illorum undique tumida præsumptio conquievit.

CAPUT II.

De hæresi in Italia inventa.

B Castrum igitur erat per idem tempus in gente Longobardorum, quod ut erat vocabatur, Mons videlicet fortis, plenum etiam ex nobilioribus ejusdem gentis. Hos nempe cunctos ita maculaverat hæretica pravitas, ut ante erat illis crudeli morte finire, quam ab illa quoquomodo possent ad saluberrimam Christi Domini fidem revocari. Colebant enim idola more paganorum, ac cum Judæis inepta sacrificia litare nitebantur. Sæpissime denique tam Mainfredus marchionum prudentissimus, quam frater ejus Alricus Astensis urbis præsul, in cuius scilicet diocesi locatum habebatur prædictum castrum, cæterique marchiones ac præsules circumcirca craberrimos illis assultus intulerunt, capientes ex eis nonnullos, quos dum non quivissent revocare ab insania, igne cremavere. Contigit ergo in vicino haberi aliud castrum nostræ religionis et fidei, in quo quidam miles aliquando ægotans ad extremum pene devenisset. Ad quem utique visitandum ex hæreticorum castello illorum præcipua, juxta morem, veniens mulier, revera potius ut evidentior fieret secta ejusdem acquitie, protinus ut egrediens domum in qua æger decubabat, intraret, repente prospiciens is qui languabat, vidit intrare cum eadem muliere ad se innumerablem exercitum in nigerrimis vestibus facibusque teterrimis. Qua vero ingressa, postquam languentis frontem, ac pulsum pectoris, et cætera, et usus habet, manu perlustravisset, pronuntiaretque illum convalesciturum in proximum, demo egressa est, totaque simul familia cum illa solum reliquere infirmum. Statim quoque adfuit illi nigrorum, quem viderat, globus, cui ita, qui videbatur illorum princeps, inquit: « Agnoscis me, inquit, Hugo? Hoc enim erat illius ægri vocabulum. Cumque ille respondens diceret: Tu quis es? dixit ei: Potentissimus potentum, ac ditissimus divitum ego qui occurro tibi. Si me tantum credideris facere posse, ut a te morte, quæ presens imminet, eripiam, longoque vives tempore. Et ut certissime credas quod spondeo, noveris meo auxilio meaque industria Chuonradum hoc tempore imperatorem esse creatum. Tu quippe benonosti quod nullus imperatorum ita velociter omnem Germaniam atque Italiam, sicut iste, suæ subjugavit ditioni. Novi, inquit, æger, et mirum diu mihi

eam cæteris fuit. Deinde vero primæ fraudis auctor adiecit: « Nonne etiam in transmarinis partibus regnum Græcorum post Basilium Michaeli mihi obedienti tradidi? Idcirco crede mihi, et faciam tibi multo majora quam sperare queas, teque ipsum sanitati restituum. Erat quippe fama tunc temporis quod idem Michael cubicularius fuisset Basilii, clamque illi venenum in potu ad necem dedisset. Cujus procul dubio imperii post mortem ejus sumpsit coronam. Cujus etiam, ut par erat, regimen imperii non satis utile fuit. Interea memoratus Hugo in sese reversus, dextra signum venerabilis crucis exprimere tentans, dixit: « Ego vero Jesum Dei Filium testor, quem adoro, credo et confiteor, non alium te omnino credidero, nisi ut fuisti et es, fallacem diabolum. » Tunc dæmon continuo hanc vocem edidit: « Quæsonè brachium contra me erigas. » Sicque continuo omnis ille globus ut fumus evanuit. At ille exclamans voce qua potuit, occurrunt quippe domestici, narrat illis ex ordine quæ vidit, quæ audivit. Quibus dictis, ipso die ante solis occasum obiit. Nulli denique dubium quoniam ista et sibi et nobis vidit.

CAPUT III.

Quod peccatis hominum exigentibus, Domino permittente, a nequam spiritibus aliquando fiant miracula.

Divina igitur auctoritas per Moysen Judæis prolata taliter illos monuit, dicens: *Si fuerit, inquit, propheta inter vos, loquens in nomine alicujus deorum gentium, qui prædixerit quidpiam futurum, et fortuito evenierit, non credatis ei, quoniam tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligatis eum, an non.* Habemus ergo in præsentiarum in re dissimili non dispar exemplum. Fuit enim in præscripto tempore homo plebeius mangonum callidissimus, ignoti tamen nominis et patriæ, quoniam pro diversitatibus locorum querens latebram ne agnosceretur, fraudulenter imponebat sibi vocabula, vel de qua foret provincia. Effodiebat quoque e tumulis clancule ossa evellens a cineribus nuperrime defunctorum hominum, sicque imposita in diversis apophoretis venditabat apud plurimos pro sanctorum martyrum seu confessorum reliquiis. Hic vero, post innumeras hujusce illusiones in Gallia patratas, perfuga venit ad loca Alpium, ubi persæpe brutæ gentes inhabitant habentes in arduis plurima domicilia. Ibi nempe se Stephanum nuncupavit, qui alias Petrus, alias Joannes dictus fuerat. Illic ergo more solito noctu colligens a loco subjectissimo ignoti ossa hominis, quæ posuit in cassella et feretro, dicebat sibi angelica ostensione revelatum fuisse quem fingebat esse sanctum martyrem nomine Justam. Mox quoque vulgus, ut se in talibus habere solet, ignavum quidquid rusticanae plebis fuit totum ad hanc famam confluit: pœnitet insuper si non est sibi morbus, quo curari deoscat. Tunc ducit debiles, confert munuscula, pervigil tenet excubias, præstolans repentina fore miracula, quæ, ut diximus, aliquoties permittuntur fieri a malignis spiritibus tentatorie, peccatis hominum præ-

cedentibus, quod tunc procul dubio evidentissime claruit. Multimode quippe membrorum reformationes ibidem visæ sunt exstitisse, ac insignia pendere oscillorum multiformia, nec tamen Morianæ, vel Utzeticæ, seu Gratinonæ urbium præsules, in quorum diocesisibus talia profanabantur, diligentiam hujus inquirendæ rei adhibuere. Quin potius conciliabula statuentes, in aliquibus nihil aliud nisi inepti lucri quæsitum a plebe, simul et favorem fallaciæ exigebant. Interea Mainfredus, marchionum ditissimus, hujusmodi famam comperiens, misit e suis, qui vi rapientes illud quod colebatur simulacrum sibi deferrent, quem æstimabant martyrem venerandum. Imperat idem marchio constituere monasterium in Sentia castro, quod est antiquissimum inter Alpes, in honore Dei omnipotentis, ejusdemque genitricis Mariæ semper Virginis. In quo etiam post expletionem operis illum cum aliis quamplurimis sanctorum pignoribus locare decreverat. Post paululum quoque completo ecclesiæ opere, statutoque dedicationis die, accersitis episcopis in giro degentibus, cum quibus etiam sæpe nominatus abbas Willelmus, nonnullique abbates adfuerunt. Erat autem tunc prædictus ibi mango jam dicto marchioni percharissimus effectus, quippe quoniam spondebat se multo pretiosiora sanctorum pignora in proximo revelaturum, quorum scilicet gesta et nomina, atque passionum certamina, ut cætera, fallaciter consingebat. Qui cum a doctioribus quibusque interrogaretur, qualiter talia pernosceret, minus verisimilia blaterans personabat. Nam et egomet cum sæpius nominato abbate illuc deveniens intereram. Aiebat namque: « Apparet, inquit, mihi noctu angelus, narratque ac docet quæcunque me velle scire noverit, et tandiu apud me manet, usque dum ego recedere compello. » Cum vero ad hæc respondentem sciscitarem, an vigil seu insomnis hoc cerneret, subjunxit: « Per singulas pene noctes eripit me angelus e lectulo, uxore mea ignorante, qui post multa colloquia salutans me atque deosculans recedit. » Nos quoque exspoliatum calliditatibus intelligentes mendacium, cognovimus virum non angelicum, quin potius fraudis ac malignitatis ministrum. Præterea pontifices rite peragentes, ob quam venerant, Ecclesiæ consecrationem, intromiserunt cum cæteris reliquiarum pignoribus ossa illius profani astu adinventam; non tamen sine magna utriusque plebis exultatione, quæ innumerabilis illico convenerat. Contigit ergo ista fieri die xvi Kalendarum Novembrium. Idcirco nempe, quoniam fautores hujus erroris asserebant esse eadem Justam martyris ossa, qui eo die Bellovaco Galliarum passus urbe; cujus etiam caput Antiesiodoro, ubi natus et nutritus fuerat, relatum est et habetur. Sed ego, qui rei novitatem noveram, frivolum quod dicebatur asserebam. Elegantiores tamen virorum personæ cognoscentes signum fallaciæ, fidem dabant assertioni quam protuleram. Nocte denique insecuta, visa sunt a quibusdam monachorum seu

aliorum religiosorum monstruosa in eadem ecclesia phantasmata, atque a locello, quo inclusa habebantur ossa, formas nigrorum Æthiopum exisse, nec non ab ecclesia recessisse. Et licet plures sanæ mentis detestabile figmentum abominandum clamarent, vulgus tantum rusticane plebis mangonem corruptum injusti nomen pro Justo venerans, olim in suo permansit errore. Nostamen idcirco ista retulimus, ut a multiformis dæmonum seu humanorum errorum, qui in orbe passim abundant, præcipue in fontibus seu arboribus ab ægris incaute veneratis, caveatur.

CAPUT IV.

De fame validissima quæ contigit in orbe terrarum.

Imminente igitur anno incarnati Christi millesimo tricesimo tertio, qui est a passione ejusdem Salvatoris millesimus, obiit viri in orbe Romano famosissimi, sacræque religionis signiferi, Benedictus (25) videlicet papa universalis, ac rex Francorum, ut jam diximus, Robertus. Fulbertus quoque Carnoti præsulum incomparabilis, vir sapientissimus, nec non prænominatus pater monachorum fundatorque cœnobiorum eximius Willelmus, de quo etiam per plura forent dicenda utilia, nisi quod in libello, quem de vita et virtutibus illius edidimus, prolata dudum fuisse noscuntur. Unum restat tamen, quod novi ibidem minime contineri. Migravit enim prædictus Pater a sæculo ad beatorum requiem in Neustriæ partibus, in Fiscamnense videlicet monasterio supra mare Oceanum constituto, quod a Rothomagensi urbe quadraginta fere miliaribus distat, sepultusque est, uti tantum condecebat virum, in loco optimo ejusdem ecclesiæ. Post aliquot vero dies contigit ut puerulus ferme decennis valida confectus ægritudine ad sepulcrum illius gratia recuperandæ sanitatis duceretur, ibique a parentibus dimissus decubabat solus. Qui subito respiciens, vidit super idem sepulcrum insidentem aviculam formam columbæ præferentem, quam diu intuens obdormivit. Dehinc leni expletus somno, evigilans ita se reperit incolumem, ac si nihil ægritudinis persensisset. Suscipiunt itaque læti parentes suum, sit omnibus commune gaudium. Sequenti itaque tempore cœpit in universo orbe terrarum fames convalescere, ac interitus pene universi humani generis imminere. Nam temperies aeris sic intempestiva est effecta, ut nullius sationis proveniret tempus congruum, nec messioni præcipue ob inundantiam aquarum foret opportunum. Videbantur enim inter se ipsa elementa pugnam discordiæ agere, cum procul dubio vindictam exercerent humanæ insolentiæ. Assiduis enim imbribus ita compluta erat universa tellus, ut in spatio trium annorum nulli reperirentur sulci utiles seminibus. Tempore quoque messis herbæ agrestes, atque infelix lolium, totam operuerant superficiem agrorum. Modius quoque sementis ubi magis proficiebat, reddebat in messe sextarium, ipseque sextarius vix referebat pugillum. Cœperat (25) Joann. XIX, non Benedictus, an. 1033 obiit.

A enim primitus hæc sterilitas ultionis in partibus Orientis: depopulando Græciam, devenit in Italiam. Dehinc infusa per Gallias, transiit ad universos Anglorum populos. Tunc vero constricta tota gens indigentia victus, majores ac mediocres fame pallebant cum pauperibus. Cessit enim raptus potentum universali inopiæ. Si quid ergo victus venundatus reperiebatur, arbitrio vendentis pro libitu erat excedere, seu accipere pretium. Nam in plerisque locis fuit modii pretium sexaginta solidorum, alias quoque sextarius solidorum quindecim. Interea post esum bestiarum et volucrum, urgente fame accerrima, cœpere homines præripere in cibum morticina quæque ac dictu horrenda. Quidam vero fecere confugium evadendæ mortis ad radices silvarum herbasque fluviorum, sed nequidquam: non ergo aufugium iræ ultionis Dei, nisi ad semetipsum. Horret denique referre quæ tunc generi humano corruptiones acciderunt. Heu! proh dolor! quod olim raro audiri contigerit, tunc rabida in edies compulsi vocari ab hominibus humanas carnes. Arripiebantur autem viantes a se prævalentibus, membratimque dividebantur igneque decocti vorabantur. Multi quoque de loco ad locum famem fugiendo pergentes hospitii recepti, noctuque jugulati, quibus suscepti sunt, in cibum fuerunt. Plerique vero poma ostenso vel ovo pueris, ad remota circumventos trucidatosque devoraverunt. Corpora defunctorum in locis plurimis ab humo evulsa, nihilominus fami subvenerunt. Quæ denique rabiei insanies in tantum excrevit, ut tutius moraretur solidarium absque raptore genus pecudum quam hominum. Nam veluti jam in usum devenire deberet carnes humanas comedi, quidam decoctas detulit venundandas in forum Trenorchii, ac si fuissent alicujus pecudis. Qui deprehensus, crimen flagitii non negavit; deinde arctatus loris, igne crematus est. Carnem autem illam humo absconsam alter effodiens, noctu comedit. Pari modo et ille igne combustus est. Est nempe ecclesia a civitate Matisconense tribus fere millibus distans, in silva Castanedi sita, sine plebe solitaria, sancto Joanni dicata. Juxta quam locaverat quidam feralis homo tugurium, qui ibidem multitudinem transeuntium vel ad se divertentium trucidans, in nefandissimum sumpsit edulium. Contigit siquidem una dierum, ut vir quidam cum muliere illuc divertens ad hospitium, paululum conquievit. Dehinc cum duceret oculos per angulos tugurii, prospexit detruncata capita virorum, atque mulierum, et infantium. Qui protinus palluit, egredi cupiens, sed pestifer ille possessor tugurii renitens, vi manere compellebat. Sed ille pertimescens mortis decipulam, prævaluit, concitusque ad civitatem cum uxore perrexit. Ad quam veniens, quod compererat Ottoni comiti, cæterisque civibus indicavit. Qui protinus mittentes viros quamplurimos, qui rei veritatem inquirerent, pergentesque velocius repererunt illum crudelissimum in suo tugurio cum quadraginta octo

capitibus trucidatorum, quorum carnes ore belluino voraverat. Quem deducetes ad civitatem, in quodam horreo religatum ad stipitem, ut ipsi postmodum conspeximus, igne combusserunt. Tunc etiam perlentatum est in eisdem partibus, quod nusquam comparimus quempiam fecisse. Effodiebant enim plerique albam humum argillæ similem, permiscentes quantum erat farinæ, vel cantabro; exinde panes conficiebant, ut vel sic inediæ mortis succurrerent. In hoc conficiendo spes tantum erat evadendi, sed profectus inanis. Tenebat ergo pallor et macilentia ora cunctorum, cutisque distensa inflatione in plurioribus apparebat, ipsæque voces humanæ periculis effectæ, garritus morientium avium imitabantur. Tunc nihilominus e cadaveribus mortuorum passim præ multitudine sepultura carentibus lupi adescati post longum tempus prædam cepere ex hominibus. Et quoniam, ut diximus, sepeliri singulatum ob multitudinem non quibant, constructa in quibusdam locis a Deum timentibus, quæ vulgo dicuntur carnaria, in quibus quingenti, et eo amplius, seu quantum capere poterant, permistim absque ordine projecta sunt seminuda, vel absque tegminibus, defunctorum corpora. Trivia quoque et agrorum successiva pro cœmeteriis habebantur. Si qui vero auditu compererant quod melius haberent, si ad alia transirent arva, per plures in itinere deficientes moriebantur. Desævit enim in orbe terrarum, peccatis hominum exigentibus, prædictæ pestilentiæ clades in spatium trium annorum. Tunc in expensis egenorum distracta sunt ecclesiarum ornamenta, dispersitque thesauri, qui ob hoc in decretis Patrum inveniuntur ibidem primitus fuisse repositi. Sed quantum supererat vindictæ justæ ultionis, excessit nimietas egenorum in plerisque locis thesauros ecclesiarum. Nam et ipsi famelici nimia affecti inedia, si contigisset eos repleri cibo, distanti inflatione protinus moriebantur. Alii autem cibos manibus contrectantes, ori tentantes imponere, sed conquiniscendo deficiebant, non valentes explere quod cupiebant. Quantus enim dolor tunc, quanta moestitia, qui singultus, qui planctus, quæ lacrymæ a talia cernentibus datæ sunt; præcipue a viris ecclesiasticæ religionis, episcopis videlicet atque abbatibus, monachis et sanctimonialibus, simulque omnibus in commune utriusque sexus et ordinis Deum metuentibus, non valet stylus quispiam explicare characteribus. Æstimabatur enim ordo temporum et elementorum præterita ab initio moderans sæcula in chaos decidisse perpetuum, atque humani generis interitum. Illud præterea stupore nimio permirabilissimum, quoniam in tam clandestina divinæ ultionis calamitate rarissime reperiebantur, qui pro talibus contrito corde et humiliato corpore, ut expediebat, leverent corda cum manibus ad Dominum, sibi que subveniendum interpellarent. Tunc nempe Isaianum illud elogium nostro impletum est tempore quod dixit: *Populus non est conversus ad percutientem se.*

A Erat enim in hominibus quædam duritia cordis cum hebetudine mentis, et quoniam ille summus Judex et auctor totius bonitatis dat velle rogare se, qui novit quando debeat misereri.

CAPUT V.

De pace et abundantia anni millesimi a passione Domini.

Anno a passione Domini millesimo memoratæ cladis penurias subsequente, sedatis nimborum imbribus respectu divinæ bonitatis et misericordiæ, cœpit læta facies cœli clarescere, congruisque æthereis flare placidaque serenitate magnanimitatem Conditoris ostendere; telluris quoque tota superficies amicabiliter virens frugum abundantiam funditus inopiam expellendo portendero. Tunc ergo primitus cœpere in Aquitanis partibus ab episcopis et abbatibus, cæterisque viris sacræ religionis devotis ex universa plebe, coadunari conciliorum conventus. Ad quos etiam multa delata sunt corpora sanctorum atque innumerabiles sanctarum apophoretæ reliquiarum. Dehinc per Arelatensem provinciam, atque Lugdunensem, sicque per universam Burgundiam, usque in ultimas Franciæ partes, per universos episcopatus indictum est, qualiter certis in locis a præsulibus magnatibusque totius patriæ de reformanda pace et sacræ fidei institutione celebrarentur concilia. Quod etiam tota multitudo universæ plebis audiens, lætanter adiere maximi, mediocres ac minimi: parati cuncti obedire quidquid præceptum fuisset a pastoribus Ecclesiæ, non minus videlicet, quam si vox emissa de cœlo hominibus in terra loqueretur. Terrebat enim universos clades præteriti temporis, instabatque metus ne adipiscerentur opulentiam futuræ ubertatis. Erat quippe descriptio capitatum digesta, qua continebantur tam illa quæ fieri prohibebantur, quam ea quæ devota sponsione omnipotenti Domino offerre decreverant. In quibus potissimum erat de inviolabili pace conservanda, ut scilicet viri utriusque conditionis, cujuscunque antea fuissent rei obnoxii, absque formidine procederent armis vacui. Prædo namque aut invasor alterius facultatis legum distractione arctatus, vel donis facultatum, seu pœnis corporis acerrime multaretur. Locis nihilominus sacris omnium ecclesiarum honor et reverentia talis exhiberetur, ut si quis ad ea cujuscunque culpæ obnoxius confugium faceret, illæsus evaderet, nisi solummodo ille qui pactum prædictæ pacis violasset; hic tamen captus ab altare præstatutam vindictam lueret. Clericis similiter omnibus, monachis et sanctimonialibus, ut si quis cum eis per regionem pergeret, nullam vim ab aliquo pateretur. Plurima autem in eisdem conciliis constituta sunt, quæ per longum duximus referre. Illud sane memorandum, quod omnibus in commune placuit, qualiter omnibus hebdomadibus sanctione perpetua, sexta die abstineretur a vino, et carnibus septima: nisi forte gravis infirmitas compelleret, aut celeberrima solemnitas interveniret. Si vero effectio aliqua

intercederet, ut hic tenor paululum laxaretur; tres A
 proinde pauperes victu sustentaretur. Tunc innum-
 meræ sanitates patratae sunt infirmantium in eisdem
 conventibus sanctorum. Sed et ne cui frivolum vi-
 deretur in multis disrupta cutis, discissaque caro
 crurium et brachiorum nuper curvorum, erigendo
 in statum pristinum plurimus sanguis effundebatur.
 Quod utique in cæteris, quæ dubitare poterant,
 fidem præstabat. Quibus universi tanto ardore ac-
 censi, ut per manus episcoporum baculum ad cælum
 elevarent, ipsique palmis extensis ad Deum, Pax,
 pax, pax, unanimiter clamarent, ut esset videlicet
 signum perpetui pacti de hoc quod sponderant
 inter se et Deum: in hac tamen ratione, ut evoluto
 quinquennio confirmandæ pacis gratia idipsum ab
 universis in orbe fieret mirum in modum. Eodem
 denique anno tanta copia abundantiae frumenti et B
 vini, cæterarumque frugum exstitit, quanta in sub-
 sequente quinquennio contigisse sperari non potuit.
 Aliquis enim victus humanus, præter carnes seu
 deliciosa pulmentaria, nullius erat pretii. Erat au-
 tem instar illius antiqui Mosaici magni Jubilæi.
 Sequenti vero anno tertio et quarto non minus
 provenit. Sed heu! proh dolor! humana denique
 stirps immemor beneficiorum Dei, ab initio prona
 ad malum, veluti canis ad vomitum, vel sus lota in
 cœni volutabrum, irritum in nullis fecere propriæ
 sponsionis pactum. Et sicut scriptum est: *Impin-*
guatus et dilatatus recalcitravit. Nam ipsi primates
 utriusque ordinis in avaritiam versi cœperunt
 exercere plurimas, ut olim fecerant, vel etiam eo
 amplius, rapinas cupiditatis. Deinde mediocres ac C
 minores exemplo majorum ad immania sunt flagitia
 devoluti. Quis enim unquam antea tantos incestus,
 tanta ad ulteria, tantas consanguinitatis illicitas
 permissiones, tot concubinarum ludibria, tot malo-
 rum æmulationes audiverat? Insuper ad cumulum
 tanti mali, cum non essent in populo, vel rari, qui
 cæteros corrigentes talia redarguerent, impletum
 est prophetæ vaticinium, quod ait: *Et erit sicut po-*
pus, sic sacerdos. Præsertim cum tunc in sæculari
 potestate, tum etiam in ecclesiastica religione, totius
 regiminis personæ constiterant in puerili ætate.
 Propter peccata enim populi contigit tunc illud
 Salomonicum, quod ait: *Væ tibi, terra!* Nam et
 ipse universalis papa Romanus, nepos scilicet duo-
 rum Benedicti atque Joannis, qui ei præcesserant, D
 puer ferme docennis intercedente thesaurorum pe-
 cunia electus exstitit a Romanis. A quibus exinde
 frequenter ejectus ac inhoneste receptus nulla po-
 testate viguit. Et, ut jam superius taxavimus, cæ-
 teros tunc temporis Ecclesiarum prælatos aurum
 potius vel argentum exaltabat quam meritum.
 Proh pudor! de his evidentissime Scriptura ait,
 imo os ipsius Dei: *Principes exstiterunt, et non*
cognovi.

CAPUT VI.

*De confluentia populi totius orbis, quæ ad sepulcrum
 Domini Hierosolymis facta est.*

Per idem tempus ex universo orbe tam innume-
 rabilis multitudo cœpit confluere ad sepulcrum
 Salvatoris Hierosolymis, quantam nullus hominum
 prius sperare poterat: primitus enim ordo inferio-
 ris plebis; deinde vero mediocres; posthæc perma-
 ximi quique reges, et comites ac præules. Ad ulti-
 mum vero, quod nunquam contigerat, mulieres mul-
 tæ nobiles cum pauperioribus illuc perrexere. Plu-
 ribus enim erat mentis desiderium mori, priusquam
 ad propria reverterentur. Contigit enim ut quidam
 a Burgundiæ partibus ex Augustidunense territorio
 Lethbaldus nomine cum cæteris illuc pergens deve-
 niret. Qui prospectis locis omnium sæcerrimis, cœperat
 ad illum locum montis Oliveti devenisse contigit,
 ex quo Salvator ad cœlos ascendens tot cernentibus
 idoneis testibus, venturus inde judicare vivos et
 mortuos, est repromissus, projiciens se in crucis
 modum, toto prostratus corpore cum lacrymis in-
 narrabile mentis júbilo exsultavit in Domino. Rec-
 rigens se identidem, palmis ad cælum extensis,
 nisu quo poterat corpus librabat in altum, ac in
 voce hujusmodi aperiebat mentis desiderium. Aiebat
 namque: « Domine Jesu, qui propter nos de sede
 majestatis tuæ ad terras descendere dignatus es,
 ut genus humanum salvares; quique ex hoc loco,
 quem oculis intueor, carne vestitus remeasti ad
 cœlos unde veneras: obsecro tuam omnipotentis si-
 mam bonitatem, ut si hoc anno est mea anima ex
 hoc corpore migratura, non hinc recedam, sed in
 conspectu loci tuæ ascensionis fieri contingat. Crede
 enim quoniam sicut te secutus sum corpore, qualiter
 ad hunc devenirem locum; sic anima mea illuc et
 gaudens post te sit ingressura ad paradisum. » His
 peroratis, reversus est cum sociis ad hospitium.
 Erat autem jam hora prandii. Cæteris vero discumbentibus,
 conversus ipse ad lectulum vultu alacris,
 ac veluti gravi sopore paululum requieturus, illico
 namque obdormiscens, ignoratur quid viderit, pro-
 tinus dormiens exclamavit: Gloria tibi, Deus; gloria
 tibi, Deus! Socii quoque hæc audientes, monebant
 illum ut surgens comederet. Qui noluit, sed vertens
 se in latus aliud, dixit se pati aliquid incommodi.
 Recubansque usque ad vesperum, convocatis sui
 itineris sociis vivificæ eucharistiæ requirens accepit
 viaticum, illisque dulciter salutatis emisit spiritum.
 Iste procul dubio liber a vanitate, ob quam multi præ-
 ficiscuntur, ut solummodo mirabiles habeantur, de
 Hierosolymitano itinere in nomine Domini Jesu fida-
 liter petivit patrem, quod et accepit. Cujus socii rever-
 tentes, nobis ea quæ diximus retulerunt positis tunc
 apud Besue monasterium. Eodem quippe tempore
 Odolricus Aurelianorum præsul illuc pergens, quid viderit
 nobisque narraverit, non prætermittendum vi-
 detur miraculum. Die igitur magni illius Sabbati, quæ
 ignis mirabili Dei potentia veniens ab universo po-
 pulo præstolatur, ibi cum cæteris idem præsul cœperat

bat. Jamque dies ipsa in vesperum transiens, repente, penes horam qua sperabatur ignis affuturus, unus Sarracenorum, scurra impudentissimus, ex plurima illorum multitudine quæ annuatim semper una cum Christianis adesse solet, exclamavit, ut Christianis mos est, cum primum videtur: *Agios, Kirie eleison*, cavillanter cachinnum emisit, extensaque manu arripuit cereum de manu cujusdam Christiani, aufugere tentans. Qui, illico arreptus a dæmonio, turpiter nimium vexari cepit. Quem prosequens Christianus, cereum abstulit. Ille vero tortus acerrime, protinus inter Sarracenorum manus exspiravit. Quod factum omnibus in commune terrorem immisit, Christicolis tamen gaudium et exultationem præbuit. Statim vero, ut assolet, Dei virtute erumpens ignis ex una lampadarum, quæ septem ibidem pendere cernuntur, cursim eructando cæteras inflammavit. Quam etiam cum suo oleo præfatus episcopus emens auri libra a Jordano, qui tunc præerat patriarcha, secum detulit, atque in sede propria reponens, plurima infirmis contulit beneficia. Detulit etiam Roberto regi partem prægrandem venerabilis crucis Domini Salvatoris, missam a Constantino imperatore Græcorum cum multitudine palliorum olesericorum, cui isdem rex miserat per eundem episcopum spatham capulum habentem aureum, thecamque auream cum gemmis pretiosissimis. Tunc etiam inter cæteros Robertus Normannorum dux cum ingenti multitudine suæ gentis Hierosolymam proficiscens, detulit secum plurima auri et argenti donoria, erogandi gratia. Qui dum rediret, apud Niceam obiit urbem, ibidemque sepultus quievit. De quo maximum apud suos idcirco existit justitium, quoniam non fuerat ei proles matrimonio aliqua ad regimen suscipiendum provinciæ, quamlibet terrorem Anglorum regis Canuc manifestum est duxisse uxorem, quam odiendo divortium fecerat. Ex concubina tamen filium genuerat, Willelmi nomen atavi ei imponens. Cui, antequam proficisceretur, universos sui ducaminis principes militaribus astrinxit sacramentis, qualiter illum in principem pro se, si non rediret, eligerent. Quod etiam statim ex consensu regis Francorum Henrici unanimiter postmodum firmaverunt. Fuit enim usui, a primo adventu ipsius gentis in Gallias, ut superius pernotavimus, ex hujusmodi concubinarum commixtione illorum principes existisse. Sed et hoc ne supra modum putetur abominabile, libet comparisonem de filiis concubinarum Jacob inducere, qui ob hoc non caruere paterna dignitate, inter cæteros fratres constituti patriarchæ. Et longo post inferiore tempore singularis monarchiæ, magnus imperii protochristicola Constantinus ex concubina Helena legitur genitus fuisse. Præterea dum quidam de sollicitioribus qui eo tempore habebantur, consulti a pluribus fuissent quid tantus populorum concursus ad Hierosolymam designaret, olim sæculi inauditus præteriti, responsum est a quibusdam, satis caute, non aliud portendere quam adventum illius perditionis An-

lichristi, qui circa finem sæculi istius, divina testante auctoritate, præstolatur adfuturus. Tunc et gentibus universis via Orientis plagæ, unde venturus est, patefacta, obviam illi cunctæ nationes incunctanter sint processuræ. Revera ut illud Dominicum adimpleatur præsagium: *Quoniam tunc in tentationem incident, si fieri potest, etiam electi*. Hujus hic meta verbi. Cæterum non negamus devotum laborem fidelium exinde præmium seu mercedem percipere a Justo Judice.

CAPUT VII.

De præliis Sarracenorum adversus Christianos in Africæ partibus.

Sub iisdem vero temporibus consurgens rediviva Sarracenorum in Africæ partibus adversus Christianorum populum perfidia, persequendo eos terra marique quosquos reperire poterant, quosdam ex coriabant vivos, alios trucidabant. Et cum jam diu multumque inter utrosque debacchatum plurimæ cæde fuisset, pluresque strages ab utriusque partibus datæ, contigit ut ex deliberatione partis utriusque in cominus illorum acies pugnaturæ devenirent. Illi præsumentes confidebant in rabida feritate immensæ suæ multitudinis, victores sese fore existimabant. Nostri vero, licet admodum pauci numero, Dei omnipotentis auxilium invocantes per interventum genitricis ipsius Mariæ sanctique apostolorum principis Petri omniumque sanctorum, sperabant de illis fiducialiter obtinere triumphum. Præcipue quoque in voto, quod in ipsius procinctu bellivoventes, sese obstrinxerant ut, si videlicet manus Domini valida gentem illam perfidissimam in manus illorum concluderet,posito de illis triumpho, quidquid auri argentique seu cæteræ suppellectilis ex eisdem capere contigisset, totum omnino ad locum Cluniaci, apostolorum principi Petro destinarent. Jam cum namque, ut superius pernotavimus, plures ipsius gentis viri religiosi in eodem cœnobio sacri instituti habitum suscipientes, totam gentem ad amorem ejusdem loci conciverant. Sed quid plura? inuito pugnae certamine, diu multumque congressum est. Christiani tamen omnino illæsi victores apparebant. Ad ultimum quoque tantus horroris tremor invasit Sarracenorum exercitum, ut, veluti pugnae obliti, fugam arripere tentantes, quamvis nequidquam, propriis irretiti jaculis, imo virtute Dei stupentes hæserunt; Christianorum vero quantos erat cuneus divino fortificatus auxilio, tanta eosdem cæde prostravit, ut ex innumerabili multitudine illorum vix pauci evaderent. Motget nempe princeps illorum, qui quasi Moyses ita confuse nominatur, illo prælio dicitur defuisse. Collectisque spoliis confecerunt ex eisdem plurima argenti talentorum pondera, memores voti quod Deo sponderant. Est namque mos Sarracenorum ad prælia euntium, ut sese phaleris argenti vel auri plurimum perornent. Quod tunc etiam devotioni nostrorum præstitit augmentum, qui protinus miserunt quidquid exinde provenit, ut voverant, ad Cluniense monasterium.

Ex quibus venerabilis ejusdem loci abbas Odilo ciborium super altare sancti Petri perhonestissimum fieri præcepit. Cætera vero liberali dispensatione famosissime, ut decebat, erogari indigentibus usque ad assem mandavit. Sarracenorum nihilominus tumultuatio ad præsens conquassata quievit.

CAPUT VIII.

De Leuticorum prælio adversus Christianos in partibus Aquilonis.

Germania igitur, quæ a Rheno flumine, sursum versus ad aquilonarem orbis plagam tendens, sumit exordium, gentibus incolitur quamplurimis, ferocissimis tamen atque promiscuis. Inter quas una cæteris crudelior, commanens in ultima parte secundæ Rætiae. Nam prima Rætia, licet a Rheno utraque dicantur, in parte ejusdem Rheni conjacet occidentali. Quæ scilicet corrupte regnum Lotharii vulgo nuncupatur. In altera, ut diximus, gens Leuticorum barbara omni crudelitate ferocior, cujus vocabulum a luto derivatur. Est enim omnis illorum habitatio circa mare aquilonare, in paludibus sordentibus, et idcirco Leutici, quasi Lutei, vocantur. Hi quoque anno a passione Domini millesimo de suis egressi latibulis, vicinas sibi provincias Saxonum ac barbarorum nimium crudeliter devastantes, res Christianorum ad solum usque deleverunt, viros ac mulieres trucidantes exterminabant. Adversus quos imperator Chuonradus cum exercitu permaximo egrediens, multoties plures ex illis cæde prostravit, non tamen sine damno suorum. Ob quam rem totius Ecclesiæ clerus ac plebs regni sui semet affligentes, Dominum rogaverunt ut ultionis vindictam de tanta barbarorum vesania illi concederet, ut ad sui nominis honorem Christianis foret ex illis victoria. Dehinc vero, irruens super eos, maximam illorum partem contrivit. Cæteri, fugæ præsidium arripientes, ad loca suarum paludum inaccessibilia nimium perterriti evaserunt. De qua victoria idem imperator accepta confidentia, rursus collecto exercitu Italianam pergens, ad ipsam urbem Romam progrediens, universos rebelles qui contra eum insurgere tentaverant, anno integro ibidem degens, proterendo compescuit. Pactum etiam securitatis et amicitiae, veluti Henricus cum patre illius egerat, cum rege Francorum Henrico filio Roberti statuit. Cui etiam leonem pergrandem amicitiae gratia misit. Qui postmodum uxorem, nomine Mathildem, moribus egregiam, de regno ejus ex Germaniæ nobilioribus accepit.

CAPUT IX.

De signo quod in sole apparuit.

Anno igitur eodem Dominicæ passionis millesimo, die tertio Kalendarum Juliarum, sexta feria, luna vicesima octava, facta est eclipsis seu deliquium solis ab hora ejusdem diei sexta usque in octavam, nimium terribilis. Nam sol ipse factus est sapphirini coloris, gerens in superiori parte speciem lunæ a sua reilluminatione quartæ. Intuitus hominum in alterutrum, velut mortuorum pallor conspiciebatur. Res vero quæcunque sub aere crocei

A coloris esse cernebantur. Tunc corda humani generis stupor ac pavor tenuit immensus, quoniam illud intuentes intelligebant portendere quiddam fore superventuræ cladis humano generi triste. Nam eadem die, natali videlicet apostolorum, in ecclesia beati Petri quidam de principibus Romanorum, conspirantes in papam Romanum, cupientes illum interimere, sed minime valentes, a sede tamen propria expulerunt. Sed [eum], ut præmisimus, tam pro hac re quam pro aliis insolenter patris, imperator illuc proficiscens propriæ sedi restituit. Necnon et alia passim in orbe, cum in ecclesiasticis tum etiam, in rebus sæcularibus, multa contra jus fasque patrata contigerunt. Instinctu nempe rapidæ cupiditatis, pene nullius tuta fides in altero, quæ est fundamentum et columen totius boni, reperiebatur, et, **B** evidentius foret quod peccata terræ cælos pulsarent, sicut propheta clamat, propter creberrimam populi iniquitates, « Sanguis, inquit, sanguinem tetigit. » Nam postmodum, pene in universis mortalium ordinibus insolentia pullulante ac vigore justæ severitatis tenorisque tepescente, ut illud apostolicum nostræ genti rectissime potuisset improbari elogium, quod ait: « Auditur inter vos nefas, quod nec inter gentes. » Nam, impudentissima avaritia humana pectora invadente, periclitabatur fides in cunctis. Exinde procedebant rapinæ et incestus, litigia cæcarum cupiditatum, furta et adulteria immanissima. Proh pudor! horrore erat cuique referre de se quod sentiebat. Nemo tamen propter hoc a nefario malitiæ usu sese corrigebat. Iterum **C** quoque post annos quatuor facta est eclipsis solis, undecimo die Kalendarum Septembrium, feria quarta, hora sexta, atque, ut semper sit, luna vicesima octava, Eodem nihilominus anno, Chuonradus, cujus superius mentionem fecimus, apud Saxoniam Romanorum obiit imperator. Cujus filius, Henricus nomine, quem ipse vivens pro se regem constituerat, imperavit. Willelmus etiam, Pictavorum comes, multis pecuniis liber a captione quæ filius Fulconis Gozfredus, cognomento Martellus, illum in prælio capiens spatio trium annorum tenuerat, ad propria remeans ipso in anno finem vite habuit. Hugo quoque Antissiodorensis episcopus, vir nominatissimus, vivendi finem fecit. Similiter Rainaldus, comes ejusdem civitatis, Landrici comitis filius, qui filiam Roberti regis duxerat uxorem, ipse **D** quidem audax, a quodam milite generis infimi audacter interemptus est. Is quoque pertimescens ab audaciam, sicuti contigit, præpropere sibi funus interimere, dum adhuc viveret, abbatiam in honore Domini Salvatoris constructam, monasterio beati Germani ex integro perpetualiter possidendam restituit, quo etiam sepultus quiescit. Præterea Falco, Andegavorum comes, de quo superius quædam retulimus, ter Hierosolimam jam perrexerat, veniensque Metensem urbem ibidem obiit. Cujus corpus Lucacense ad monasterium, quod ipse construxerat, delatum est atque in eodem sepultum honorifice.

LIBER QUINTUS.

CAPITULA LIBRI QUINTI.

- I. *Variae quæstiones.*
- II. *De bello mire gesto.*
- III. *De tertia eclipsi solis.*
- IV. *De dissensione Lugdunensis præsulatus.*
- V. *De extirpatione Simoniaca.*

CAPUT PRIMUM.

Variae quæstiones.

Rerum diversarum permutationibus ac variorum casuum eventibus attonitæ aures, mentesque obtusæ seu hebetatæ, universorum tunc temporis pene mortalium, tum etiam infestationibus sinistrorum spirituum. Aliquibus tamen revelationum utilium phantasie manifestatæ fuisse creberrime ferebantur. Cuidam namque monacho una noctium visum est, hora qua matutinale agitur est signum, affuisse sibi quemdam teterrimum, qui eidem plura persuadendo inferebat hujuscemodi colloquium: « Cur, inquit, vos, monachi, tot labores, tot vigilias atque jejunia, nec non afflictiones, et psalmodias pluresque alias humiliactiones exercetis extra communem aliorum hominum usum? Nonne innumerabiles sæcularium homines usque ad vitæ terminum in diversis flagitiis perseverantes, eandem tamen percepturi quam vos exspectatis requiem? Sufficeret enim dies unus, vel hora, ad præmerenda præmia eternæ beatitudinis vestræ justitiæ. Namque tu ipse, miror qua de causa tam sollicitus, mox ut audis signum, velociter exurgis a lecto rumpisque dulcem somni quietem, cum posses quieti indulgere vel usque ad tertium signum. Est etiam quod tibi pandam serretum valde memorabile, licet nostræ sit parti dispendium, vestræ quoque salutare remedium. Nam constat omnibus annis, die qua Christus resurgens ex mortuis vitam reparavit humani generis, ab eodem universa spoliari tartara et suos quoque reduci ad supera. Pro qua re nihil vobis pertimescendum. Quidquid libuerit voluptatum carnis ac desideriorum securi agere potestis. » Hæc nempe et alia perplura, sicuti erat fallacissimus dæmon, eidem monacho illudens, frivola retulit, adeoque illum illexit, ut communi fratrum synaxi matutinali defuerit. Illud sane quod de Dominica resurrectione seductorie confinxit, verba sacri redarguunt Evangelii, quæ dicunt: « Multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. » Non, inquit, *omnia, sed multa*. Et ita revera profitetur fides catholica. Licet enim aliquoties, vera Omnipotentis præscientia disponens, fallacissimi omnino dæmones minus irrita prænuntient, tamen, quantum ex illorum de liberatione fit, perfunctoria ac seductoria conflant; vel etiam, si contigerit ex parte quæ præsentantur ab eisdem fieri, non plane salutis humanæ sunt pro-

A futura, nisi forte divina fiat providentia, ob correctionis solertiam.

Hujusmodi igitur mibimet nuperrime multoties, Deo propitiante, palam est contigisse. Nam dum aliquando in beati martyris Leodegarii monasterio, quod Cappellis cognominatur, positus degerem, nocte quadam, ante matutinalem synaxin, astitit mihi ex parte pedum lectuli forma homunculi teterrimæ speciei. Erat enim, quantum a me dignosci potuit, statura mediocris, collo gracili, facie macilentata, oculis nigerrimis, fronte rugosa et contracta, depressis naribus, ore exporrecto, labellis tumulentibus, mento subtracto ac perangusto, barba caprina, auribus hirtis et præacutis, capillis stantibus et incompositis, dentibus caninis, occipitio acuto, pectore tumido, dorso gibbato, clunibus agitantibus, vestibus sordidis, conatu æstuans ac toto corpore præceps; arripiensque summitatem strati in quo cubabam, totum terribiliter concussit lectulum, ac deinde infit: « Non tu in hoc loco ultra manebis. » At ego territus, evigilansque, sicuti repente fieri contingit, aspexi talem quem præscripsi. Ipse vero infrendens identidem aiebat: « Non hic ultra manebis. » Illico denique a lectulo exsiliens, cucurri in monasterium, atque ante altare sanctissimi patris Benedicti prostratus ac nimium pavefactus diutino decubui. Cæpi quoque acerrime ad memoriam reducere quidquid ab ineunte ætate offensionum graviumque peccaminum procaciter seu negligenter commiseram, tum præcipue, quoniam pene nulla poenitentis satisfactio ob amorem seu timorem divinitatis a me exinde successerat. Ita quoque, miser et confusus jacens, non habebam quid potissimum dicerem, nisi tantum: « Domine Jesu, qui venisti peccatores salvos facere, secundum magnam misericordiam tuam miserere mei. » Interea confiteri non erubesco me non solum in peccatis parentum meorum genitum, verum fuisse moribus importunum, et actibus intolerabilem plusquam narrari queat exstitisse. Vi etiam cujusdam monachi, mei scilicet avunculi, abstractus a perversissima, quam præ cæteris agebam, sæcularis vitæ vanitate, cum essem ferme duodennis atque monachili indutus habitu, heu! proh dolor! quoniam veste solummodo, non mente mutatus. Quæcunque enim a Patribus vel spiritualibus fratribus modesta et sancta charitative mihi suggererentur truculenti animi inflatione turgidum scutum cordis gerens, dictante superbia, ne salubria me continge-

rent, opponere. Dehinc senioribus non obediens, cœqualibus molestus, junioribus onerosus, atque, ut vere fatear, universis mei præsentiâ grædo erat, levamen absentia. Præterea his et hujusmodi prædicti loci fratres instigati expulerunt me a contubernio suæ habitationis, tamen scientes non desere mihi locum quempiam commanendi, tantum ob litteratoriam notionem. Hoc etiam persæpe expertum fuerat.

Post hoc igitur in monasterio sancti Benigni, Divionensis martyris, locatus, non dispar, imo idem mihi visus est in dormitorio fratrum. Incipiente aurora diei, currens exiit a domo latinarum, taliter inclamando: « Meus baccalaurens ubi est, meus baccalaurens ubi est? » Sequenti quoque die, eadem fere hora, aufugiens abiit exinde quidam frater juvenis, mente levissimus, Theodoricus nomine, rejectoque habitu, per aliquod temporis spatium sæculariter vixit. Qui postmodum, corde compunctus, ad propositum sacri ordinis rediit. Tertio quoque, cum apud cœnobium beatæ semperque virginis Mariæ, cognomento Meleredense, demorarer, una noctium, dum matutinum pulsaretur signum, et ego, labore quodam fessus, non, ut debueram, mox ut auditum fuerat exsurrexissem, mecumque aliqui remansissent, quos videlicet prava consuetudo illexerat, cæteris ad ecclesiam concurrentibus; egrediens autem post fratrum vestigia anhelus ascendit gradum præsignatus dæmon, ad dorsum manibus reductis, hærensque parieti bis terque repetebat dicens: « Ego sum, ego sum, qui sto cum illis qui remanent. » Qua voce excitus, caput elevans, vidi recognoscens quem bis dudum jam videram. Post diem vero tertium, unus ex illis fratribus qui, ut diximus, clancule cubitare soliti fuerant, procaciter a monasterio egressus, præfato dæmone instigante, sex dies extra monasterium cum sæcularibus tumultuose mansit. Septima tamen die, correptus recipitur. Profecto, ut beatus Gregorius testatur, quibusdam hic apparent ad suum detrimentum, aliquibus vero ad emendationis emolumentum. Quod mihi contingat ad salutem orariæ provenire opto per Dominum Jesum Redemptorem nostrum. Illud nempe attentius est memoriæ commendandum quoniam, dum manifestissima prodigia in corpore adhuc constitutis, sive per bonos, seu per sinistros spiritus ostententur, non illos diutius in hac carne victuros quibus hujusmodi videre contigerit (*certum est*). Hujus quoque assertionis experimenta multa comperimus, ex quibus etiam nonnulla memoriæ commendari placuit, ut, quoties evenerint, cautelam inferant potius quam deceptionem.

Apud castrum Tarnodorense erat quidam presbyter religiose degens, Fretterius nomine, tempore quo Bruno Lingonum præsulatum tenebat. Hic vero, una dierum Dominica jam vesperascente, cum cœnaturus esset, oxivit paululum se relevandi gratia ad fenestras domus suæ, prospiciensque vidit a septentrionali parte egredi acies equitum, velut in prælium, innumeræ multitudinis, pergentes ad occi-

dentem. Quas cum diu multumque intuitus fuisset, æstuans vocare quempiam e suis ad testimonium tanti ostentus. Dum autem cœpit clamare ut occurreretur, rarecendo protinus disparuerunt. Ipse quoque tanto animi terrore percussus (est) ut vix a lacrymis se continere posset; dehinc cœpit infirmari, eodemque anno, ut optime vixerat, obiit. Portento denique subtractus quod vidit, illi qui persensero testes fuerunt. Nam sequenti anno filius regis Roberti Henricus, qui post illum regnavit, ad idem castrum ira permotus veniens cum ingenti exercitu, multa ibidem hominum cædes ab utraque parte patrata est. De hoc profecto constat quoniam ea quæ videbat, et sibi prospexit et aliis (licet dissimiliter), mirifice tamen apud Antissiodorum in ecclesia beati Germani contigisse meminimus. Erat ibidem frater, Gerardus nomine, cui mos erat post solemnem matutinales in oratorio remorari. Huic contigit quodam mane inter orationes obdormisceret. Qui protinus, gravi somno depressus, velut exanimis delatus est foras monasterii; sed qualiter, aut a quibus hoc usque nescitur. Qui expergefactus reperit se in claustro extra monasterium ejectum, admirans indicibiliter quod factum de sese cernebat. Simili quippe modo contigit cuidam presbytero in eodem monasterio pernoctanti, dum in subterrioribus cryptis, ubi multa sanctorum requiescunt corpora, obdormiret, circa galli cantum reperit semet asportatum post chorum monachorum. Namque de eadem ecclesia certa relatio constat quoniam, si contigerit oculum luminare exstingui, quousque reaccendatur, custodes ejusdem ecclesiæ nullam quietem posse conscribi.

Præterea fuit quidam frater qui solitus erat ad altare sanctæ Mariæ, quod excellentissime constat, frequenter orare, ac gemitus et compunctionis lacrymas fundere. Unum igitur ei erat, quod post universis accidit, inter oratum frequenter sputa, ac de lumbe salivam emittere. Contigit vero aliquando ut somno oppressus obdormiret. Apparuit ei tunc juxta altare quidam candidis indumentis circumdatus, præferens in manibus pannum candidissimum, atque in hujusmodi erumpebat verba: « Cur me, inquit, sputis propriis verberando illinis? Nam ego, ut cernis, suscipio munus tuarum orationum, debrens illud ad conspectum misericordissimæ Judicis. » Qua visione correptus frater ille, et sese contulit, et cæteros ut se, in quantum valerent, in sacris locis continerent admonere curavit. Et licet hoc nunc dictante proveniat, tamen in plarisque locis gentium omnimodis abstinetur in ecclesia ab seroationum sputis, nisi forte suscipiantur, deferenda exinde foras, in quibusdam receptaculis; et præcipue apud Græcos, ubi semper tenor ecclesiasticus cautissime viget. Clarere igitur locum prædictum diutine meritis beati Germani ac cæterorum sanctorum ibidem quiescentium, signis et prodigiis, tam in donis sanctorum quam in ultionum vindictis ad se pertinentia disipientium, manifestum est. Si qui nempe de prædictibus patriæ hujusce loci rerum invasores non dicam.

ptores increverunt, Deus exinde ultor ipsorum genus A
 cam suis rebus in opprobrium et pene ad nihilum
 redigere consuevit. Hujus enim testimonium inter
 cætera nostræ assertionis evidens exstat ultio gene-
 ris cujusdam Bavonis, necnon et filii ejus Aluvalo-
 nis, creberrimæque confusio Silliniaci sacrilegissimi
 castri.

Præterea egomet quondam rogatus a conservis et
 fratribus nostris ejusdem loci ut altariorum titulos,
 qui a scholasticis viris compositi olim fuerant, sed
 vetustate; ut pene cuncta, fatiscente minime compa-
 rebant, reformarem. Quod, ut competens erat, li-
 benti animo, quomodo valebam, adimplere studui.
 Sed priusquam ad calcem ceptum opus perduce-
 rem, ex nimia corporis statione, ut reor, nocte
 quadam in strato conquiniscens, ita contractus sum
 membris omnibus icterica passione, ut non erigere
 memet neque in latus aliud vertere ullo modo vale-
 rem. Post triduum vero insecuta nocte, nimis de-
 tento angustiis apparuit mihi vir canitie venerandus,
 qui me in somnis per brachium erigens, aiebat: Ex-
 ple quanto citius quod cepisti; dolere ultra ne paveas.
 Illico vero expergfactus, memet admirans excu-
 tiensque a lectulo, cucurri ad altare victoriosorum
 martyrum, Victoris videlicet, Apollinarisque ac
 Georgii, quoniam illorum oratorium contiguum
 erat domui infirmorum; ibique universorum Deo
 humillimas grates referens, alacer matutinales ex-
 plevi solemnes. Die vero insecuta toto integerrime
 valens corpore, eorumdem martyrum nominibus pro-
 missibilem composui titulum. Ecclesiæ denique ma-
 joriorum altaria numero viginti duo, quibus, ut de-
 cense erat, titulis synopi (sic) de versibus hexametris
 convenienter digestis, sanctorumque epitaphiis repa-
 ratis, religiosorum etiam virorum quorundam tumu-
 lesitidem perornare curavi. Quod sane mentis homini-
 bus admodum placabile fuit. Sed, ut pater Odilo sæ-
 pius plangere solitus fuerat, ita contigit: Heul proh do-
 let inquam, quoniam nævum invidentiæ, licet in cæ-
 teris grassetur hominibus, tamen in finibus aliquo-
 rum monachaliter vivere professis cubile sibi locavit.
 Nam quidam, a sui monasterii fratribus exosus, disce-
 dens venit ad nostros. A quibus, ut mors illorum sem-
 per fuit, devote susceptus est. Is autem veneno invidiæ
 infectus abbatem cum aliquibus monachis, compellens
 in tantum adversum me odium, ut præscriptos
 altariorum titulos destruerent universos. Sed pro-
 tinae, Domino ultore, adfuit illius vindex qui incen-
 ter exatiterat fraternæ discordiæ. Multatus enim
 illico damnabili oculorum cæcitate, offendens pedi-
 bus irrecoverabiliter usque in finem vitæ suæ.
 Cujus danique rei eventus tam vicinis quam longe
 positus non minimam præbuit admirationem. Con-
 tigit ibidem ipso in tempore ut aliqui e fratribus
 subinde migrarent ab hac luce. Quorum unus no-
 mine Walterius, cognomento, ut erat statura, Pu-
 sillus, ac natura simplicissimus, incipiente nocte
 magni Sabbati Resurrectionis Dominicæ, qua ipse
 obiit. Apparuit enim in hora sui exitus innumerabi-

libus viris ac mulieribus columna lucis ignea, a
 culmine monasterii ad cælum usque pertingens.
 Quibus nempe non dubium fuit misericordissimi
 Dei actum largitione, qui animam fratris istius suæ
 gloriosæ resurrectionis voluit participem fore, ac
 viventibus vitam innocentie demonstrare.

Quæri solet a nonnullis cur tempore novæ legis
 vel gratiæ, non manifeste, sicut antiquitus, fiunt
 visiones divinitus ac rerum miracula? Quibus paucis
 respondendum est ex ipsius divinæ Scripturæ testi-
 moniis, si tamen cor illorum capax fuerit sancti
 Spiritus donorum. Libet quoque ut Deuteronomium
 evidens primitus exhibeat testimonium. Postquam
 enim populus Hebræorum pastus quadraginta anno-
 rum cælesti manna, Jordanem transiens, in terram
 venit Chanaan, cessavit cælum pluisse illud, nec
 ultra usi sunt tali cibo filii Israel. Quod igitur in
 hoc facto nobis innuit, quibus pene omnia in figura
 contingunt, nisi quod, transito nostro Jordane, id est
 Christi baptisate, non ultra præsigiorum cœlitus
 signa debent inquiri? Sed potius nobis debet panis
 vivus ille sufficere, quo qui vescetur, vivet in æter-
 num possessurus terram viventium. Rursus vero ex
 præcepto Domini constitutum est a Moyse ut, quæ-
 cumque vasa ex præda hostium illi populo perveni-
 rent, lignea, aqua expiarentur, quæ ænea, igne. Simili
 quoque modo figuraliter exprimit quoniam vasa
 iidem homines qui ex præla hostis antiqui in par-
 tem cesserunt Salvatoris, aqua baptismatis atque
 igne martyrii purificandi essent. Non minus etiam
 virgeus ille serpens, qui Moysi pavorem incussit
 ita ut fugeret illum, et rursus accipiens illum cau-
 da tenuis effectus est virga, typice in hoc facto per-
 spiciendus est. Signatur per serpentem ex virga
 factum Deitatis potentia ex sanctæ Mariæ virginis
 carne induta: per Moysen enim, Judaicus populus,
 qui cernens Dominum Jesum verum Deum et ho-
 minem, fugit ab eo incredulus; sed recipiet illum
 circa finem sæculi, quod exprimitur per caudam
 serpentis. Ille quoque transitus maris Rubri, in quo
 illud mare divisum vel exsiccatum est; deinde gen-
 tes ex præcepto Domini gladio extirpatæ, evidenter
 signant regnum Israelitiæ gentis temporaliter sub-
 sistens marcescende annullari. In initio quippe no-
 væ gratiæ, vel regni Christi, stans Dominus Jesus
 atque ambulans super fluctus maris, ac Petro quem
 Ecclesiæ suæ præfecerat, secum ambulare concessit:
 (quid) fidelibus universis innuitur, nisi quod subactis
 gentibus universis, et non funditus perditis vel ex-
 stirpatis, ex eisdem stabilietur Christi regnum per
 sæcula mansurum? Est enim frequens attestatio di-
 vini sermonis, quod videlicet mare figuram gerat
 præsentis sæculi.

Sæpe igitur, dum aliquis rem permaximam verbis
 elucidare cupit, in sese deficiens minuit, ut Scri-
 ptura dicit: *Qui est scrutator majestatis, opprimi-
 tur a gloria.* Sed cur ista præmisimus, breviter in-
 timabimus. Constat enim mysterium Eucharistiæ
 paucissimis perspicuum, dum sit pene mortalibus

universis incognitum, sicuti cætera quæ fide constant, et intuitum oculorum non exposcunt. Illud præcipue commonendum, quod corporis etsanguinis Domini Jesu Christi vivificans confectio existimetur nullatenus in sese pati dispendium, aut casu aliquo incurrere periculum. Si quando autem videtur collabi seu deperire per negligentiam sibi tractantium, restat eisdem, si non alacriter pœnituerint, damnationis iudicium. At cum Dominus dixerit: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum*, nullo modo putare debemus ut quodquam animal, præter hominem, carnis resurrectionem percipiat, sed nec nisi, fidelis, etiam eucharistiam percipit ad salutem. Denique exstitit quidam in nostro tempore in clericali habitu, dum jure culparetur quodam crimine, contigit ut sumeret audacter iudicio examinationis donum eucharistiæ, calicis videlicet sanguinis Christi. Cui protinus per medium umbilici egredi visa est pars candidissima quam sumpserat ejusdem sacrificii, dans procul dubio evidens indicium reatus se indigne percipientis. Illico vero confitens quod prius negaverat, digne pœnituit. In Cabillonensi quoque pago, ob imminentem cladem, vidimus qui videret ex panesacrato veram carnem effectam. Apud Divonem castrum eodem tempore, dum a quodam deferretur cuidam ægrotanti, casu excedere manu ferentis. Qui attente quærens, reperire minime potuit. Post annum vero evolutum, repertum est juxta viam publicam, ubi sub divo ceciderat, ita candidum atque incontaminatum, ac si hora eadem cecidisset. Lugduni denique in monasterio Barbarensi, dum quidam, ut credi debet, inconvenienter bustulam vel pyxidem, in qua servabatur, ut mos est, attractare vellet, e manibus illius sese eripiens, longius in aere stetit.

De chrismali etiam, quod a quibusdam *corporalis* appellatur, plurimum expertum est præstare remedia, si fides exigentium non fuerit dubia. Nam contra incendia sæpius elevatum, aut extinguendo compescuit, aut retrorsum pepulit, seu in partem alteram retorsit. Membra quippe ægrorum dolentia multoties sana restituit, febricitantibus nihilominus impositum salutem contulit. Apud monasterium Reomense, tempore venerabilis Willelmi abbatis, contigit ut incendium circumjacentia monasterii depopularetur. Arripientes autem ejusdem loci fratres chrismale conto impositum, elevaverunt illud contra incendii flammam dire flagrantes. Statim vero, idem ignis in sese retorquens, minime amplius quam invaserat, arripere valuit. Panis tamen ille Dominicus, aura flante, a contulo elapsus, plus minus duobus milliariis avolavit usque ad villam cui Trivalgas vocabulum est, ibique super domum cujusdam veniens sedit. Quo persecuto, ad monasterium dignanter est delatus. Contigerat enim in ipso anno die Paschæ in ecclesia quæ Monasterio adjacet, beati Pauli nomine dicata, ut calix vivifici sanguinis de sacerdotis manibus in terram laberetur. Sed ut præ-

A dictus pater comperit, ut erat vir solertis ingenii, tribus e suis monachis hujus delicti culpam pœnitens præcepit: videlicet permittens ne culpa insipientis presbyteri suos involveret cum illo ad vindictam ultionis. Quod etiam fecisset, si non obstitisset providentia sagacis viri, ut rei probavit eventus. Atque idcirco ista præmisimus, ut intimaremus fidenter credere quoniam, sicubi casus hujus sacri ac vivifici doni negligenter evenerit, ultionis cladem divinitus imminere ac subsequi. Quemadmodum, versa vice, quolibet in loco condigne illud tractari contigerit, abundare commodis universis. Sed et illius magnifici mysterii celebratio quantum prosit animabus defunctorum fidelium, cum in multis sit probatissimum, libet tamen e diversis presentialiter producere ad medium unum. In remotioribus Africae partibus erat quidam anachoreta, de quo ferebatur quod spatium viginti annorum tenebat illum omnino segregatum a conspectu ullius hominis. Vivebat enim labore manuum et radicibus herbarum. Contigit ut homuncio quidam genere Teiphalus, unus ex illis circuitoribus regionum qui nunquam saturantur experientia et novitatibus locorum, illuc pergens deveniret, qui famam illius anachoretæ comperiens, aggressus solitudinem ardore solis perustæ regionis, diu multumque illum inquirens, si forte reperiret. Tandem ille prior solitarius se inquirentem aspiciens, vocavit eum ut ad se veniret. Qui, veniens ad illum, interrogare eundem cœpit: Quis, aut unde esset, seu cujus rei gratia illuc devenisset. Qui protinus respondit: ipsius desiderio conspiciendi accensum illuc devenisse, nihilque præter eum aliud quærere. Deinde vir ille theologus subsequens ait: « Novi te, inquit, a partibus Galliarum huc devenisse. Sed quæso, dic mihi, si cœnobium Majoris [al., Cluniense] monasterii, quod in eisdem partibus habetur, aliquando vidisti. » At ille dixit: « Vidi, inquit, et optime cognitum est mihi. » Tunc dixit ei: « Scito, ait, præ cunctis Romani orbis illud valere præcipue in liberatione animarum a dæmonica dominatione. Tanta enim viget in eo vivifici sacrificii frequens immolatio, ut nulla pane dies pertranseat, in qua non de potestate malignorum dæmonum tale commercium animas eripiat. » Erat siquidem, ut ipsi perspeximus, mos illius cœnobii, a prima die aurora usque in horam prandii, propter fratrum copiam, continua missarum celebratio. Quæ videlicet tam digne pureque reverenter fiebat, ut magis angelica quam humana exhibitio putaretur.

Anno igitur millesimo quadragesimo primo incarnationis Dominicæ exstitit terminus paschalis duodecimo kalendarum Aprilium, et ipse dies undecimo. Atque idcirco adnotare placuit, quoniam nec communis unquam sit temperior, nec embolismus septimum kalendarum Martium diem aliquando excedit. Sed inter ipsos triginta quinque dies legitime dies sacerrimus Paschæ coarctatur. Obiit quoque eodem anno Chuonradus imperator. Cui suc-

cessit in regnum Henricus filius ipsius, jam ab eodem patre constitutus rex. Contigit vero ipso in tempore, inspirante divina gratia, primitus in partibus Aquitanicis, deinde paulatim per universum Galliarum territorium, firmati pactum propter timorem Dei pariter et amorem. Taliter ut nemo mortalium a feriæ quartæ vespere usque ad secundam feriam incipiente luce, ausu temerario præsumeret quidpiam alicui hominum per vim auferre, neque ultionis vindictam a quocunque inimico exigere, nec etiam a sdejussore vadimonium sumere. Quod si ab aliquo fieri contigisset contra hoc decretum publicum, aut de vita componeret, aut a Christianorum consortio expulsus patria pelleretur. Hoc insuper placuit universis, veluti vulgo dicitur, ut *Tregua Domini vocaretur*. Quæ videlicet non solum humanis fulta præsiidiis, verum etiam multoties divinis suffragata terroribus. Nam plerique vesani audaci temeritate præscriptum pactum non timere transgredi, in quibus protinus aut divina vindex ira, seu humanus gladius ultor existit. Et hoc passim tam frequenter contigit, ut præ sui multitudine singulatim non queant adnotari, et hoc satis juste. Nam sicut dies Dominicus propter Dominicam resurrectionem venerabilis habetur, et Octavus cognominatur, ita quintus, sextus et septimus, ob Dominicæ cæne et ejusdem passionis reverentiam, debent ab iniquis actionibus esse feriati. Contigit enim ut, dum pene, sicut jam diximus, per totas Gallias hoc statum firmiter custodiretur, Neustriæ gens illud suscipere recusaret. Erat enim hujus rei occasio dissidium superbissimi litigii quod ortum fuerat inter Henricum regem filium Roberti, et filios supradicti Odonis, qui vicissim incendiis bella miscentes intestina, sibimet damna inferentes non modica, plurimas suorum strages dederunt. Deinde quoque occulto Dei judicio cœpit desævire in ipsorum plebibus divina ultio. Consumpsit enim quidam mortifer ardor multos tam de magnatibus quam de mediocribus atque infimis populi; quosdam vero truncatis membrorum partibus reservavit ad futurorum exemplum. Tunc etiam pene gens totius orbis sustinuit penuriam pro raritate vini et tritici.

Eodem vero anno, id est, quinto post quadragesimum atque millesimum Dominicæ Incarnationis annum, antedictus Henricus, filius Chuonradi, rex Saxonum jam in re, Romanorum vero imperator in spe, duxit uxorem filiam Willelmi Pictavorum ducis, nomine Agnetem, quam etiam desponsavit in civitate Chrysopolitana, quæ vulgo Vesontio vocatur. Illud denique, ob amoris ac benevolentiae gratiam utriusque, convenit maxima nobilium multitudo, episcoporum vero numero viginti octo. Provenerat enim in deditionem prædicti regis regnum Austrasiorum, quod illi a progenitoribus competebat. Simul etiam genti Hunorum proprio moderamine regem, Alibonem nomine, instituerat. Unanimiter enim universi marchiones ac comites, tam ex Italia quam ex

A Germania, longe lateque, eundem regem dominium super semet exercere gratanter expetebant. Et non immerito. Erat enim affabilitate gratissimus, ac liberalitate perspicuus, atque humilitatis gratia præditus. Nec cujuscumque (*dominium*) extollentiæ nutu notabatur indeptus. Atque idcirco universis circumcirca existebat amabilis. Ipso itidem anno prædicta gens Hungarorum ejus imperio rebellis existit. Quam ille hostiliter aggressus, potenter devicit, sibique tributariam subjugavit. Tamen, proh pudor! unum in eo erat nimium reprehensibile, quod incontinentia carnis luxuriæ infamabatur. Illud enim vitium plus cæteris in genere humano rerum ordinem turbat.

B Sequenti igitur anno, id est, quadragesimo sexto post millesimum, facta est per loca magna vini fertilitas et leguminum. Post hæc vero sexto Idus Novembris mensis, luna quartadecima, nulla currente epacta, concurrente septimo, facta est eclipsis lunæ hominibus valde tremenda. Nam octava hora noctis inter solem et ipsam lunam, sive patratum a Deo ostensum, seu invertente sphaera alterius sideris, qualiter venerit, manet notum scientiæ Conditoris. Ipsa quoque luna primitus pene facta est tota sicut teter sanguis, paululum evadendo usque ad aurarum supervenientis diei. Eodem nihilominus mense apud castrum sancti Florentini, quod est super Armentionem fluvium, circa medium cujusdam diei cecidit de cælo, quod Græce dicitur *selas*, vel *chasmas*, seu *palmatias*, dum fulgor ætherei splendoris insolito ad terras emittitur; insulsum enim vulgus perhibet stellam de cælo cadere. Tunc ergo prædicto mense C Novembri, perductæ sunt, in quibusdam locis Galliarum, præter solitum, ad maturitatem segetes primæ sationis Augusti mensis, collectæ mense Octobri; quod non sine magna admiratione contigit fieri.

CAPUT II.

De bello mire gesto.

Sub eodem quoque tempore fuerat orta grandis discordia usque ad effusionem multi sanguinis, inter Henricum Francorum regem, Roberti filium, et filios supra taxati Odonis, Thebaldum videlicet atque Stephanum. Contigit enim, post multas stages cladis utrarumque partium, ut idem rex, ablato ab eisdem dominio Turonicæ urbis, daret illud Gozfredo, cognomento Tuditi, filio scilicet Fulconis jam dicti, Andegavorum comitis. Qui, collecto magno exercitu, ipsam civitatem anno uno et eo amplius obsidione circumdedit. Adversus quem tandem hostili manu pergentes dimicaturi, revera ut afflictæ indigentique alimoniis succurrerent urbi, ambo prædicti filii Odonis. Quod Gozfredus comperiens, expetivit auxilium beati Martini, promisit se humiliter emendaturum quidquid in ipsius sancti confessoris cæterorumque sanctorum possessionibus raptu abstraxerat. Indeque accepto vexillo, imponens illud propriæ hastæ, cum exercitu equitum peditumque multorum obviam perrexit adversum se dimicaturis. Dumque venirent utræque partes in cominus, tantus

terror invasit exercitum duorum fratrum, ac si victi ligaminibus omnes pariter imbelles exstitissent. Stephanus autem, arrepta fuga, cum aliquibus militibus evasit. Thebaldus vero, ex cætera multitudine totius exercitus, captus ad Turonensem civitatem deducitur, ipsamque Gozfredo reddidit, atque cum suis omnibus huc illucque dispersis in captione remaneit. Nulli dubium est beato Martino auxiliante, quia illum pie invocaverat, suorum inimicorum victorem exstitisse. Referebant enim aliqui ex acie fugientes quod tota phalans militum Gozfredi, in ipso procinctu belli, tam equites quam pedites, candidissimis indumentis videbantur adoperiti. Nam ex rapina pauperum ejusdem confessoris ferebant supplementum sui filii Odonis. Præbuit enim universis audientibus formidolosum stuporem, quod mille septingenti et eo amplius viri armis instructi absque sanguinis effusione in prælio capti sunt.

CAPUT III.

De tertia eclipsi solis.

In præscripto quoque mense Novembri, decimo Kalendarum Decembrium, hora tertia ejusdem diei, facta est nostro in tempore tertia eclipsis solis, luna duptaxat vicesima octava, quoniam neque solis aliquando eclipsis nisi in vicesima octava luna, nec lunæ nisi in quarta decima luna proveniet. Dicitur enim eclipsis defectus, sive defectio, non quod sibi met res, sed nobis impedita potius deficiat. Ipsi quoque diebus, referente Widone Remorum archipræsule, didicimus quod visa sit a suis stella Phosphorus, quæ et Lucifer, vespere sursum atque deorsum agitari, quasi comminans terrigenas idem titubet (*sic*). Hujusmodi quippe ostensis cœlitus emissis, terruerunt quamplurimos suæ pravitates, ut ad correctionis viam pœnitendo rodirent. Tunc enim cæteras rerum inopias vini tanta raritas exstitit, ut viginti quatuor solidorum foret pretium unius modii.

CAPUT IV.

De dissensione Lugdunensis præsulatus.

Puit igitur in supra taxatis diebus dissensio permaxima post mortem Burchardi archipræsulis Lugdunensis de præsulatu ipsius sedis, quam plures non justis appetebant meritis, sed instinctu superbæ elationis. Primus omnium prædicti Burchardi nepos, ejusdem æquivocus, supra modum superbissimus, relicta sede propria, Augustanæ civitatis, procaciter Lugdunensem arripuit. Qui post multas perpetratas nequitas, captus a militibus imperatoris, perpetuo est condemnatus exsilio. Post ipsum vero quidam comes Girardum suum filium puerulum quemdam arroganter ibidem, sola præsumptione auctore, substituit, ei ipse post modicum, non ut pastor ovium, sed veluti mercenarius, in fugam versus delituit.

Quæ omnia dum perlata fuissent Romano pontifici, suggestum est ei a viris fidelibus ut sua auctoritate patrem Odilonem Cluniacensis monasterii abbatem ibidem eligeret consecrari pontificem. Sic enim

A totius cleri ac plebis optans acclamabant devotio. Qui protinus mittens eidem patri pallium simul et anulum, imperavit eundem prædictæ civitati fore archiepiscopum. Sed vir religiosus, suæ humilitatis attendens propositum, omnimodis renuit fieri. Pallium et anulum suscipiens, illi qui Deo dignus existeret reservavit, futuro pontifici ejusdem sedis. Habetur enim antiquitus ipsa Lugdunensis civitas index veri luminis maximæ partis Galliæ, quoniam præcones primitus Christianæ fidei, a sancto Polycarpo discipulo Joannis apostoli missi, devenientes universam illustraverunt regionem. Contigit enim postmodum, ut superius diximus, ut Henricus rex, recepto regno Austrasiorum, dum comperisset hujus dissensionis cladem, condoluerit, perquirens quid exinde agere deberet. Cui, dum apud Vesontionem devenisset, suggestum est, tam ab episcopis quam ab omni plebe, ut virum æque tali ministerio dignum, Odolicum, scilicet Lingonensis Ecclesiæ archidiaconum, Lugduni constitueret pontificem. Qui protinus, ut suggestum fuerat, speciosissimis adornatam indumentis ad præfatam illum destinavit sedem. Illico nempe restituta est totius provinciæ requies et pax diu optata, cum gaudio. Postmodum vero gens Hungrorum, jam secundo prædicto regi rebellis existens, adversus eundem præliari disposuit. Contra quam egressus, licet impar numero, confidens tamen in Dei auxilio, configere cum ipsis non timuit. Non enim erant in exercitu ipsius plusquam sex millia virorum, cum in Hungrorum phalangibus æstimerentur ducenta millia armatorum. Erant etiam cum rege quamplures episcopi cum clericis multis, qui pietatis gratia inerimes cum eo in certamen introierunt. In eoque certamine tanta caligo ac tenebræ occupaverunt Hungrorum partem, ut vix juxta se positum quis illorum posset agnoscere. Exercitus quoque regis videbatur clarissimo sole circum et infra perlustratus. Qui fortiter dimicans innumerebili cæde prostravit adversarios fugavitque, cum de suis perpauci corruissent. Capta vero præda hostium, ac regno, ut primitus cœperat, ordinato, triumphans rex devenit ad propria.

Contigit ergo tunc temporis ut abbas cujusdam monasterii honestæ possessionis eidem imperator equum valde optimum præsentaret, quatenus sibi loco sibi commissæ ipsius liberalitatis amicitiam conciliaret. Fuerat denique idem equus, ignorant Abbate, cuidam militi clam sublatus sibique pretio venundatus. At imperator, gratanter illum suscipiens, sui met evectioni mancipavit. Quodam igitur die [quo] eidem equo insidens iter agebat, obviam fuit miles cui præfatus equus furtim ablatas fuerat. Quis prudenter aggrediens imperatorem, in hujusmodi prorupit verba: « Tu, inguiens, o rex, qui censuram debes tenere totius justitiæ, equum modo [mih] fraudulenter abstractum cerneris possidere. » Cum illico rex tale pertulit responsum: « Si tuus, inquit, est equus, ut ais, accipe illum cum sessore, et edam tecum quo melius optas, et habeas utrumque quomodo »

persolutionem furti suscipias. Miles quoque, **A** mans sibi illudi, hærebat stupens. Enimvero impulit eum ut manu injecta duceret utrumque suum dominium. Aspicientes vero qui circumstabant, ingenti admiratione stupuerunt. « Quæ res, inquit rex, referendi sunt illi viro qui me subdole in hanc impulit captionem? Qui dum diversis horribiliter detestaretur, ait rex : Adde illum, ut secundum illusionem quam in me t, in eo vindicetur. Dumque præfatus abbas rursus fuisset, ait ei : Depone baculum regiminis præialis, quem credis largitione mortalis hominis re gestari. Quem cum a se projecisset, suscipiens illum rex, imposuit dexteræ imaginis Salvatoris : « Vade, inquit abbat, et suscipe illum de manu omnipotentis regis, nec sis ultra pro eo deusalicujus mortalis, sed libere ulere eo, ut decet **B** tantum nominis. » At ipse gaudenter illum suscipiens, plurimis de tali facto alacritatem concipiens dehinc omni cum libertate vigit.

CAPUT V.

De extirpatione Simoniaca.

agnoscens igitur idem Henricus per universam **C** iam atque Germaniam Simoniacæ philargyriæ sari cupiditatem, coadunari fecit ex omni imperio tam archipræsules quam cæteros pontifices, de eis intulit colloquium : « Lugens vobis incilique, qui vice Christi in Ecclesia constituti, quam ipse sibi desponsavit, ac pretio sui sanguinis redemit. Sicut enim ipse gratuita bonitate de Deo Patris per Virginem ad nos natus est redemptor, ita suis præcepit, mittens eos in orbem terrarum, apostolis : *Gratis accepistis, gratis date.* » anim, avaritia et cupiditate corrupti, qui, dum terra deberetis in hujusmodi transgressionem (nolo et accipiendo) canonem, maledicti estis. Nam **C** ater meus, de cujus animæ periculo valde perticeo, damnabilem avaritiam in vita nimis exercuit. Idcirco quicumque vestrorum hujusce (*macula*) norunt contaminatos, oportet ut a sacro ministerio, secundum dispositionem canonicam arceant. Patet ergo manifestissime quoniam propter **C** offensam venerunt super filios hominum dimissæ cladis, famas videlicet atque mortalitas, neque est gladius. Omnes quippe gradus ecclesiastici,

a maximo pontifice usque ad Ostiarium, opprimuntur per suæ damnationis pretium, ac, juxta vocem Dominicam, in cunctis grassatur spiritale latrocinium. » His denique ab imperatore acerrime prolatis, stupefacti pontifices, quid illi responderent non habebant. Pertimescebant enim carere ob hanc culpam propriis episcopatum sedibus. Et quoniam non solum in Gallicanis episcopis hæc pessima pululaverat nequitia, verum etiam multo amplius totam occupaverat Italiam ; omnia quippe ministeria ecclesiastica ita eo tempore habebantur venalia, quasi in foro sæcularia mercimonia. Cernentes quoque episcopi gravi sese invectione irretitos, misericordiæ operam implorabant. At ipse princeps, misericordia motus, tale consolationis protulit verbum : « Ite, inquit, et quod illicite accepistis, bene disponere salagite, ac pro anima patris mei, qui hac noxa reus vobiscum tenetur, attentius intercedere mementote, quatenus ei indulgentiam hujus facinoris a Deo possitis acquirere. » Tum proposuit edictum omni imperio suo : ut nullus gradus clericorum vel ministerium ecclesiasticum pretio aliquo acquireretur, ac si quis dare aut accipere præsumeret, omni honore destitutus, anathemate multaretur. Spondit insuper promissum hujusmodi, dicens : « Sicut enim mihi Dominus coronam imperii sola miseratione sua gratis dedit, » ita et ego quod ad religionem ipsius pertinet gratis impendam. Volo, si placet, ut et vos similiter faciatis.

Ipsa quoque in tempore Romana sedes, quæ universalis jure habetur in orbe terrarum, præfata morbo peccifero per viginti quinque annorum spatia miserissime laboraverat. Fuerat enim eidem sedi ordinatus quidam puer circiter annorum 12, contra jus fasque. Quem scilicet sola pecunia auri et argenti plus commendavit quam ætas aut sanctitas. Et quoniam infelicem habuit introitum, infeliciorem persensit exitum. Horrendum quippe referri turpitudine illius conversationis et vitæ. Tunc vero cum consensu totius Romani populi atque ex præcepto imperatoris ejectus (*al. remotus*) est a sede, et in loco ejus subrogatus est vir religiosissimus ac sanctitate perspicuus, Gregorius, natione Romanus. Cujus videlicet bona fama quidquid prior fœdeverat in melius reformavit.

VITA SANCTI GUILLELMI

ABBATIS DIVIONENSIS.

Auctore Glabro Rodulfo monacho

Mabill. *Acta SS. Ord. S. Bened.*, sæculi VI, parte I, pag. 320, ex ms. codice S. Benigni Divionensis, cum alio et editis collato.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Inter varios hujus sæculi scriptores, qui beati **B** *Glabri* res gestas litteris mandaverunt, duo præci-

pui sunt qui id data opera præstiterunt, alter Glaber Rodulfus, monachus Cluniacensis, alter chronogra-